

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny křesťanského umění

Jana Bodnárová

Patronátní kostely rodu Liechtensteinů na jižní Moravě

ve druhé polovině 19. století

Diplomová práce

Vedoucí magisterské práce: prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr. h. c.

2013

Bibliografická citace

Patronátní kostely rodu Liechtensteinů na jižní Moravě ve druhé polovině 19. století.
[rukopis]: diplomová práce / Jana Bodnárová, vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Kuthan,
Dr.Sc., Dr. h. c. --Praha, 2013.--205s.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně
a použila jen uvedenou literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a vědecké účely.

V Praze dne 12. 12. 2013

Jana Bodnárová

Především bych chtěla velmi poděkovat vedoucímu mé diplomové práce prof. PhDr. Jiřímu Kuthanovi, DrSc., Dr. h. c. za cenné rady a připomínky. Také děkuji všem duchovním správcům jednotlivých farností za jejich laskavost a ochotu.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Stav bádání.....	7
3. Stručná genealogie rodu Liechtensteinů.....	10
3.1. Osobnost Jana II. z Liechtensteina.....	19
4. Liechtensteinské panství na Moravě a patronátní kostely rodu na těchto panstvích...21	
5. Kompetence a činnost liechtensteinské dvorní kanceláře.....	29
6. Kompetence a činnost liechtensteinské dvorní stavební kanceláře.....	32
7. Architekti ve službách Liechtensteinů.....	36
7.1. Osobnost architekta Karla Weinbrennera.....	37
8. Patronátní kostely postavené ve druhé polovině 19. století.....	39
8.1. Adamov.....	40
8.2. Krumsín.....	45
8.3. Lanžhot.....	49
8.4. Lednice.....	54
8.5. Ostrožská Lhota.....	57
8.6. Otnice.....	66
8.7. Poštorná.....	73
8.8. Smržice.....	78
8.9. Tvrdonice.....	82
9. Závěr.....	86
10. Přílohy	
1. Seznam zkratk.....	91
2. Seznam literatury a pramenů.....	92
3. Seznam vyobrazení.....	96
4. Abstrakt.....	101
5. Resumé.....	101
6. Statistické údaje o práci.....	102
7. Obrazová příloha.....	103

1. Úvod

Rozhodla jsem zabývat sakrálním uměním v provinčním prostředí malých městeček a vesnic na Moravě v 19. století, protože je to velmi zajímavé a nepříliš zmapované téma. Cílem bylo zjistit historii a pozadí vzniku těchto staveb. V této době již nebyli sice jedinými donátory těchto staveb šlechta a církve, ale stále ještě jejich působení, alespoň v oblasti sakrální architektury bylo nezastupitelné. Samozřejmě nebylo možné věnovat se všem stavbám. Zaměřila jsem se proto na Liechtensteiny. Tento rod byl na Moravě rodem dominantním, stejně jako mocní a bohatí Schwarzenbergové na jihu Čech. Ostatně mezi nimi byly i úzké příbuzenské vazby. Ale i tady bylo potřeba zúžit oblast bádání. Liechtensteinové byli velkými stavebníky. Vzhledem k tomu, že pouze na území Moravy měli patronát nad 114 kostely, bylo jasné, že je nutné se soustředit pouze na úzký časový výsek v historii. Proto je práce omezena pouze zhruba na druhou polovinu 19. století. Původní záměr byl, soustředit se pouze na jižní Moravu, ale historicky přesné vymezení tohoto území je poměrně obtížné. Proto muselo být bádání rozšířeno na celou Moravu. Dala jsem si za cíl, soustředit tyto stavby do malého katalogu a zaměřit se na základní historické skutečnosti. Proč vlastně byly stavěny, v jakém slohu, kdo stavbu zaplatil, jací architekti vytvářeli plány a kdo se podílel na výsledné podobě. A jak se tyto kostely dají zařadit do celého kontextu sakrální výstavby. Nejdříve však bylo potřeba určit rozsah rodového majetku. Nakonec jsem vycházela z přehledu panství na přelomu století 19. a 20. století. Bylo nutné zmapovat všechny patronátní kostely a určit stáří. Z celkového počtu více jak sta kostelů se mi podařilo vybrat devět staveb, které vyrostly ve druhé polovině 19. století. Pro další bádání bylo také důležité zjistit, jak liechtensteinské stavitelství fungovalo. Proto jsou zde zařazeny i kapitoly týkající se chodu liechtensteinské dvorní a liechtensteinské dvorní stavební kanceláře. To se mi podařilo opravdu jen letmo, protože se zachovalo velké množství archivního materiálu, které není příliš utříděné a je poněkud složité se v systému nařízení, cirkulářů, tabulek a podobných záležitostí orientovat. Zajímal mě i rozsáhlý soubor dopisů a účtů, týkajících stavebnictví. Tady je situace obdobná. Je to cenný materiál, i když se z převážné části skládá z dopisů mezi jednotlivými mistry, dodavateli, účetními a architekty. Nespornou výhodou je, že se zachovalo i poměrně

velké množství plánů některých staveb prováděných Liechtensteinskou stavební kanceláří. Vycházela jsem také, pokud to bylo možné i z kronik jednotlivých obcí a far. Nutností bylo i seznámení se základní genealogií rodu a životem ve druhé polovině 19. století vládnoucího knížete Jana II. z Liechtensteina. Doplněním je i malá kapitola o architektech pracujících pro knížete a medailon architekta nejbližšího Janovi II. Tím byl Karel Weinbrenner. Vznikl tak malý katalog liechtensteinských patronátních kostelů, které byly postaveny nebo velmi radikálně přestavěny ve druhé polovině 19. století. Nebylo ale možné jít příliš do hloubky. Toho by se dalo dosáhnout pouze za předpokladu, že půjde o jeden či dva objekty. Což by si jistě každá z těchto staveb zasloužila. Větší pozornost jsem, pokud to bylo možné, věnovala kostelům spíše neznámým. Menší pak těm, které jsou mnohokrát popsány v literatuře. Tento malý vzorek mi umožnil alespoň trochu nahlédnout do malých tajemství těchto staveb a okolností za nichž byly budovány. V závěru jsem se pak pokusila zodpovědět na všechny otázky, které jsem si kladla na začátku bádání.

2. Stav bádání

Pokud to vezmeme chronologicky, tak genealogii rodu Liechtensteinů je v poslední době věnována poměrně velká pozornost. Protože je to významný rod, vycházely samozřejmě knihy o jeho historii již dříve. Věnoval se jim například Jakob Falke. V Čechách, po delší přestávce, kdy nebylo psaní o šlechticích a konkrétně zejména o Liechtensteinech žádoucí, se znovu začaly v devadesátých letech objevovat publikace, kde jsou dějiny tohoto rodu vyličený. Ať jsou to již práce zaměřené na šlechtické rody jako například publikace od Petra Maška, nebo nejnověji od M. Vařechy či P. Juřika. Existuje i řada publikací, které mapují život jednotlivých významných členů rodu. Nebo těch, které se o historii rodu zmiňují v rámci jiného textu. Za mnohé jiné uvádím například knihy P. Zatloukala, nebo E. Kordiovského. Tady je tedy literatura zastoupena opravdu hojně. O osobnosti Jana II. z Liechtensteina vycházely životopisy a knížky již v době jeho panování, většinou vždy k výročí jeho vlády. Velmi podrobně se jeho životem zabývá E. Reichel, z jehož knihy jsem také vycházela. Panství a majetkové poměry, jsou zmapovány poměrně dobře. Na počátku století se tomuto tématu věnuje například kniha F. Kraetzla. V českých zemích v období mezi válkami v podstatě nevyšly žádné knihy, týkající se přímo Liechtensteinů. Po druhé světové válce byla situace obdobná. Liechtensteinové, díky nevyřešené majetkové situaci, jak v období před, tak v období po druhé světové válce byli personou v podstatě nežádoucí. Tato situace přetrvala minimálně do konce 20. století. Informace o Liechtensteinech jsou zastoupeny i v archivech. Dochovala se část rodinného archivu z Českého Krumlova. Ovšem nejdůležitější složky byly vždy liechtensteinskými archiváři pravidelně odváženy do Vídně. Jejich archiv byl z velké části zabaven po druhé světové válce sovětskými vojsky. Liechtensteinům se ho podařilo dostat nazpět a uspořádat, takže teď je opět přístupný ve Vídni. V České republice zůstalo velké množství archiválií vztahujících se k hospodaření velkostatků i lesních závodů. Dochoval se i fond týkající se činnosti dvorní stavební a dvorní kanceláře a celý soubor cirkulářů, normálií a předpisů, účtů a některé další archiválie. Zachovalo se také naštěstí mnoho plánů staveb převážně z 19. století. Tento materiál byl utříděn v šedesátých letech a nachází se především v Moravském zemském archivu v Brně. Pro účely této práce byly velmi důležité plány, cirkuláře a dopisy. Bylo možné je projít je jen letmo, protože

prostudování několika desítek kartonů neutříděné korespondence, psané mnoha odlišnými rukopisy v německém kurentu by si vyžádalo podstatně delší dobu. Podařilo se mi je prolistovat a vybrat, některé, které se týkaly výstavby sakrálních objektů. V účtech se tyto stavby vůbec nevyskytují. V dopisech se občas zmínka objeví, ale většinou jsou to praktické informace, které proudily mezi zaměstnanci kanceláře. Mezi architektem a lidmi podílejícími se na výstavbě – inženýry, políry, zedníky, tesaři, stavbyvedoucími, dodavateli a tak podobně. Velkou část tvoří žádosti o schválení účtů a plateb. Je to i tak velmi cenný materiál, kterému se zatím nikdo podrobněji nevěnoval. V poslední době se jím zabývá Mgr. Čihalík. Podařilo se mi vybrat některé zajímavější dopisy. Poměrně velké množství se jich vztahuje k budování chrámu v Poštorné. Opět jsou to jen velmi praktické záležitosti. Využila jsem tedy spíše plány, protože na důkladnější prostudování tak objemného materiálu je potřeba dostatečný čas. V literatuře je liechtenstejské stavitelství zmiňováno hlavně v souvislosti s přestavbou zámku Lednice a budováním Lednicko-valtického areálu, případně stavbou chrámu v Poštorné. I tady je literatura poměrně hojná – za všechny jmenuji alespoň opět P. Zatloukala. Historií samotných obcí se v poslední době také zabývá poměrně velké množství autorů. Nejen v obecné rovině, v publikacích určených širší veřejnosti, ale existuje i regionální literatura zabývající se jednotlivými obcemi. Ovšem většinou lze přesně rozeznat, co je psáno před, a co po sametové revoluci. Knihy před revolucí se většinou zmiňují o kostele či farnosti jen na několika řádcích, v lepším případě stránkách. Jinak se věnují spíše obci a to velmi přesným údajům o přírodě, hospodaření i počtu obyvatel. Nepoměrně lépe je zpravovaná Lednice a Lednicko-valtický areál. Vynikají jsou publikace od P. Zatloukala či E. Kordiovského. Samozřejmě existuje také velké množství hodnotných publikací zabývajících se vývojem stavitelství v 19. století, ať již v Čechách nebo na Moravě. K nim se řadí výborné knihy J. Kuthana, A. Filipa či Z. Vybírala a P. Zatloukala. Důležitá je i literatura zahraniční, například knihy Renate Wagner–Rieger. Ovšem jednotlivými malými kostely, pokud nejsou něčím zajímavé, se zabývají většinou pouze publikace regionální. V rámci dějin obce je jim věnováno méně pozornosti. Vyjímkou je kniha pana faráře M. Reifa, zabývající se pouze historií farnosti a kostela. Takže v jednotlivých případech je nutné vycházet z místních kronik obce či farnosti, pokud se zachovaly nebo pokud jsou přístupné.

V Adamově vyšly sice knihy mapující vznik obce, ale pro účely této práce se v podstatě moc využít nedají. Představu o historii kostela si můžeme vytvořit jen z později psané farní kroniky a knížečky J. Rozmahela. Ale i ten se historii kostela věnuje až po letech. Také v kronice Otnice nejsou léta budování kostela popsána, a materiály vztahující se přímo ke stavbě se nezachovaly. Obdobná je situace v Krumsíne a Smržicích. Také tam archiválie vztahující se k průběhu stavby i plány chybí. Bylo nutné vycházet alespoň z toho mála, co se zachovalo. Nevýhodou obecních kronik je, že se většinou soustřeďují na praktické informace o počasí, úrodě, úhynu dobytka, cenám, tragickým událostem, požárům, záplavám a epidemiím. Málo se dotýkají života farnosti a místního kostela. Tak to je v i kronice Poštorné, Tvrdonic či Lanžhota. Poněku více je novodobá historie čtvrtého kostela popsána v kronice Tvrdonické. Podařilo se mi získat informace i z některých farních kronik, ale opět se většinou se nezachovaly. Nejlépe zachovanou farní knihu má Ostrožská Lhota a Smržice. Problém nastal i v tom, že všechny kroniky a církevní archiválie byly na počátku tohoto roku centrálně staženy ze všech archivů do Rajhradu, kde předpokládám budou nějakou dobu nepřístupné. Pokud jde o bádání konkrétně o liechteinsteinských patronátních kostelích, vybudovaných ve druhé polovině 19. století, neexistuje k tomuto tématu zatím žádná literatura a nikdo se jím zatím soustavněji nezabýval.

3. Stručná genealogie rodu Liechtensteinů

Liechtensteinové patří mezi velmi starou šlechtu a je skutečně možné pouze se letmo dotknout nejdůležitějších momentů a některých významných osobností tohoto rodu.

Historie rodu sahá až do 12. století. Podle pověsti je jméno Liechtenstein odvozeno od pradávného předka, který našel velký stříbrný valoun.¹ Odtud jméno Liechtenstein – svítící kámen.² Ovšem v době renesanční Liechtensteinové odvozovali svůj původ od římského patricia Gaia. Tolik půvabné pověsti.

Jisté je, že Liechtensteinové jsou prastarý dolnorakouský rod. Nejstarším doloženým členem rodu je Hugo von Liechtenstein (+1156), který sídlil na hradě Liechtenstein u Mödlingu nedaleko od Vídně.⁴ Známe dva Hugovy syny Dietricha a Jindřicha a dceru Agnes.⁵ A právě Jindřich I. (1233–65) byl zakladatelem moravské větve Liechtensteinů. Jako věrný stoupenec od krále Přemysla Otakara II. dostal hrad a ves Mikulov.⁶ Jindřichův vnuk Hartneid II. (+1350), přítel a věrný společník krále Jana Lucemburského obdržel řadu privilegií a hrad Děvičky spolu s několika vesnicemi. Vnuk Jindřicha II. Jan I. (+1397) byl hofmistrem vévody Albrechta III. Rakouského. Od něho dostal Lednici.⁸ Právě Jan I. v roce 1386 sepisuje s bratry na ochranu rodového majetku první smlouvu – fideikomis.⁹ Jako věrní stoupeneci Lucemburků si Liechtensteinové zneprátelili vévodu Albrechta III. a ten jim odňal přes dvě desítky statků v Rakousku včetně hradu Falkenstein. Liechtensteinové rychle zareagovali a podřídili se Albrechtovi III. a získali zpět Valtice jako léno.¹⁰

¹ Někde se hovoří jen o svítícím kameni. REICHEL, 1932, 15.

² GERŠIC, 1999^a, 16.

⁴ I přes mnohé přestavby se dochovala věž a dolní část kaple, které pocházejí z let 1120-30.

⁵ MAŠEK, 2000, 159.

⁶ Listina Brno 14.1.1249. REICHEL, 1932, 17.

⁸ WINKELBAUER, 1995, 216

⁹ Ten je nadále jeho členy užíván, ovšem nevlastní ho. GERŠIC, 2004, 192.

¹⁰ Od r. 1408 opět jejich svobodné vlastnictví.

Výraznou osobností rodu byl i Jindřich III. (1360–1429), který byl proboštem katedrály sv. Štěpána ve Vídni z této funkce zastával i úřad kancléře vídeňské univerzity.¹¹ V roce 1390 se stal biskupem v Tridentu. Účastnil se i Kostnického koncilu.¹² Také Kryštof I. (+1411–1413) získal důvěru Habsburků a v roce 1406 koupil Wilfersdorf a Steyreg v Horních Rakousích.¹³ Liechtensteinové vždy stáli na straně českých králů. Postavili se i za krále Václava IV. Jan II. z Liechtensteina (+1411) pomohl králi uprchnout z druhého zajetí ve Vídni. Již tehdy se projevovala, dnes bychom řekli, „nadrárodnost“ rodu, který měl majetky a tedy i zájmy na obou stranách hranice. Členové rodu proto nezdůdk fungovali jako diplomaté v různých třenicích a bojích na hranicích.¹⁴ V době husitské podporovali krále Václava IV. a později jeho bratra Zikmunda. Hartreid V. (+1426/27) v roce 1420 doprovázel krále na jeho korunovaci do Prahy.¹⁵ Dvojakost rodu se projevila i v druhé polovině 15. století, kdy Jindřich VII. (+1485) stál na straně Albrechta VI. a Jan V. (+1473) na straně císaře Friedricha III. Kolem roku 1500 se rod dělí na tři linie. Proto byla stanovena nová dědická smlouva mezi Kryštofem III.¹⁶ a jeho synovci Jiřím VI. (+1480–1548) a Erasmem (1483–1524).¹⁷ Kryštof obdržel panství Mikulov, Lednici, Děvičky, Sirotčí Hrad, Břeclav, Resonstein, Hohenau a Urlichkirchen a stal se zakladatelem mikulovské větve. Jiří VI. jako zakladatel steyreggské spravoval větev Steyregg, Ruttonstein, Reichenstein, Wulfensdorf a na Moravě Drnholec a Podivín. Erasmus dostal Rabensburg, Haggensburg, Mistelbach a Feldsberg a založil valtickou větev. Liechtensteinové byli obvykle velmi zodpovědnými hospodáři, ale vyskytly se i výjimky. Kryštof IV., zvaný marnotratný musel v roce 1560 prodat Mikulov.¹⁸ Stále rozsáhlejší majetky si vynutily potřebu sepsání nové dohody mezi třemi bratry, kteří patřili mezi velmi výrazné osobnosti rodu.¹⁹ Majetek byl rozdělen na tři stejné díly.²⁰

¹¹ Od 21.12.1384, Ottův slovník, XV.,1999,1056.

¹² V knihovně Mikulovského zámku se zachoval biblický sborník s Husovými vlastnoručními poznámkami.

¹³ V roce 1407.

¹⁴ WINKELBAUER, 1995,216.

¹⁵ WINKELBAUER, 1995,217.

¹⁶ Rakouským polním maršálkem a dědičným číšníkem.

¹⁷ Dne 3.3.1504. , GERŠIC, 2004,197.

¹⁸ Jeho linie vymřela jeho vnukem v roce 1691. MAŠEK, 2003, 159.

¹⁹ Dne 23.7.1598.

²⁰ ŽUPANIČ/FIALA/STELLNER, 2001, 132.

Karel I. doslal panství Valtice a Herrenbaugarten. Maxmilián vlastnil panství Rabensburg a Hohenau a Gundakar obdržel panství Wilfersdorf a Rongelsdorf. Lednici a domy ve Vídni užívala jejich matka Anna a po její smrti připadly k Valtickému panství.²¹ Ale již o osm let později byla ve Valticích uzavřena nová dohoda o dědictví, a to fideikomis založený na seniorátním principu.²² Hlavou rodu se stal vždy prvorozený syn vládnoucí linie.²³ V době renesance Liechtensteinové přestoupili k protestantské víře.²⁴ V pohnuté předbělohorské době bylo pro budoucnost rodu důležité, že také díky působení olomouckého biskupa Pavlovského a později i jeho následovníka Františka z Ditrichsteina všichni tři bratři i s manželkami konvertovali zpět ke katolické víře.²⁵

Karel I. se za vlády Rudolfa II. přestěhoval do Prahy. Jako dovedný diplomat byl v letech 1600–1603 nejvyšším hofmistrem a předsedou císařské rady. Tím pochopitelně vzbudil závist u dvora a byl ze svého úřadu nevyzpytatelným panovníkem odvolán.²⁶ Ovšem v letech 1606–7 se navrátil opět do úřadu a obdržel od císaře palatinát.²⁷ Později se Karel I. jako prozíravý politik přiklonil na stranu císařova bratra Matyáše, kterého velmi podpořil při jeho snahách získat císařství. Matyáš ho za to v roce 1608 povýšil do knížecího stavu. Karel I. z Liechtensteina se tak stal prvním šlechticem v českých zemích, kterému byl tento titul udělen. Za podporu a finanční pomoc ve válce s Turky dostal darem opavské vévodství a titul vévody.²⁸ Po bitvě na Bílé hoře se stal správcem království vévoda Maxmilián Bavorský, který si jako komisaře vyžádal Karla I. z Liechtensteina. Když už 17. listopadu 1620 opouštěl Prahu, jmenoval právě jeho svým zástupcem.²⁹ Kníže byl ovšem na vídeňské poměry příliš vlídný k nekatolíkům a proto byl Vídní obviňován z nečinnosti. To ho vedlo k tomu, že podal demisi. Císař ji ale nepřijal. Dne 1. a 11. prosince dostal příkaz od císaře, aby zatknul představitele

²¹ GERŠIC, 2004, 198.

²² Dne 29.9.1606.

²³ GERŠIC, 2004, 198.

²⁴ Podporovali luterány i novokřtěnce.

²⁵ REICHEL, 1932, 17.

²⁶ Oficiálně kvůli poměru s Annou Marií Marigue z Pernštejna.

²⁷ Velké privilegium, které například umožňuje ražbu vlastních mincí či právo povyšovat do šlechtického stavu.

²⁸ GERŠIC, 2004, 199. V roce 1631-4.

²⁹ WINKELBAUER, 1995, 218

povstalců. Karel I. vypracoval seznam vzbuřenců až po urgencích v lednu 1621 a velmi varoval císaře před unáhleností.³⁰ Dne 20. 2. 1621 byli povstalci zatčeni a do čela zvláštního soudu byl jmenován opět Karel I. z Liechtensteina. Císař mu nedal právo udělit žádný pardon. V témže roce se stal místodržícím a místokrálem v Českém království.³¹ V září roku 1622 obdržel jako první z rodu od císaře Řád zlatého rouna.³²

Po bitvě na Bílé hoře Liechtensteinové výhodnými nákupy rozšířili majetek v Čechách i na Moravě. Kníže Karel I. od zadlužených Pernštejnů již dříve zakoupil panství Plumov a Prostějov.³³ Od císaře dostal jako dědičné léno knížectví Krnovské. Konfiskací získal Moravskou Třebovou, Šumperk, Zábřeh, Kolštejn, Rudu nad Moravou, Sovinec a Uničín.³⁴ Zakoupil také Lanškroun a od Albrechta z Valdštejna Černý Kostelec, Roztoky, Uhříněves a Škvorec u Prahy.³⁵ Majetek již předtím rozšířil sňatkem s Annou z Boskovic.³⁶

Druhý z bratrů, Maxmilián (1578–1643), byl vojevůdcem. Od roku 1608 zastával úřad nejvyššího hofmistra arcivévodky a uherského krále Matyáše a o pět let později se stal císařským radou a nejvyšším podkoním.³⁷ V roce 1623 byl spolu s bratrem Gundakarem dědičně povýšen do stavu říšských knížat.³⁸ Velmi výhodně se oženil s Kateřinou z Boskovic a tak získal bohaté panství Bučovice a Pozořice. O tři roky později zakoupil Ždánice a Lovčičky.³⁹

Pozadu nezůstal ani třetí bratr Gundakar, který byl v letech 1625–26 nejvyšším hofmistrem císaře Ferdinanda II.⁴⁰ Získal konfiskací Moravský Krumlov a Uherský Ostroh.⁴¹

³⁰ JUŘÍK, 2012, 123.

³¹ WINKELBAUER, 1995, 218.

³² MAŠEK, 1993, 159.

³³ REICHEL, 1932, 221.

³⁴ Konfiskace Sovince a Uničína doplnit byla v roce 1632 anulována.

³⁵ REICHEL, 1932, 17.

³⁶ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056.

³⁷ Roku 1613.

³⁸ MAŠEK, 1993, 1993, 160.

³⁹ Stal se zakladatelem kláštera paulánů -1633 a stavitelem rodinné hrobky ve Vranově.

⁴⁰ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056.

⁴¹ VOLNY, 1861, 195.

Po smrti Karla I., který zemřel bez dědice, přešel majetek na Gundakara a na Karla Eusebia.⁴² Výrazně se zapsal do dějin rodu Karel Eusebius (11. 4. 1611–5. 4. 1684). Po studijích na jezuitské koleji v Klementinu podnikl pět let trvající kavalírskou cestu po Evropě. Stal se v pořadí druhým vládcem knížecího domu. Konsolidoval rodinný majetek, přikoupil Břeclav, přestavěl zámek ve Valticích a v Lednici.⁴³ Rodinným sídlem Liechtensteinů byl v té době Černý Kostelec.⁴⁴ Knížete příliš nelákal život ve Vídni. Byl velkým mecenášem. Podporoval architekturu i umění a miloval koně a také hony.⁴⁵

Základ Liechtensteinskému knížectví dal Jan Adam I. (1657–1712).⁴⁶ Vzdělání získal v Německu, Francii, Anglii a Itálii. V roce 1693 mu byl udělen řád zlatého rouna. Na vídeňském dvoře byl zván Jan Bohatý.⁴⁷ Jeho organizační schopnosti se projevily jak ve správě panství, tak v reorganizaci knížecí správy.⁴⁸ Přikoupil panství Šternberk (1699), Karlovec a Hodonín (1692), Červený hrádek v severních Čechách, Judenau u Tullnu (1701) a další panství v Rakousku a Uhrách.⁴⁹ Nechal postavit ve stylu vrcholného baroka majorátní palác.⁵⁰ Své letní sídlo měl ve Valticích.⁵¹ Kníže byl také velkým milovníkem koní.⁵² Systematicky rozšiřoval Liechtensteinské umělecké sbírky. V roce 1703–5 byl presidentem 1. rakouské banky.⁵³ Koupil velmi předražené panství Schellenberg a Hrabství Vaduz.⁵⁴

Jeho nástupce Antonín Florián (1656–1721) spojil obě panství a dosáhl dne 23. ledna 1719 povýšení na knížectví Lichtensteinské a zároveň získal hlas na říšském sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem. Stal se tak 343. suverénem v Německu.⁵⁵ Byl to vzdělaný, sebevědomý diplomat, politik a dokonalý kavalír. Mimořádný vyslanec

⁴² Synovec Karla I.

⁴³ ZATLOUKAL, 2004, 135.

⁴⁴ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056.

⁴⁵ REICHEL, 1932, 17.

⁴⁶ MAŠEK, 1993, 160.

⁴⁷ JUŘÍK, 2012, 146

⁴⁸ Snížil počet úředníků o 1/3.

⁴⁹ Jako zástavu získal Žebrák, Zbiroh, Králův Dvůr a Těšínské knížectví.

⁵⁰ Majorátní palác na Bankgasse a zahradní palác v Rossau s předměstím Liechenthal.

⁵¹ JUŘÍK, 2012, 146.

⁵² V Lednici pro něj slavný architekt Fischer z Erlachu postavil nádherné stáje.

⁵³ V roce 1696. GERŠIC, 2004, 199.

⁵⁴ GERŠIC, 2004, 200.

⁵⁵ FALKE, 1882, 83.

a nevyšší hofmistr arcivévody Karla.⁵⁶ V roce 1697 získal řád zlatého rouna a o šest let později se stal španělským grandem I. třídy.⁵⁷ V Čechách přikoupil Rumburk.

Mezi členy rodu vynikaly i ženy. Za zmínku určitě stojí princezna Marie Terezie Anna (1694–1772), která hospodařila na panstvích Černý Kostelec, Škvorec, Uhříněves, Plaňany a přikoupila Rataje nad Sázavou, Čechy pod Kosířem.⁵⁸ Za své sídlo si zvolila Škvorec. Po smrti manžela a později i syna pobývala v Černém Kostelci a Vídni.⁵⁹ Kněžna podporovala kostely, fary, školy a zavedla na svých panstvích školskou reformu.⁶⁰ Byla iniciátorkou a mecenáškou mnoha staveb. Hodně prostředků věnovala chudým a nemocným, pro které stavěla špitály.⁶¹ Založila šlechtický ženský ústav.⁶²

Vyjímečnou osobností byl také Josef Václav (1696–1772). Celkem třikrát stanul v čele rodu. Byl dvořanem s politickým rozhledem, měl organizační talent, cit pro válečnou taktiku a techniku.⁶³ Studoval v pražském Klementinu. V šestnácti letech vstoupil do vojska. Prvně se vyznamenal ve válce s Turky. V roce 1717 byl kapitánem, o rok později generálmajorem a po roce 1738 polním maršálem. Působil jako velvyslanec v Berlíně a v letech 1737–41 na dvoře Ludvíka XV. ve Versailles.⁶⁴ Také on obdržel Řád zlatého rouna.⁶⁵ Říkalo se mu také otec rakouské artilerie.⁶⁶ Založil v Rudolfově u Českých Budějovic dělostřeleckou brigádní školu,⁶⁷ jejímiž studenty se stali absolventi inženýrské akademie ve Vídni.⁶⁸ Do modernizace armády neváhal dávat i vlastní finance.⁶⁹

⁵⁶ Pozdějšího Karla VI

⁵⁷ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056.

⁵⁸ JUŘÍK, 2012, 139

⁵⁹ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056 .

⁶⁰ V roce 1750.

⁶¹ Díky ní byly v každé vesnici na návsi zvoničky. Na každém panství nechala postavit sochu svého oblíbeného světce sv. Donáta a kolem ní zasadit čtyři lípy.

⁶² JUŘÍK, 2012, 147.

⁶³ V roce 1739. FALKE, 1882, 161.

⁶⁴ V roce 1735. MAŠEK, 1993, 160.

⁶⁵ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056.

⁶⁶ FALKE, 1882, 336.

⁶⁷ V roce 1734.

⁶⁸ Zasloužil se mimo jiné o pořízení nových děl, výuku vojáků a o vydání předpisů a knih

⁶⁹ BUDIŠ, 2004, 149.

Po jeho smrti přešel majetek na Františka Josefa I. ze sekundogenitury rodu. František Josef I. (1726–1781),⁷⁰ který se dědictví ujal v roce 1778⁷¹ byl diplomatem (1767), tajným radou (1771). I on dostal řád zlatého rouna.⁷²

Velmi pokrokovým knížetem byl jeho syn kníže Alois I. z Liechtensteina (1759–1805). Stal se hlavou primogenitury již ve dvaceti dvou letech. Kníže hodně cestoval. Hlavně Anglie se mu stala vzorem. Obdivoval její architekturu, průmysl, dopravu i politický systém.⁷³ Věnoval se hospodářství, které rozsáhle modernizoval, zaváděl nové pěstitelské postupy. Pěstoval nové užitkové i okrasné rostliny z nichž mnohé nechal přivést i ze zámorí.⁷⁴ Byl i velkým mecenášem a milovníkem umění. Zpřístupnil pro veřejnost Liechtensteinskou obrazárnu ve vídeňském paláci. Rozšiřoval knihovnu nákupy kompletních edicí.⁷⁵ V roce 1790 zaměstnal geniálního architekta Josefa Hardtmutha (1752–1816), který pro něj vystavěl nový majorátní palác na Herrenglasse.

Mezi další proslavené členy tohoto rodu nesporně patří i Jan I. Josef Adam Jan Alois František z Pauly (1760–1836). Byl uhlazeným diplomatem, výborným společníkem, skvělým vojákem s velitelskými schopnostmi.⁷⁶ Ve dvaadvaceti letech vstoupil do armády. Byl poručíkem kyrysnického pluku „Pappeheim“. Poprvé se vyznamenal ve válce proti Turkům, kde vynikal statečností i strategií vojenského myšlení.⁷⁷ Byl vyznamenán rytířským křížem vojenského řádu Marie Terezie.⁷⁸ Jeho úspěchů bylo nespočet. Patřil mezi nejschopnější a nejstatečnější rakouské důstojníky.⁷⁹ Jako jednoho z mála ho respektoval i sám Napoleon Bonaparte. Od roku 1805 byl v čele rodu.⁸⁰ V roce 1806 dostal řád zlatého rouna a byl povýšen na maršálka.⁸¹ O čtyři roky později se vzdal kariéry. Byl velmi oblíben i u vojáků, protože si vážil života každého

⁷⁰ OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056 .

⁷¹ Jeho synem Janem Josefem pokračuje linie až dodnes.

⁷² OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056

⁷³ MAŠEK, 1993, 160.

⁷⁴ FALKE, 1882, 336.

⁷⁵ REICHEL, 1932, 21.

⁷⁶ MAŠEK, 1993, 161.

⁷⁷ OTTUV SLOVNIK, 2000, 1056.

⁷⁸ FALKE, 1882, 289.

⁷⁹ REICHEL, 1932, 19.

⁸⁰ FALKE, 1882, 290.

vojáka. Díky němu se Liechtensteinské knížectví stalo v roce 1806 členem Rýnského spolku a dva roky později se připojilo k německé konfederaci.⁸² Po rozpadu rýnského spolku v roce 1813 se mu podařilo uhájit nezávislost Liechtensteinska.⁸³ Své knížectví však nikdy nenavštívil.⁸⁴ Mnohem později, až za vlády Jana II. z Liechteinsteina bylo knížectví zastupováno rakousko-uherskou diplomacií. Od roku 1887 pak Liechtensteinové měli práva občanů císařství, ale nebyli jeho občany.⁸⁵ Jan se stal jedním z nevýznamějších stavebníků v Evropě na počátku století. Zaměstnával jednoho z nejlepších architektů J. Hardtmutha, který pro něj vytvořil v lednickém parku mnoho romantických staveb.⁸⁶ Za zmínku stojí, že se Jan ujal vedení rodu v roce 1805, tedy v době napoleonovských válek a přesto si mohl dovolit tak rozsáhlou stavební činnost, jako bylo vytvoření Lednicko-valtického parku v jeden ucelený hospodářský a stavební celek. Úpravy parku také sloužily proti každoročním záplavám. Kníže dal v Lednici vybudovat rybník s patnácti ostrovy. To si vyžádalo sumu jednoho milionu zlatých a další stavební činnost dokonce dva miliony.⁸⁷ Jan také koupil zpět po mnoha staletích hrad Liechtenstein a nechal ho romanticky přestavět.⁸⁸ I okolí tohoto sídla bylo upraveno v rozsáhlý romantický park.⁸⁹ Poblíž hradu vyrostl ve dvacátých letech 19. století rozsáhlý klasicistní zámek Neu-Liechtenstein, který sloužil jako letní rezidence.⁹⁰ Také on zaváděl novinky v zemědělství, lesnictví a zahradní architektuře.⁹¹

Syn Jana, Alois II. Josef (1796–1858) kráčel ve šlépějích svého otce. Dostalo se mu vynikajícího vzdělání. O jeho výchovu se staral francouzský kněz Abbé Werner a poté řada předních odborníků. Mezi ně patřil i profesor Leo Trautman (1760–1825) nebo

⁸¹ GERŠIC, 1999,200.

⁸² OTTUV SLOVNIK, XV., 1999, 1056 .

⁸³ A to na vídeňském kongresu v roce 1815-15. FALKE, 1882, 300.

⁸⁴ V roce 1805 zde zavedl povinnou školní docházku, 1808 zrušil poddanství o deset let později vydal ústavu.

⁸⁵ JUŘÍK, 2012

⁸⁶ Janohrad 1807, Dianin chrám 1810, hraniční zámek 1816, lázeň, obelisk, Minaret, čínský letohrádek, římský akvadukt či například Belvedere u Valtic.

⁸⁷ GERŠIC, 1999,198

⁸⁸ Také architektem J. Hardtmuthem. Zde se například nacházely ruiny římského amfiteátru, Husarský tepml, lovecký zámeček a Trajánský sloup.

⁸⁹ REICHEL, 1932, 21.

⁹⁰ GERŠIC, 1999, 201.

⁹¹ Zatloukal, 2012, 173.

historik a filozof Friedrich Schlegl (1772–1829).⁹² V rámci kavalírské cesty navštívil Itálii, Švýcarsko a jako první z rodu také Liechtensteinské knížectví.⁹³ V roce 1820 ho okouzila Anglie a Skotsko. Alois II. se zúčastnil společně s Arnoštem Harrachem a s Janem Adolfem II. ze Schwarzenberka korunovace královny Viktorie.⁹⁴ Všechny tři zmíněné pány inspirovala Tudorská gotika natolik, že v jejím duchu přestavěli svá sídla – Hlubokou, Hrádek u Nechanic a Lednici.⁹⁵ Alois II. jako velmi vzdělaný člověk předsedal vídeňské zemské společnosti a přijal členství v 74 vědeckých, technických, ale i charitativních spolcích, které finančně podporoval.⁹⁶ V letech 1836-47 nechal ve stylu druhého rokoka přestavět vídeňský majorátní palác pod vedením architekta Petera Huberta Deswignese.⁹⁷ Jak bylo již řečeno výše přestavěl novogoticky zámek Lednici a postavil proslulý patrový skleník.⁹⁸

Po jeho smrti v roce 1858 se stal vládnoucím knížetem jeho syn Jan II. z Liechtensteina.

⁹² JUŘÍK, 2012, 158.

⁹³ OTTUV SLOVNÍK, xv., 1999, 1055

⁹⁴ V roce 1836. Manželkou Jana Adolfa II. byla Eleonora z Liechtensteina, která velmi ovlivnila přestavbu zámku Hluboká. KUTHAN, 2001,22,36.

⁹⁵ ZATLOUKAL, 2004, 170.

⁹⁶ JUŘÍK, 2012, 159.

⁹⁷ ZATLOUKAL, 2004, 170.

⁹⁸ REICHEL, 1932, 61.

⁹⁹ Architekt J. Heindrich.

3.1. Jan II. z Liechtensteina

Kníže Jan II. z Liechtensteina se narodil 5. října 1840 jako páté dítě knížete Aloise Josefa z Liechtensteina a Františky hraběnky Kinské na zámku ve Valticích. Po čtyřech dívkách to byl první syn a budoucí vládnoucí kníže.¹⁰⁰ Jan měl devět sester a jednoho bratra.¹⁰¹ Dostalo se mu velmi dobrého vzdělání. Studoval na univerzitách v Bonnu, Karlsruhe, Bruselu a Paříži. Podnikl také řadu zahraničních cest. Již jako velmi mladý ovládal angličtinu, francouzštinu, italštinu a samozřejmě němčinu. Nebylo ovšem již tak obvyklé, že ovládal i češtinu.¹⁰² V pouhých osmnácti letech se po otcově smrti musel ujmout správy svých panství.¹⁰³ Navzdory věku, se Janovi díky jeho inteligenci, dobrému vzdělání i zodpovědnosti podařilo tento úkol již od počátku plnit. Vzhledem k obrovskému rozsahu panství, to byl úkol opravdu velmi obtížný a nelehký. Mladý kníže však nestál o kariéru u dvora a raději se věnoval svým statkům, než reprezentaci rodu. V diplomatických službách a u dvora ho proto později zastoupil jeho mladší bratr František. (1853–1938)¹⁰⁴ Kníže Jan II. sídlil ve Valticích, Lednici a také na zámku Liechtenstein u Vídně. Rád také pobýval v zimě v Itálii, zvláště v pokročilejším věku. Velmi se zajímal o politiku a hospodářskou situaci v zemi, četl všechny noviny, ale i stenografické zprávy z jednání rakouského parlamentu.¹⁰⁵ Byl velmi zodpovědný a dobrý hospodář. Díky jeho vysoce vyvinutému sociálnímu citění ho jeho poddaní milovali. Ne nadarmo dostal přezdívku dobrotivý. Od mládí si uvědomoval obrovskou propast mezi bohatými a chudými. Proto dával velké finanční prostředky na nemocné, chudé, staré i děti.¹⁰⁶ Mnoho lidí se díky němu mělo možnost uzdravit, najít zaměstnání nebo důstojněji žít. Podporoval také nadané chudé děti a umožňoval jim vzdělání.

¹⁰⁰ REICHEL, 1932, 27.

¹⁰¹ Marie+Ferdinand hrabě Trautmansdorf, Karolína+Alexandr kníže Schönburg, Sofie+ Karel kníže Löwenstein, Aloisie+Jindřich hrabě Fünfkürchen, Ida+Akdolf kníže Schwarzzeberg, Henrieta+Alfred kníže Liechtensteina, Anna+Jiří kníže Lobkovic, Tereza+Arnulf princ von Bayern, Fanciska a František II.+Elsa von Gutmann. Rodokmen rodu Liechtensteinů, zámek Wilfersdorf.

¹⁰² Protože ještě dokončoval studia zastoupila jej po nějaký čas jeho matka kněžna Franciska. MZA

¹⁰³ Brno, F115, f. Cirkulář ze dne 20.1.1858 Johan II., Manifest ze dne 10.2.1859.

¹⁰⁴ Byl atašé velvyslanectví v Bruselu a později v Petrohradě. *Juřík Pavel. Dominia Smiřických a Liechtensteinů v Čechách, Praha 2012

¹⁰⁵ Eduard Reichel- Johan II. fürs von zu Liechtenstein, Leben und Wirken, 1933, Lednice, 28.

¹⁰⁶ Kníže každým rokem přijížděl 22.12. do Lednice a zde byl připraven pro děti vánoční strom, večere a praktické dárky – knihy, boty, oblečení. Nejlepšímu žákovi kníže dal zvláštní odměnu a postaral se o jeho další vzdělání.

Ale uměl být i velmi důsledný a přísný, pokud šlo o nějakou nespravedlivost nebo nepravost.¹⁰⁷ Zvláštní péči pak věnoval svým zaměstnancům.¹⁰⁸ Kníže byl po otci vášnivým stavitelem a jeho dílo je velmi rozsáhlé a vynaložené finanční prostředky velké. Financoval nebo se podílel na výstavbě mnoha kostelů, veřejných budov, vil nebo bytů pro zaměstnance, hájenek, hospodářských budov, nádraží, mostů, rybníků a mnohých dalších.¹⁰⁹ Samozřejmě do celkového výčtu patří obnova a modernizace rodinných sídel. Na počátku 20. století také věnoval velké úsilí památkové péči.¹¹⁰ Podporoval umění, zahradnictví,¹¹¹ vinařství.¹¹² Miloval a chránil přírodu.¹¹³ Byl vášnivým myslivcem a lesnímu hospodářství věnoval mimořádnou pozornost.¹¹⁴ Velké finanční prostředky daroval na podporu vědy.¹¹⁵ K 65. výročí vlády spočítali jeho úředníci, že kníže do této doby věnoval 73,5 milionů švýcarských franků na charitu, vědu, školství, osobní dary a milodary.¹¹⁶ Velkou péči věnoval i Liechtensteinskému knížectví.¹¹⁷ Po celý svůj život byl kníže velmi skromný a žil v podstatě v ústraní. Neraď se zúčastňoval jakýchkoliv veřejných akcí. Jeho rodina byla pro něj prioritou, rovněž tak vztah k jeho nejbližším spolupracovníkům či zaměstnancům.¹¹⁸ Nikdy se neoženil. Stále je nejdéle vládnoucím monarchou v historii. Vládl neuvěřitelných 71 let. Zemřel dne 11. února 1929.¹¹⁹ Pohřbu se zúčastnily i přes velmi silný mráz stovky lidí a jejich lítost byla skutečná.¹²⁰ Kníže odpočívá v rodinné hrobce ve Vranově.

¹⁰⁷ Citace z kroniky Ostrožské Lhoty, 9.

¹⁰⁸ Úrazová pojišťovna, důchody, školy, školky, bydlení. REICHEL, 1933, 30. Zabezpečení v keramických závodech v Poštorné - jídelna s terasou, byty, školka. MZA Brno, F129.

¹⁰⁹ REICHEL, 1932, 70.

¹¹⁰ Dokonalá rekonstrukce hradu ve Vaduzu. Zatloukal, 2012, Obnova staveb v Lednicko-valtickém areálu.

¹¹¹ Roku 1895 založil Vyšší ovocnářskou a zahradnickou školu v Lednici. Byla vůbec první na Evropském kontinentě. Později v roce 1912 Ústav pro zúšlechťování rostlin knížete Jana z Liechtensteina J. G. Mendela – dnes VŠ. REICHEL, 1932, 87.

¹¹² Založil ovocno-vinařskou školu ve Valticích (1873). REICHEL, 1932, 85.

¹¹³ Založil nejstarší přírodní rezervaci na Moravě – v Jeseníkách v oblasti Šerák-Keprný a později několik dalších, jmenují alespoň Pálavu. JUŘÍK, 2012, 161.

¹¹⁴ Již v roce 1852 založil první lesnickou školu na Moravě a Slezsku. Pro tyto účely věnoval zámek Úsov. Zde také později vzniklo v roce 1898 Lesnické a lovecké muzeum. REICHEL, 1932, 134, 118.

¹¹⁵ Přispěl k vzniku Farmakologického ústavu při vídeňské univerzitě a AV ve Vídni. Také podporoval výzkum rakoviny. Juřík, 2012, 160. srov. REICHEL, 1932, 78.

¹¹⁶ REICHEL, 1932, 184, 185. Seznam vypracovaný v roce 1936 pro účely sporu Liechtensteinů a Československého státu. MZA, F115, kart. 59, f. 249-252

¹¹⁷ Daroval knížectví 9 mil, v roce 1862 ústava (změny 1918, 1921), 1868 zrušil armádu. JUŘÍK, 2012, 163.

¹¹⁸ Například své 40. výročí vlády oslavil jen v kruhu svých blízkých, REICHEL, 1932, 80.

¹¹⁹ Vládl déle než František Josef I., Viktorie i Ludvík XIV., REICHEL, 1932, 175.

¹²⁰ Zemřel tak, jako žil. Důstojně a klidně v kruhu svých blízkých. REICHEL, 1932, 198.

4. Liechtensteinská panství a patronátní kostely

Panství Liechtensteinů byla, jak již bylo řečeno dříve, velmi rozsáhlá. A jejich majetek se v průběhu staletí rozrůstal. Jeho důkladné zmapování, ať už koupě nebo prodeje, by si vyžádalo jistě velmi objemnou publikaci. Pro účely této práce postačí jen nejzákladnější data. Rozsah jejich panství byl na přelomu 19. a 20. století přibližně 190 000 hektarů. Celkem rodu patřilo 640 obcí. Na Moravě vlastnili celkem přes 180 000ha.¹²¹ a 320 obcí. V 19. století se věnovali převážně lesnímu hospodářství a v podnikatelské činnosti se zaměřili na keramický průmysl.¹²² Neodmyslitelnou součástí jejich podnikání bylo samozřejmě i pěstování vína a chov koní. Ostatní průmyslové podniky v drtivé většině pronajímali.¹²³ Rovněž tak pole a louky.

Liechtensteinská panství na Moravě:

Úsov

Branná (Kolštejn)

Zábřeh

Břeclav

Karlovec

Uherský Ostroh

Plumov a Ptení

Pozořice, Adamov a Křtiny

Ruda nad Moravou

Valtice (do r. 1919 ležící na rakouské straně hranic, nyní na Moravě)

Šternberk a Klášterní Hradisko

Moravská Třebová

Lednice

¹²¹ KRAETZL, 1903, 83.

¹²² Poštorná, Rakovník

¹²³ Železářny, cukrovary, mlýny, pivovary, hostince. KRAETZL, 1903,86.

Úsov

Rozloha: 7625 ha, 25 obcí

Liechtensteinové získali tento majetek roku 1598 díky sňatku knížete Karla I. z Liechtensteina (1569–1627) s dcerou Jana Šembery z Boskovic Annou.

Patronátní kostely:

Úsov - sv. Jiljí (1736) a filiální kostel sv. Mikuláše v Poličce (gotický)

Hradečná - sv. Vavřinec (1764)

Medlov - filiální kostel sv. Petra a sv. Pavla (gotický, věž pochází z roku 1526)

Šonvald - sv. Mikuláš (1788)

Oskava - sv. Florián (1785)

Litovel - sv. Marka (gotický, barokně přestavěný v 17. století) a filiální kostel sv. Filipa a Jakuba (17. století)

Kolštejn (Branná)

Rozloha: 9 536ha, 20 obcí.

Roku 1615 zakoupil Jan Petřivaldský z Petřvaldu od pánů z Vrba a Bruntálu toto panství za 130000 zlatých. Za účast na protihabsburském povstání mu byl zabaven všechn majetek a Kolštejn byl v roce 1622 královskou komorou prodán za 200 000 zlatých Karlovi I. z Liechtensteina (1569–1627).

Patronátní kostely:

Kolštejn - Archanděla Michaela (1612–14)

Filiální kostely:

Vikantice - sv. Wolfganga (1641, úpravy 19. století)

Hanušovice - sv. Mikuláš (18. století)

Habartice - Neposkvněného Početí Panny Marie (1842 přestavěn)

Staré město - Sv. Anna (1618)

Vojtíškov - Narození Panny Marie (1809)

Lokální kostely:

Šiklice a Nová Seninka - Sv. Jan Křitel (1689)

Nové Losiny - sv. Izidor (1711–14, klasicistní)¹²⁴

¹²⁴ KRAETZL, 1903, 141, 173.

Zábřeh

Rozloha: 7257 ha, 16 obcí

Panství v 16. století patřilo rodu pánů z Boskovic. Poslední mužský potomek Jan z Boskovic ho odkázal synovci Ladislavu Velenovi z Žerotína. Panu Velenovi byl za účast na stavovském povstání zabaven majetek. Panství pak přenechal roku 1624 císař Ferdinand II. Karlovi I. z Liechtensteina.¹²⁵

Patronátní kostely:

Zábřeh - sv. Bartoloměj (1754) a sv. Barbora (gotické jádro, přestavěn v roce 1772)

Postřelmov - sv. Matouš (17. století, úpravy ve století devatenáctém)

Rohle - sv. Martin (1802-3, klasicistní)

Dubíčko - Povýšení sv. Kříže (gotický, 18. století úpravy)

Tatenice - sv. Jan Křtitel (1723)

Jedlí - sv. Jan Křtitel (1786)

Cotkytle - sv. Jan Nepomucký (1672)

Třebařov - Nejsvětější Trojice (1720, úpravy 1827)

Břeclav

Rozloha: 7066 ha, 13 obcí

Od roku 1215 bylo panství drženo v rozličných majitelů, až nakonec 1638 Jakob Khün von Pallasy hrabě z Liechtenbergu prodal roku 1638 toto panství Karlovi Eusebiovi z Liechtensteina za 250 000 zlatých.¹²⁶

Patronátní kostely:

Břeclav - sv. Václav (baroko, polovina 18. století, zničen za II. sv. války, 1992 nový)

Nádražní kaple - sv. Cyril a Metoděj (1857)

Moravská nová ves - sv. Jakub (1713)

Bílovice - Nanebevzetí Panny Marie (1765) a sv. Cyril a Metoděj (1908-13)

Lanžhot - Povýšení sv. Kříže (původně gotický, barokní přestavba, nový 1861)

Tvrdonice - sv. Mikuláš (nejdříve barokní, pak 1884 novogotický, nový 1941)

Mikulčice - Nanebevzetí Panny Marie (gotický, barokně přestavěný v 18. století)

Filiální kostel: Týnec - Stětí Jana Křtitele (1760)

¹²⁵ KRAETZL, 1903, 178.

¹²⁶ KRAETZL, 1903, 208.

Karlovec

Rozloha: 4537ha, 15 obcí.

Panství patřilo pod Šternberk. Po roce 1692 náleželo Wütenberkům a od roku 1693 Dietrichovi Heinrichovi von Strattmann. Dědictvím přešlo 15. června 1694 do vlastnictví hraběte Jindřicha Jana hraběte ze Strattmannu, který ho o dva roky později prodal za 260 000 zlatých knížeti Janu Adamovi z Liechteinsteina.¹²⁷

Patronátní kostely:

Dvorce - sv. Jan Nepomucký (1738)

Kunčice - sv. Jiljí (18. století)

Karlovec - lokální kostel (zaniklá obec, baroko 18. století)

Herčivald - U všech Svatých (1718, zničen)

Roudno - sv. Michal (17. století)

Kerhartice - sv. Jana Nepomuckého (zničen)

Uherský Ostroh

Rozloha: 7238ha, 29 obcí.

Tyto statky patřily v 16. století pánům z Kunovic. V roce 1610 měl tento majetek v držení Jan Ditrich z Kunovic, který ho zdědil po Janu Bernardovi z Kunovic. Panu Janu Ditrichovi za účast na protihabsburském povstání v roce 1620 byl konfiskován všechen majetek. Královská komora Uherský Ostroh a Kunovice roku 1625 prodala Gundakarovi z Liechtensteina.¹²⁸

Patronátní kostely:

Uherský Ostroh - sv. Ondřej (1751–8, přestavba 1905, barokně-klasicistní)

Kunovice - sv. Petr a Pavel (gotický, 1517 nový, přestavba 1759–1761)

Velká Blatnice - sv. Ondřej (původně gotický, přestavěn 1717, opravy v 19. století)

Hluk - sv. Vavřinec (18. století, opravy 1854)

Nivnice - sv. Andělů (18. století, jádro gotické)

¹²⁷ KRAETZL, 1903, 190.

¹²⁸ KRAETZL, 1903, 216.

Boršov - sv. Martin (1781)

Ostrožská Lhota - sv. Jakub (původně gotický, 1832 nově vystaven, 1908 opět nový)

Plumov a Ptení

Rozloha: 12960ha, 25 obcí

Mimo jiné vlastnictví pánů z Kravař, později Perštejnů. Od Jana II. z Perštejna v roce 1597 zadlužené panství koupil Karel I. z Liechtensteina.¹²⁹

Patronální kostely

Drahany - sv. Jan Křtitel (1790)

Kostelec - sv. Jakub (18. století)

Krumsín - sv. Bartoloměj (1866–1867, novorománský)

Smržice - sv. Petra a Pavla (1854–61)

Jednov - sv. Jan Křtitele (18. století, 1905 přestavba)¹³⁰

Ptení - sv. Martin (17. století, úpravy 1908)

Stínava - Povýšení sv. Kříže (13. století, úpravy 17. a 19. století)

Pozořice, Adamov a Křtiny

Rozloha: 14711ha, 24 obcí

Panství patřilo rodu Boskoviců. Liechtensteinové jej získali díky sňatku Maxmiliána z Liechtensteina (1578–1643) s Kateřinou z Boskovic v roce 1604. Poté Pozořice, Bučovice a Nový Hrad zdědil v roce 1641 synovec Karel Eusebius (1610–1684).

Křtiny jsou ve vlastnictví rodu od roku 1878.¹³¹

Patronální kostely:

Pozořice - Nanebevzetí Panny Marie (1704-24)

Vranov - Narození Panny Marie (1624), rodinná hrobka Liechtensteinů (20. století)

Adamov - sv. Barbora (1850–1857)

Křtiny - Jméno Panny Marie (1728–1750)

¹²⁹ Einsendorf, součást Suchdola. jedná se o kostel sv. Jan Křtitele v Suchdole (18. století, 1905 přestavba)

¹³⁰ KRAETZL, 1903, 250.

¹³¹ KRAETZL, 1903, 225.

Lokální kostely:

Ochoz - sv. Václav (1606)

Malá Bukovinka - Nanebevzetí Panny Marie (1773)

Ruda nad Moravou

Rozloha 5 594 ha, 17 obcí.

Pantsví za dlouhou historii střídalo mnohokrát majitele. V roce 1596 ho koupil Jan mladší ze Žerotína. Po bitvě na Bílé hoře tento majetek získal v roce 1624 Karel I. z Liechtensteina od císaře Ferdinanda II.¹³²

Patronátní kostely:

Šumperk - sv. Jan Křtitel (druhá polovina 17. století)

Ruda nad Moravou - sv. Vavřinec (klasicistní z roku 1784)

Bohdíkov - sv. Petra a sv. Pavla (1725)

Raškov - sv. Jan Křtitel (1722)

Grunberg - Nanebevzetí Panny Marie (1775)

Štítý – Nanebevzestoupení Panny Marie (1755)

Červená voda - sv. Matouš (1687)

Lokální kostely:

Jakubovice - Nanebevzetí Panny Marie (1697)

Písařov- Rozeslání sv. Apoštolů (1785)

Valtice

Rozloha: 5 620 ha, 12 obcí.

Tento majetek patřil v letech 1277–1346 pánům z Kueringu. Poté, od roku 1346 až do roku 1391 pánům z Pottendorfu. Dědictvím přešel v roce 1395 do vlastnictví Jana I. z Liechtensteina.¹³³

Patronátní kostely:

Pošterná - Navštívení Panny Marie (1895–98)

Valtice - Navštívení Panny Marie (1631)

¹³² KRAETZL, 1903, 152.

¹³³ KRAETZL, 1903, 165.

Šternberk a Klášterní Hradisko

Rozloha: 7423ha, 27 obcí.

Panství patřící po dlouhou dobu pánům ze Šternberka prodali bratři Kristián a Karel Šternberka za 504 000 zlatých v roce 1695 Janu Adamovi z Liechtensteina.¹³⁴

Patronátní kostely:

Šternberk - Zvěstování Panny Marie (1775–78)

Beroun - Nanebevzetí Panny Marie (1736)

Újezd - sv. Jan Křtitel (1772, upravován 1887)

Horní Loděnice - sv. Izidor (původně gotický, přestavěný v 18. století)

Dědřichov - sv. Jiří (1766)

Pňovice - sv. Václav (1771, klasicistní)

Klášterní Hradisko:

Bohuňovice - sv. Jan Křtitel (druhá polovina 18. století, úpravy na konci 19. století)

Dolany - sv. Matouš (1776-85)

Domašov- sv. Václav (1726-30)

Dubany - Panny Marie (1805)

Jívová - sv. Bartoloměj (1717)

Křelov - sv. Jiří (1721, 1963 zbořen, 1991 nový)

Náklo - sv. Jiří (1696-1698)

Olšany - sv. Jan Křtitel (1713-35, původně gotický)

Štěpánov - sv. Vavřince (1772-1787)

Těšetice - sv. Petra a Pavla (původně gotický, přestavěn v roce 1711)

Filiální kostely:

Babice - Všech svatých (konec 18. století, klasicistní)

Těšíkov - sv. Vavřinec (1804)

¹³⁴ KRAETZL, 1903, 254.

Moravská Třebová

Rozloha: 6281ha, 38 obcí.

Když byl vlastníkem panství brilantní učenec Ladislav Welen z Žerotína říkalo se Moravské Třebové moravské Athény. Již jeho strýc Johan z Boskovic měl cennou knihovnu vzácných rukopisů, obrazů a starožitností. Byla však ukradena švédskými vojsky ve třicetileté válce. Po bitvě na Bílé hoře přenechal císař Ferdinand II. toto vlastnictví roku 1622 Karlu I. z Liechtensteina.¹³⁵

Patronátní kostely:

Staré město - sv. Anna (1617-18)

Gruna - sv. Vavřinec (1834, 1970 vyhořel a byl zbourán)

Chornice - sv. Vavřinec (gotický)

Křenov - sv. Jan Křtitel (1729)

Kunčina - sv. Jiří (1755)

Rychnov na Moravě - sv. Mikuláš (1730)

Moravská třebová - Panny Marie (1729)

Trnávka - sv. Jakub starší (1572)

Lednice

Rozloha: 5078 ha, 23 obcí

Jedna z prvních písemných zpráv o Lednici pochází z roku 1244, kdy dostal Siegfried z rodu Sirotků od krále Václava I. statek Lednici, Nejdek a Bulhary. Ve 13. století se majetek dostává do rukou Liechtensteinů. Heinrich z Liechtensteina (+1266) držel část Lednice a Mikulov. I později zůstala obec v majetku rodu.¹³⁶

Patronátní kostely:

Zámecký kostel sv. Jakuba (1846–1858)

Filiální kostel: Milovice - sv. Osvalda (17. století)

¹³⁵ KRAETZL, 1903, 261.

¹³⁶ KORDIOVSKY, 2004, 195.

5. Kompetence a činnost liechtensteinské dvorní kanceláře ve Vídni

O liechtensteinské dvorní kanceláři je nutné se krátce zmínit proto, aby byl alespoň trochu nastíněn počátek fungování tohoto aparátu, díky kterému se Liechtensteinům dařilo spravovat jejich majetek. A také z toho důvodu, že po nějaký čas bylo v její kompetenci i stavebnictví. Jak bylo řečeno již v předchozí kapitole, je třeba si uvědomit, že rodová panství byla tak rozsáhlá, že vyžadovala správu jako menší stát. Tato nutnost nastala hlavně v době pobělohorské, kdy došlo k velkému rozšíření rodového majetku. Tehdy Liechtensteinové výhodně koupili či dostali jako splátku půjček některá konfiskovaná panství. Nutno k tomu přičíst i předchozí dva velmi výhodné sňatky.¹³⁷ Bylo proto nezbytně nutné vytvořit systém, kterým by byl tento kolos řízen. Kníže Karel Eusebius (1611–1684) dal této správě určitější formu. Svěřil ji hospodářskému kolegiu, kde hospodařilo několik hospodářských rodů.¹³⁸ Vlastní dvorní kancelář je doložena až na počátku 18. století.¹³⁹ Právě v tomto období došlo jak k sloučení majetku rodu, tak k vzniku suverénního Liechtensteinského knížectví. Po vymření karlovské větve rodu¹⁴⁰ přešel téměř všechn majetek do rukou hlavy gundakarovské linie.¹⁴¹

Byla zřízena nová spisovna a archiv. Takzvaná stará karolínská a gundakarovská spisovna byly uzavřeny. Registratury jednotlivých panství však zůstaly zachovány. Po smrti knížete Jana Adama (1690–1732), syna knížete Antonína Floriána Josefa (1656–1721), nastal krátkodobý úpadek dvorní kanceláře. Poručník nezletilého Jana Karla (1724–1748), maršál Josef Václav (1695–1792) se díky své službě v armádě, nemohl plně věnovat správě statků. Nejprve ji svěřil dvorní kanceláři. Avšak po r. 1748, kdy se stal hlavou rodu, hledal jiné řešení.¹⁴² Počátkem šedesátých let 18. století jmenoval hraběte Františka Chorynského plnomocným administrátorem.¹⁴³

¹³⁷ Karel I.a jeho bratr Maxmilián si vzali za manželky sestry Annu a Kateřinu, dcery Jana Šembery z Boskovic. WINKELBAUER, *Kultury na hranici*, Vídeň 1995, 217.

¹³⁸ MZA Brno, F731. VOLDÁN Vladimír, Brno 1960, 1.

¹³⁹ Protokol dekretů Liechtensteinské dvorní kanceláře, začíná, alespoň v MZA rokem 1722. MZA Brno, F128, řada A, protokol dekretů, č. 1.

¹⁴⁰ Vnukem Karla I. knížetem Jannem Adamem I.

¹⁴¹ Antonína Floriána.

¹⁴² MZA, F130, VOLDÁN, 1960, 1.

¹⁴³ MZA, F128, protokol cirkulářů 1742-29.6.1754, řada A, č.3 a 26.8.1761-9, řada C, č. 152.

Tím význam dvorní kanceláře klesl na minimum. Její prestiž se opět zvýšila, teprve když se ujal vlády a správy svých statků kníže Alois. I. (1759–1805). Svá panství přivedl k nebývalému rozkvětu. V jeho díle pokračoval i jeho bratr Jan (1805–1836).¹⁴⁴ Za jeho vlády došlo k velké reorganizaci a vymezení kompetence liechtensteinské dvorní kanceláře.

Působnost, povinnosti a úkoly tohoto úřadu jsou určeny ve stanovisku, které bylo vydáno dne 20. 6. 1815.¹⁴⁵ Tento dokument obsahuje 31§. Přičemž poslední se přímo týká činnosti dvorní kanceláře a vypočtení povinností jejich jednotlivých složek. Jednalo se o agendu, podací protokoly, expedici, registraturu, domácí rodový archiv a hlavní pokladnu. V dalších šesti paragrafech byly rozděleny kompetence a personální osazení vedení kanceláře.

V čele stál první neboli nejstarší dvorní rada.¹⁴⁶ Jemu podřízeni byli tři dvorní radové.¹⁴⁷ Následoval kabinetní sekretář,¹⁴⁸ pak dva sekretáři.¹⁴⁹ Další personál tvořili kancelářský revident, protokolista, dva kancelisté, tři kopisté a dva sluhové. Celkem tedy čtrnáct úředníků, dohromady pouze šestnáct osob.

Kompetence byly rozděleny takto:

Dvorní rada měl na starosti knížecí rodinu, dům, právo, dědické smlouvy, diplomatické vztahy, styk s nejvyššími úřady, nadace a zřizování lesů.

Dva další dvorní radové dohlíželi na pokrok v zemědělství, chov dobytka, ovocnářství, rybníkářství, účetnictví a reality a ostatní hospodářství. V kompetenci třetího dvorního rady byly stáje a hřebčiny.

Kabinetní sekretář doprovázel knížete v Liechtensteisku a na venkově. Referoval o provozu knížecího dvora, domácím hospodaření, dvorní kuchyni, hofminsterském úřadu a knížecí komoře. Pokud byl kníže ve Vídni, měl navíc na starosti agendu přidělenou mu presidiem a zvláště odpovídal za vedení expedice.¹⁵⁰

¹⁴³ MZA Brno, F130, VOLDÁN, 1960, 2.

¹⁴⁴ MZA, F128, č. 197.

¹⁴⁵ Tehdy Walenberg von Walenberg, Na všech dokumentech je jeho podpis na prvním místě.

¹⁴⁶ Hauer, von Osthein a Johann Hempfling.

¹⁴⁷ Suschmann.

¹⁴⁸ Heimerle a František Hemfling.

¹⁴⁹ MZA, F130, VOLDÁN, 1960, 2.

¹⁵⁰ MZA, F130, VOLDÁN, 1960, 3.

Vlastní chod kanceláře byl řízen podle pokynů presidia kabinetním sekretářem.¹⁵¹ Ředitelem protokolu byl sekretář, který zastával i funkci archiváře.¹⁵² Měl k dispozici adjunkta neboli protokolistu.¹⁵³

V kanceláři byly vedeny dva protokoly – tajný a normální. Do tajného protokolu mohli nahlížet jen kníže a radové.

Liechtensteinská dvorní kancelář se samozřejmě v průběhu času měnila a reagovala na vnější podněty, politickou i hospodářskou situaci. Dne 10.4.1838 vyšla ve Vídni nová hlavní instrukce.¹⁵⁴ Dvorní kancelář se stala nejvyšším úřadem a vše ostatní jí bylo podřízeno. Měla pečovat o zachování a řádné hospodaření s majetkem, informovat knížete o delikátních záležitostech, předkládat mu věci k rozhodnutí. Součástí práce měl být i dokonalý přehled o majetku knížete. Také veškerá pošta procházela přes dvorní kancelář, kde se rozhodovalo, co vyřeší sami a co je nutné předat knížeti. Nebylo ovšem nijak zakázáno se obracet na knížete přímo. Úkolem kanceláře bylo také zajišťovat kontrolní činnost. Ta byla realizována vyjížděkami, kterým se říkalo lokalizace.¹⁵⁵

Působnost knížecí dvorské kanceláře mohla být rozšířena i vlastnoručním lístkem knížete. Jednalo se ovšem o výslovně stanovené případy.¹⁵⁶ Samozřejmě každý kníže měl k dispozici nadále svoji soukromou kancelář. Po první světové válce dostala kancelář nový statut.

Po konfiskaci více jak šedesáti procent rodového majetku byla dne prvního ledna 1930 kancelář ve Vídni rozpuštěna. Většinu agendy pak převzalo ústřední ředitelství v Olomouci.¹⁵⁷

¹⁵⁰ V. Heynerlem.

¹⁵¹ Franz Hempfling.

¹⁵² Max Kroupa.

¹⁵³ MZA, F731, VOLDÁN, 1960, 4.

¹⁵⁴ „Haupt-Istrukcion von organischen Errichtung der fürstlichen Administration überhaupt...“ MZA, F128, č.208, 209, 210.

¹⁵⁵ MZA, F128, č. 262.

¹⁵⁶ MZA, F130, VOLDÁN, 1960, 5.

¹⁵⁷ MZA, F130, VOLDÁN, 1960, 6. Cirkulář z r.1932 č. 7953.

6. Kompetence a činnost liechtensteinské dvorní stavební kanceláře

Liechtensteinské panství bylo tak rozsáhlé, že se si jeho správa vyžadovala velké množství úředníků, pracujících na území několika států. Je poměrně velmi složité se v ní orientovat, protože se v průběhu let měnila podle potřeb panství. V rámci této správy bylo samozřejmě nutné řídit a koordinovat i chod stavebnictví. Rakouská a moravská panství spadala pod vídeňskou dvorní kancelář. Veškeré stavební počiny byly od počátku rozděleny na dvě složky. Voluptuární, sloužící k osobní potřebě a pohodlí knížete a hospodářskou. V různých dobách a různých panstvích byly ve stále se měnícím poměru. Nejdříve velmi striktně rozdělené, později se začínaly sblížovat. Voluptuární stavby vždy navrhovali i prováděli dvorní architekti nebo alespoň nad nimi vykonávali stavební dozor. Ostatní stavby byly svěřeny hospodářským úřadům a stavěli je místní mistři, kteří nebyli zaměstnanci knížecího dvora. Vše zastřešovala vídeňská dvorní kancelář.¹⁵⁸ V 18. století nastal první obrat. Liechtensteinové začali zaměstnávat architekta, který spravoval všechno nevoluptuární stavitelství. Prvním doloženým architektem byl Kryštof Fabich.¹⁵⁹

Měl na starosti panství Ostroh, Ždánice, Bučovice, Plumov, Šternberk, Úsov, Zábřeh, Rudu na Moravě, Kolštejn, Opavu, Krnov, Lanškroun a Moravskou Třebovou. Všechna tato panství měl objíždět a kontrolovat. Zřejmě protože to bylo velmi náročné, vyšla dne 20. 1. 1786 nová směrnice, kde je jmenován Kryštof Fabich architektem a vrchním stavebním ředitelem, ale na výpomoc dostal dva stavební dohlázele. Jedním se stal syn architekta Josef Fabich a druhým Leopold Herz.¹⁶⁰ Vše vždy muselo být schváleno architektem. Aby bylo toto dodržováno byl jmenován také stavební inspektor Ignac Riedr. Dvorním architektem zodpovědným za voluptuární objekty a velké stavby byl v té době Cannevale.¹⁶¹

¹⁵⁸ MZA Brno, F115, VOLDÁN, 1960, 1.

¹⁵⁹ Oběžník od hraběte Františka Chorynského, plnomocného administrátora ze dne 21. 2. 1782. MZA . Brno, F128 , č.5.

¹⁶⁰ Instrukce má dvacet bodů. Důraz je kladen na šetrnost, spolupráci jednotlivých složek a žádné úplatky. Vše vždy muselo být schváleno architektem. Je podepsaná knížetem Aloisem z Liechtensteina

¹⁶¹ MZA Brno, F115, VOLDÁN, 1960, 5.

Další, velmi zásadní změna nastala v roce 1786 a 1787, kdy byl odvolán hrabě František Chorynský, protože kníže Alois z Liechtensteina se rozhodl převzít plně správu svých statků.¹⁶² Tímto opatřením agenda dvorní kanceláře vzrostla a ukázalo se, že není schopná zvládnout všechny tyto nové úkoly. Byly proto zřízeny inspektoráty na Moravě a v Rakousku.¹⁶³ Sídly ve Wilfersdorfu, Ostrohu, Šternberku a Moravské Třebové.

Mnohem důkladnější instrukce vyšla na počátku 19. století. Má tři části. Úvod, 173 §, závěr a přílohy. Týká se řízení, technologie i účetnictví. Panství byla podle této instrukce rozdělena na části:

- I. Wilfersdorf, Valtice, Rabensburg, Lednice, Břeclav. Sídlo bylo ve Valticích.
- II. Ždánice, Bučovice, Pozořice, Ostroh se sídlem ve Ždánicích.
- III. Moravská Třebová, Lanškroun, Zábřeh, Ruda na Moravě a Kolštejn. Sídlní byla . Moravská Třebová.
- IV. Plumov, Úsov, Šternberk, Karlovec se sídlem v Plumově.
- V. Opava a Krnov. Sídlní byla Opava.
- VI. Kostelec nad Černými lesy, Radim, Kounice, Uhříněves, Škvorec, Rataje . a Rumburk. Sídlo bylo v Kostelci.¹⁶⁴
. Judenau, veste Liechtenstein, Liechtenstahl byly zvlášť.¹⁶⁵

Řízením těchto úřadů byli pověřeni okresní inženýři, pouze ve Valticích a Opavě architekti.

Instrukce, jak bylo již výše napsáno, má tři části. První je rozdělená na dva úseky. Jeden se zabývá hierarchií zaměstnanců, druhý prováděním staveb, inventarizací budov a podobně. Stavby byly rozděleny na sídla, lesní budovy, kostely, mosty a další hospodářské objekty.¹⁶⁶ Druhá část obsahuje v prvním oddílu stavebně technické

¹⁶² MZA Brno, F115, VOLDAN, 1960, 5.

¹⁶³ V Čechách již byly dříve v Kostelci nad Černými lesy.

¹⁶⁴ V září roku 1818. MZA Brno, F128, č. 200

¹⁶⁵ Vídeňskou kanceláří.

¹⁶⁶ MZA Brno, F115, VOLDAN, 1960, 5

záležitosti, ve druhém se zabývá vyhotovením plánů a výdaji, rozpočtování prací. Třetí díl obsahuje návody na výpočty, manuály, tabulky atp. Toto vše platilo až do roku 1861.¹⁶⁷ Po dokončení finančně velmi nákladné přestavby Lednického zámku se však projevíly úsporné tendence.

Normálie vydaná dne 15. 12. 1861 rušila instrukci z roku 1818. Z Lichtenteinského stavebnictví byly vyloučeny patronátní stavby.¹⁶⁸ Omezila se výstavba nových objektů, zrušily se okrskové stavební úřady. Zůstal jen Lednický. Byl posílen personál na stavebním úřadu ve Vídni, který měl teď vše pod svojí správou. Všechny velkostatky byly přerozděleny do tří sekcí.

- I. Vídeňský dvůr, Lichtensteinské knížectví, Act, Lichtensthal, Stuppach, veste
. Lichtenstein, Judenau, Wilfersdorf, Rabensberk a Valtice.
- II. Moravská Třebová, Kolštejn, Ruda na Moravě, Aloisov, Zábřeh, Úsov, Šternberk,
. Karlovec, Břeclav, Lednice, Ostroh, Ždánice, Bučovice, Pozořice, Adamov,
. Plumov, Opava a Krnov.
- III. Radim, Kounice, Kostelec nad Černými lesy, Rataje, Uhříněves, Škvorec, Runburk
. a Lanškroun.

V Lednici byl ustaven jeden inženýr mající na starosti voluπτuární objekty v Lednici, Břeclavi, Rabensburku a Valticích.¹⁶⁹

. Ovšem již po necelých čtyřiceti letech proběhla nová reorganizace, která v podstatě vrátila stav před rokem 1861.¹⁷⁰

Další výrazné změny nastaly v roce 1906. Tehdy byl dosavadní stavební úřad ve Vídni zrušen a změněn na stavební referát dvorní kanceláře. Nebyl jmenován žádný dvorní stavební rada. Architekt rytíř G. Neumann, dosud zastávající tuto funkci, byl dán k dispozici knížeti. Pro stavební práce bylo stanoveno pět okrskových stavebních úřadů.¹⁷¹

¹⁶⁷ MZA Brno, F115, VOLDÁN, 1960,6.

¹⁶⁸ Kníže poskytl peníze, architekta, MZA Brno, F115. VOLDÁN, 1960,8.

¹⁶⁹ MZA Brno, F128, č. 222.

¹⁷⁰ V roce 1897, oběžník č. 6077/1897 MZA Brno, F115. VOLDÁN,1960, 9. MZA Brno, F128, cirkulář: . 23 .6. 1889 č. 7685 a 12. 3. 1890 č. 3160 – stavby kostelů, kaplí, far, škol a ostatních veřejných objektů

¹⁷¹ Cirkulář ze dne 15.10.1906. N°MZA, F128, č.117.

- I. Vídeňský spravoval panství Judenau, Schottwien, Ostroh a důležité průmyslové objekty. Vrchním inženýrem první třídy byl jmenován Jindřich Pavelka.
- II. Lednický, pod vedením architekta Karla Weinbrennera zahrnoval Lednici, Valtice, Wilfersdorf, Břeclav, Hohenau, Rabensburg. Inženýrem byl zde stanoven Zebetner.
- III. Olomoucký pod vedením inženýra Kricka se vztahoval na panství Krnov, Opava, Úsov, Ruda na Moravě, Kolštej, Zábřeh, Bučovice a Ždánice.
- IV. Pod Moravskou Třebovou spadala panství Plumov, Ptín, Moravská Třebová, Lanškroun, Pozořice, Adamov, Křtiny. Zde byl jmenován vrchním inženýrem Václav Pfeifer.
- V. okrsek v Uhříněvsi pod vedením inženýra Kauska zahrnoval panství Uhříněves, Škvorec, Kostelec nad Černými lesy, Radim, Kounice, Rataje, Rumburk, Fischhorn, Český Brod a Pečky.

Oběžník z roku 1906 se však v plném rozsahu nerealizoval. Kníže vyhověl Pfeifrově žádosti zůstat ve Vídni. A tak čtvrtý okrsek v Moravské Třebové nebyl konstituován. Plumov, Ptín, Pozořice, Adamov a Křtiny přešly pod Olomouc. Moravská Třebová a Lanškroun do Uhříněvsi. Wilfersdorf pod Vídeň.¹⁷² Po roce 1918, kdy proběhla první pozemková reforma, byly všechny stavební úřady zrušeny. Zůstalo pouze ústřední stavební ředitelství v Olomouci.¹⁷³ V Lednici byla expozitura pro archiv plánů. Po znárodnění v roce 1945 všechny tyto úřady zanikly.

¹⁷² MZA Brno, F115, VOLDÁN, 1960, 10, MZA Brno, fond 128, č.117

¹⁷³ MZA Brno, F115, VOLDÁN, 1960, 10.

7. Architekti

Seznam architektů, pracujících pro Liechtensteiny v průběhu posledních několika stoletích by obsahoval stovky jmen. Byla mezi nimi zvučná jména a pak byli i takoví, kteří jsou dne vlastně zcela neznámí. Liechtensteinové přirozeně zaměstnávali nejlepší architektky na důležitých a prestižních projektech. Ti ovšem nepatřili k jejich stálým zaměstnancům. V 19. století sem patří taková zvučná jména jako Josef Hardtmuht (1758–1816),¹⁷⁴ Josef Körnhausel (1782–1860)¹⁷⁵, Peter Hubert Desvignes (1804–1883),¹⁷⁶ Georg Wingelmüller (1810–1848)¹⁷⁷ nebo Friedrich von Schmidt (1825–1891).¹⁷⁸ Mezi další některá zvučná jména patří Josef Franz Engel (1776–1827), Jan Heindrich (1820–1870)¹⁷⁹, rytíř Gustav von Neumann (1856–1928)¹⁸⁰ nebo Karel Weinbrenner (1856–1942). Mezi mnohé další patří například Hauser, J. Hieser¹⁸¹ a mnozí další, jejichž jména nám dnes již nic neřeknou a také o nich většinou nevíme nic bližšího. Všichni mají ale jedno společné. Žili, studovali nebo pracovali ve Vídni, velmi často to byli žáci Friedricha von Schmidta. Vliv vídeňské architektury na Moravu v tomto období, minimálně v architektuře Liechtensteinské nezpochybnitelný.¹⁸²

Není důvod se jednotlivým výše popsaným architektům věnovat blíže, protože jejich život a dílo jsou popsány již v mnoha knihách. Na následujících stránkách bych, ale přece jenom životu a dílu jednoho architekta věnovala trošku větší pozornost. A to proto, že o něm toho není příliš známo, i když jeho dílo je rozsáhlé a hodné bližšího zkoumání, zatím není nikde uceleně popsáno a zhodnoceno. Tím architektem je Karel Weinbrenner, architekt ve službách knížete Jana II. Liechtensteina a pozdější profesor středověkého stavitelství na Německé technice v Praze.

¹⁷⁴ Stavby v Lednicko-valtickém areálu: mimo jiné - Čínský pavilon, Obelisk, Janohrad a přestavba majorátního paláce ve Vídni.

¹⁷⁵ V Lednicko-valtickém areálu například projektoval Dianin chrám. V zahradě u Mödlingu mimo jiné . Husarský chrámek.

¹⁷⁶ Například interiér ve stylu druhého rokoka v majorátním paláci ve Vídni.

¹⁷⁷ V Lednici například skleník nebo přestavba zámku.

¹⁷⁸ Pokračování přestavby zámku a stavby v Lednicko-valtickém areálu

¹⁷⁹ Přestavba hradu ve Vaduzu

¹⁸⁰ Kostel Povýšení sv. Kříže v Lanžhotě..

¹⁸¹ Kostel sv. Barbory v Adamově.

¹⁸² ZATLOUKAL, 1986,70

7. 1. KAREL WEINBRENNER

Karel Weinbrenner se řadí mezi mnohé architekty, kteří pracovali pro knížete Jana II. z Liechtensteina. Přesto se svým způsobem vymyká. Nejen svou tvorbou, ale i dlouholetým velmi přátelským vztahem mezi ním a knížetem.

Narodil se v Brně, kde vychodil reálku a poté studoval na brněnské německé technice.¹⁸³ Další čtyři roky pokračoval na vídeňské technice pod vedením profesora barona Ferstla. V letech 1881-1883 studoval na Akademii výtvarných umění ve Vídni u Friedricha von Schmidta.¹⁸⁴ Od roku 1882 byl dva roky asistentem Karla Königa pro antické stavitelství.¹⁸⁵ Současně mu byly svěřeny přednášky na téma malířská perspektiva. Podnikl několik studijních cest do Dánska, Holandska, Německa a Švýcarska a Itálie.¹⁸⁶ V roce 1883 se podílel na rekonstrukci olomouckého dómu a právě zde došlo k osudovému setkání knížete Jana II. a mladého architekta. Jeho návrhy a kresby zaujaly knížete natolik, že se zřejmě už tenkrát rozhodl získat ho do svých služeb. Pro Liechtensteiny začal Karel Weinbrenner pracovat v roce 1884, a to ve vídeňské dvorní stavební kanceláři.¹⁸⁷ Ovšem kníže chtěl mít nadaného architekta blíže u sebe a rozvíjet jeho talent a stavět to, co podle něj ve Vídni nešlo. K tomuto se váže příhoda, která vystihuje laskavou povahu knížete Jana. Obával se toho, že mladý architekt se ve venkovském prostředí Lednice, které bylo jistě diametrálně odlišné od rušné Vídně, bude nudit. Proto usoudil, že by bylo lepší, kdyby se oženil a usadil. Pověřil vrchního radu Franze Zipla, aby mu našel pohodlné bydlení. Rada, ještě po letech připomínaný pro své originální chování se ovšem zhostil úkolu opravdu svérázně. Zavolal si Weinbrennera a řekl mu svým typickým, suchým způsobem, cituji: „*Pane architektke, jeho jasnost kníže Vám vzkazuje, že byste se měl oženit. A jen tak – máte už něco?*“, čímž samozřejmě mladíka zaskočil a chvíli trvalo, než se vzmožil na odpověď, která zněla ne. Ovšem rada byl důsledný muž a chtěl dát pozitivní zprávu knížeti a proto svou otázku později ještě několikrát zopakoval.

¹⁸³ MZA Brno, matrika Lednice

¹⁸⁴ V letech 1875-76, NA ČR Praha, Sg 7 Professoren Prag A-Z, Kart. 259

¹⁸⁵ Johan II. frst von zu Liechtenstein, Sein Leben und Wirken, Eduard REICHEL, Lednice, 1932
102

¹⁸⁶ REICHEL, 1932, 102.

¹⁸⁷ Podle životopisu Jana II. byl osloven přímo Friedrichem Maria von Schmidtem. REICHEL, 1932,
102.

Napotřetí dostal kladnou odpověď. Okamžitě informoval knížete a ten patřil mezi první gratulanty.¹⁸⁸

To „něco“ byla slečna Ida Barbara Antonie Prügerová se kterou se oženil 11.4.1887 ve Vídni.¹⁸⁹ Měli spolu čtyři děti.¹⁹⁰ V roce 1909 odešel Karel Weinbrenner do Prahy, kde působil do roku 1926 jako řádný profesor historie středověkého stavitelství na pražské německé polytechnice. Celkem čtyřikrát zastával funkci děkana pro architekturu a pozemní stavitelství.¹⁹¹ V roce 1915 získal definitivu.¹⁹² I po odchodu na penzi působil, do roku 1930, jako suplující profesor. Pro knížete Jana II. z Liechtensteina nikdy nepřestal projektovat.¹⁹³ Jeho publikační činnost není rozsáhlá. Psal články do „Wiener Baukunst“. Byl vyznamenán rakouským Zlatým záslužným křížem s korunou. Zemřel v roce 1942 v Litoměřicích.¹⁹⁴

Karel Weinbrenner byl velmi kreativním a geniálním architektem. Za 25 let, po které pracoval pro Jana II. vytvořil neskutečné množství objektů, které výrazně přispěly k architektuře a vůbec k dotváření Lednicko-valtického areálu a jsou dodnes nepřehlédnutelné. Jeho škála byla nesmírně rozmanitá. Od neorománských, neogotických, neobarokních a neorenesančních děl až po anglikanizující secesi a modernu.¹⁹⁵ Podařilo se mu vytvořit spolu s knížetem naprosto svébytný vlastní styl, dosud jasně poznatelný v krajině. V rámci své práce navrhoval nové stavby či přestavby sakrálních objektů, rodinných sídel knížete, veřejných budov, škol, nemocnic, hájenek, vil pro knížecí zaměstnance, památníků celou řadu hospodářských objektů i jubilejní kašnu. Na počátku 20. století věnoval hodně úsilí ochraně a restauraci staveb v Lednicko-valtickém areálu. Za všechny jeho realizace je možné jmenovat kostel Povýšení sv. Kříže v Lanžhotě (1890–4), sv. Ondřeje v Dobemansdorfu (1899–1901), sv. Bartoloměje v Katzelsdorfu (1902–1908) [1], sv. Víta v Erdpressu (1905–906), sv. Jana Křtitele ve Schrattenbergu (1908), kaple sv. Antonína Paduánského

¹⁸⁸ REICHEL, 1932,103.

¹⁸⁹ MZA Brno, matrika města Lednice.

¹⁹⁰ Friedicha Karla (12.7.1888), Emu Idu Marii (12.7.1892), Karla Boromejského Theodora (8. 8.1898) a Norberta Arnolda Josefa (3. 3. 1901). Z matriky se dá ještě vyčíst, že Emma se vdala 24.7.1916 a Karel Teodor se ženil 11 .8. 1926.MZA Brno,matrika Lednice.

¹⁹¹ Národní archiv ČR Chodovec, Praha,Sg 7 Professoren Prag A-Z, Kart. 259.

¹⁹² SÚV MKV-IR, č. kart. 249.

¹⁹³ ZATLOUKAL, 2012,179.

¹⁹⁴ NAČR Praha,Sg 7 Professoren Prag A-Z, Ka 259

¹⁹⁵ ZATLOUKAL, 2012, 179.

ve Wilfersdorfu (1908-1911), [2] sv. Archanděla Michaela v Ldné (1913) a mnoho dalších.¹⁹⁶ Zřejmě jeho poslední realizací je fara v Úvalech (1924).¹⁹⁷ Vrcholným dílem je kostel Navštívení Panny Marie v Břevlaví-Pošterné z let 1895–98.¹⁹⁸

Karel Weinbrenner patří nesporně k nejvýznamějším architektům na Moravě druhé poloviny 19. a počátku 20. století. Ovšem jako mnoho jeho kolegů, pracujících v šlechtických službách upadl téměř v zapomnění. Naštěstí jeho dílo plné nápadů i dnes vypovídá o všestrannosti a originalitě svého tvůrce a tvoří dodnes nepřehlédnutelnou součást krajiny. Právem si zaslouží hluboký obdiv a uznání.

¹⁹⁶ sv. Egidia, Bernardsthal 1914-1915, umrlčí kaple ve špitálu ve Valticích 1890-94, kostel sv. Jana Křtitele, Damník 1895-97. Z veřejných budov - škola v Pošterné 1902-6, fara Pošterná 1909, hájenka, Břevlav 1897, lovecký zámek u Lanžhota 1890, Vyšší odborná a zahradnická škola v Lednici 1900, zahradní ředitelství, Lednice, Lednice a Valtice, kolonie pro zaměstnance, Lednice, nádraží v Lednici 1901, špitál v Lednici (od r. 1901 útulek pro děti) 1895-99 a Valticích, nádraží Břevlav- Pošterná 1901, kašna ke 40. výročí vlády Jana II. z Liechtemsteina Lednice 1898, nádražní kaple Břevlav 1909-11

¹⁹⁷ ZATLOUKAL, 2012, 179.

¹⁹⁸ ZATLOUKAL, Architektura 19. století, Praha 2002, 142. Umělecké památky Čech, Praha, 1997, 243.

8. Liechtensteinské patronátní kostely

Adamov

Adamov leží nedaleko Brna. Četné archeologické nálezy dosvědčují, že kraj byl osídlen již v dávné minulosti. Obec byla ale založena až v 18. století knížetem Janem Adamem z Liechtensteina.¹⁹⁹

Jednotlivé hamry zde ovšem fungovaly již ve 14. století a vlastnili je moravští markrabí a čeští králové, kteří je pronajímali šlechtickým rodům.²⁰⁰ Za vlády krále Vladislava II. přešly do rukou 1509 pánů z Boskovic²⁰¹ a na konci 16. století do vlastnictví pánů z Liechtensteina.²⁰² Původně se obec jmenovala Staré Hamry.²⁰³ V roce 1679 byla na počest zakladatele pojmenovaná Adamsthal. Pečet měla nejdříve společnou s místními hamry, později s obcí Jizera.²⁰⁴ Náležela do panství novohradského, poté pozořického. Již v roce 1780 byla v obci triviální škola. V první třetině 19. století získal Adamov samostatnost.²⁰⁵ K velkému rozvoji Adamova došlo po roce 1849, protože právě v tomto roce tudy začaly projíždět vlaky na trati Brno – Česká Třebová.²⁰⁶ Díky tomu a také díky rychle se rozvíjejícímu průmyslu, v němž hlavní podíl měly strojní závody založené již dříve Liechtensteiny, se osada velmi rychle rozrůstala.²⁰⁷ Brzy zde fungovala pošta,²⁰⁸ ale do kostela museli věřící chodit do blízkých Babic.²⁰⁹ Kostel byl postaven až v letech 1855–7.[3]

Farnost

Lidé z Adamova náleželi dlouho k farnosti babické. V Babicích stojí kostel připomínaný již v roce 1448. Fara pravděpodobně fungovala od roku 1630, kdy zde byli exkurendo kněží z Křtin. V roce 1763 zde zábrdovská premonstrátská kanonie zřídila

¹⁹⁹ V roce 1732, ROZMAHEL, 1937, 3.

²⁰⁰ V letech 1371-1414 majetek moravských markrabích, pak českých králů. BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰¹ BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰² V roce 1597 sňatkem Maxmiliána z Lichteinsteina a Katřiny z Boskovic. OTTUV SLOVNÍK, 1999. XX, 1056, srov. MAŠEK, 2003, 160.

²⁰³ ROZMAHEL, 1937, 3

²⁰⁴ Ještě v roce 1787. BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰⁵ Roku 1832. BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰⁶ Dne 1. 1. 1849, BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰⁷ BUDIŠ, 2004, 6. Ty později pronajali v roce 1881 firmě Markey & Broumovsky a posléze v roce 1905 prodali téže firmě. MZA, F115, knihy snímků stavebního úřadu, kart. 54, f. 25

²⁰⁸ Od roku 1850. BUDIŠ, 2004, 5.

²⁰⁹ ROZMAHEL, 1937, 3.

expozituru, která trvala přes sto let.²¹⁰ Až do výstavby nového kostela v Adamově museli věřící chodit do kostela v Babicích. Prvním duchovním správcem byl v Adamově páter Antonín Dostál. Výraznou osobností byl nesporně pan farář Jakub Rozmahel, který mimo jiné sepsal i historii farnosti a kostela. Nová budova fary byly postavena zároveň s kostelem a tvoří s ním velmi půvabný celek. [4] Tento dojem je v současné době narušen okolní výstavbou spadající do období socialismu ve 20. století. [6, 7, 8]

Kostel sv. Barbory

Jak již bylo napsáno výše, Adamov dlouho žádný kostel neměl. Prosby Františka Zavadila, správce místní školy vyslyšel kníže Alois z Liechtensteina a rozhodl se vystavět v Adamově nový kostel.²¹¹ Základní kámen byl položen v roce 1855. Dnes je tento kámen s nápisem „*Hic jacet lapis angularis ecclesiae Adamsthalensis*“ uložen před hlavním oltářem. Poměrně dlouho trvalo, než se kníže rozhodl, kde bude budoucí svatyně stát. Stavební materiál se tak třikrát stěhoval. Plán vypracoval brněnský stavitel J. Hieser.²¹² Samotnou stavbu provedla firma brněnského stavitele Kellnera. Plány ani údaje o průběhu stavby se nezachovaly.[5] Ale jsou známá jména mistrů kameníků, řezbářů, tesařů, pozlačovačů, truhlářů i štukatérů.²¹³ Veškeré náklady na kostel zasvěcený sv. Barboře, zajistil jeho patron kníže Alois z Liechtensteina.²¹⁴ Stavba byla hotova v roce 1857 a téhož roku v prosinci vysvěcena jedovnickým děkanem páterem Václavem Střížkem.²¹⁵ [9] Kostel byl zasvěcen sv. Barboře. V roce 1923 žádal tehdejší farář Jakub Rozmahel knížete Jana II. z Liechtensteina o to, aby kostel, faru i hřbitov daroval církvi. Na to by kníže přistoupil, jen za předpokladu, že bude zbaven současně všech patronátních práv, což tehdy ukázalo jako nemožné. Vše proběhlo až v roce 1941, kdy tento majetek skutečně přešel do rukou katolické církve.²¹⁶

²¹⁰ Do roku 1784. V roce 1857 byla lokalie povýšena na faru, ROZMAHEL, 1937, 3.

²¹¹ ROZMAHEL, 1937, 3

²¹² ROZMAHEL, 1937,4. Nesprávně uvedeno Kieser. SOKA Blansko, Farní kronika Adamova, 86.

²¹³ Kameníci a řezbáři – Pilz, Radnický, Schöntaler Angqeler. Pozlačovač –Kollenbach.

Štuky– Bergman. Zámečnické práce–Perwanger. Tesař–Štancl. Truhláři–Roggenhofer a Altma. Malba oken – Friedl. ROZMAHEL, 1937, 4. SOKA Blansko. Farní kronika Adamova, 86.

²¹⁴ Celkový náklad i donace pro faráře, učitele i některé další menší renty činil asi 150000 zlatých.

Není známo, zda se do tohoto nákladu promítla i cena materiálu – dřeva, cihel, kamení či železných součástí. Toto vše bylo dodáváno z knížecích lesů a podniků. ROZMAHEL, 1937, 4.

²¹⁵ Dne 4.12.1857. SOKA Blansko, Farní kronika Adamova, 86.

²¹⁶ Jednání proběhlo v Praze, náklady byly 543,80Kč. První žádost v roce 1923. Farní kronika, 58–89.

Za dobu své existence byl kostel mnohokrát opravován. První opravy proběhly v roce 1901.²¹⁷ O dvacet let později bylo v kostele zavedeno částečně elektrické osvětlení.²¹⁸ V roce 1926 byla položena nová krytina střechy a o tři roky později bylo dokončeno elektrické vedení.²¹⁹ Mezi další významnější opravy patřilo vytvoření provizorní sakristie a prosklených dveří oddělujících předsíň kostela od lodi a stavba sakristie. Současná sakristie byla postavena až v roce 1969.

Popis kostela

Adamovský kostel, postavený v novogotickém slohu, připomíná spíše velkou kapli, což je dáno absencí věže a původně i sakristie.²²⁰ Je to podélná, 26 metrů dlouhá a 10 metrů široká stavba bez příčné lodě, s pětibokým chórem. **[10]** Postaven je z režného zdiva, bez omítky. Má dvakrát odstupňované vnější pilíře. Střecha je stanová, pokrytá plechem. Kostel má dvakrát odstupňovaný sokl, jehož spodní část je kamenná, na ni navazuje zděná. Průčelí kostela je prolomeno třemi okny. Jedním velkým a dvěma menšími, které tak symbolizují svatou Trojici. Okna s hrotitým, převýšeným obloukem jsou opatřena kružbami. **[11]** Dvě jeptišky nadnášejí sférický kosočtverec se čtyřmi čtyřlísty. **[12]** Menší jsou tvořeny jednou jeptiškou, s jedním sférickým kosočtvercem a s jedním čtyřlístem. Štít je ukončen věžičkou se dvěma zvony. **[13]** Uprostřed je na velmi krásně zdobené několikrát odstupňované, dlouhé konzole socha sv. Barbory, jež má nad sebou bohatě zdobený baldachýn, s fiálami. Kostel má nádherný portál převýšeným, vysoce lomeným obloukem. Je dvakrát odstupňovaný, se dvěma vloženými sloupky a krásně zdobenými patkami. Nadedveňní překlád je zdoben rostlinným motivem s trojlísty. **[14]** V tympanonu je na rozvilinami zdobeném podkladu reliéf Boha otce, sedícího na trůně s dvěma klečícími postavami světců po obou stranách, z obou stran jsou kolčí štíty. **[15]** Kostel má tři páry oken zakončených hrotitým obloukem, kde vždy tři jeptišky, vynášejí dva sférické

²¹⁷ Stály 40 000Kč, z toho 15000Kč hradil kníže, zbylou částku továrna a bohatí lidé z místních vil. ROZMAHEL, 1937, 8.

²¹⁸ V roce 1920. Náklady hradil téměř celé patron. SOKA Blansko. Farní kronika Adamova, 56. Břídlice. Náklady byly 60000Kč, Farní kronika Adamova, 62.

²¹⁹ SOKA Blansko. Farní kronika Adamova, 60.

²²⁰ Není známo proč, nebyla postavena věž.

čtyřúhelníky s trojlisty a nad nimi je šestilist. Mimo to je v každém travé lodi malé kulaté okénko s trojlístem. Šestiboká, arkýřová sanktusová je zdobena fiálami a kraby. Pata arkýře pod vížkou je třikrát odstupňovaná, pod ní je erb Liechtensteinů [] Okna mají odstupňované ostění s výžlabky a oblouny. Kordonová římsa je přerušena okny. Také zadní dveře mají krásný sedlový portálek, se dvěma štíty po stranách. Korunní římsa je zdobena kraby. Pětiboký chór je prolomen okny zakončenými převýšeným, lomeným obloukem s odlišnými kružbami od oken hlavní lodi. Okna jsou dvoudílná, dvě jeptišky nadnášejí sférické trojúhelníky s trojlisty nad nimiž je čtyřlist. Nová sakristie má čtvercová okna, je také z režného zdiva a má tvar pětiúhelníku. Vedle zadního vchodu je ještě jedno okénko se dvěma oblouky vynášejícími čtyřlist.

Interiér a vybavení

V interiéru kostela je jedno travé bez oken vyčleněno na předsíň a v prvním podlaží kruchtě. Dnes je tato část kostela oddělena mříží se sklem. Loď má tři travé a pětiboký chór. Klenby jsou křížové s profilovanými žebry, jež jsou ukončeny svorníkem [16] a přecházejí plynule do sdružených pilířů s třemi příporami procházejícími až na zem. Přípory jsou přerušené jen hlavicemi s listovým, akantovým dekorem. Svorníky jsou zdobené reliéfy. Klenba chóru je lunetová, sbíhající se ve svorníku s reliéfem ukřížovaného Krista. Adamovský kostel má překrásný novogotický portál oddělující předsíň od hlavní lodi. [17] Několikrát odstupňovaný, sloupky s výžlabky a oblouny a zdobenými hlavicemi. Zábradlí s lípanou kružbou se čtyřlisty. Spodní část portálu má tvar tudorovského oblouku a vrchní ve tvaru oslího hřbetu, je opatřena fiálami, zdobená kytkami. Nad ním je a zábradlí kruchtě s lípanou kružbou se čtyřlisty. Za povšimnutí stojí také nádherná vyřezávaná, přízdní kazatelna s tordovanými sloupky a lípanou kružbou se čtyřlisty na zábradlí. Na stříšce stojí pod baldachýnem polychromovaná soška Krista jako pastýře. Interiér je opatřen iluzivní malbou, imitující kvádrové zdivo. Okna mají nové, vitráže. Největším pokladem Adamovského kostela je bezesporu

„*Světelský oltář*“, pocházející z 16. století a zakoupený knížetem Aloise z Liechtensteina. Hlavní oltář je novogotická dřevěná archa se dvěma křídly a nádherným, vyřezávaným nástavcem. Uprostřed je obraz sv. Barbory a na křídlech sv. Josefa a sv. Jan Křtitele. Inventář je novodobý a byl většinou pořízen z milodarů. Za zmínku určitě stojí lustr, dřevěné sousoší sv. Cyrila a sv. Metoděje i oltář Božího hrobu.²²¹ Dále byly pořízeny mimo jiné – nová monstrance, soška Panny Marie Lurdské.²²² Křížovou cestu daroval v roce 1909 patron kníže Jan II. z Liechtensteina.²²³ Zvony odlila firma Heller z Brna a v roce 1926 instalovala firma bratří Riegrů z Krnova nové varhany.

Závěr

Novogotický kostel v Adamově je velmi krásný. Spolu s ním byla ve stejném stylu vystavěna fara i škola. Tyto stavby tvořily půvabný celek v hlubokém, zalesněném údolí. Je jen na škodu, že výstavba z pozdějších let 20. století tento dojem v podstatě zničila. Svou vertikální dispozicí, režným zdivem prolomeným krásným portálem a okny gotických tvarů a kružeb, opravdu vyvolává dojem gotického kostela, které se v tomto kraji ve středověku stavěly. Ovšem interiér, prosvětlený přes krásné vitráže nás vrací zpět na 19. století. Světlá malba s lazurováním, které vyvolává dojem kamenného zdiva, vzbuzuje hřejivý, velmi příjemný dojem. Detaily i dokonale sladěné vybavení vytvořené v jednotném stylu, tento dojem jen umocňují. Je zajímavé, že toto vše nenarušuje, ale naopak podtrhuje přítomnost nádherného světelského oltáře, pocházejícího z úplně jiné doby. Zcela nový kostel, vytvořený dnes již neznámým architektem J. Hauserem, vlastně v podobě veliké kaple, byl vystavěn na náklady knížecího patrona. Zastřešovala jej knížecí stavební kancelář a podíl farníků, či obce na výsledné podobě díla je v tomto případě pravděpodobně zanedbatelný.

²²¹ Lustr byl darován v roce 1876

²²² Vyrobené v Grödenu. ROZMAHEL, 1937. 9

²²³ V roce 1903 nová monstrance od firmy Neškudla. Roku 1900 soška Panny Marie Lurdské, 1906 kaple Panny Marie Lurdské. SOKA Blansko. Farní kronika Adamova, 47. Původní byla z konce 19. století (barvotisk). Knížeti se již při návštěvě kostela v roce 1883 nelíbila a tak v roce 1909 pak věnoval novou, terakotovou od firmy Mayer z Vídně.

8.2. Krumsín

První zmínka o obci Krumsín pochází z r. 1349, kdy Mech z Krumsína koupil od Ježka z Boskovic poplužní dvůr.²²⁴ Následující léta se majitelé střídali. V roce 1412 byl Krumsín v majetku pana Oldřicha z Lešan.²²⁵ Po jeho smrti se dostal v roce 1466 do rukou Jakuba Oneše ze Šarové.²²⁶ Na začátku 16. století přechází Krumsín prodejem na Jana z Pernštejna, tehdejšího pána na Plumově.⁴ Od něj panství odkoupil v roce 1597 Karel I. z Liechtensteina. V majetku rodu již zůstalo.

Farnost

Fara v Krumsíně pravděpodobně existovala již v roce 1348, kdy při koupi vesnice byl ve smlouvě zmíněn i patronát. I při dalším prodeji půlky obce v roce 1398 panu Petrovi z Kravař, je opět zmínka o patronátu fary.²²⁷ První konkrétní doložená zpráva pochází z roku 1406, kdy je jmenován farář Sbinko.²²⁸ Jména jeho nástupců však nejsou známa. Farnost pravděpodobně přestala fungovat v době husitských válek, kdy zde působili čeští bratři.²²⁹ Určitě zanikla v době třicetileté války. Po roce 1620 byla přifařena k Mostkovicům a tam zůstala až do roku 1766.²³⁰ V tomto roce Jan Josef Václav z Liechtensteina zakládajícím dopisem zřídil expozituru, pak „*lokal-kuracii*“.²³¹ Matriky ovšem byly v Mostkovicích vedeny až do roku 1784. Samostatná farnost byla obnovena až v roce 1843.²³²

²²⁴ Farní kronika Krumsína, 1.

²²⁵ Roku 1408. Farní kronika, 2.

²²⁶ VOLNÝ, 1861, 25.

²²⁷ V roce 1527. Farní kronika, 2.

²²⁸ Farní kronika, 2. Srov. VOLNÝ, 1861, 25.

²²⁹ VOLNÝ, 1861, 25.

²³⁰ Farní kronika, 1. VOLNÝ, 1861, 25.

²³¹ VOLNÝ, 1861, 25. Srov. Farní kronika, 9. Zakládající dopis částka i renta pro faráře.

MZA, F-731, listiny, č. 3.

²³² Farní kronika, 2.

Kostel sv. Bartoloměje

Původní kostelík stál podle pověstí v Krumsíně více jak tisíc let. Byl zasvěcen sv. Bartoloměji a připomínal prý kostel sv. Václava v Prostějově. Byl zaklenutý jen v presbytáři, měl loď s plochým dřevěným stropem, malou zaklenutou sakristii a předsíň. Věž byla kamenná s dřevěným nástavcem. Okolo byl hřbitov obehnaný zdí. Když v roce 1348 pan Mech kupoval poplužní dvůr, postoupil mu Ježek z Boskovic i patronátní právo ke kostelu.²³³

V 19. století byl kostel již velmi zchátralý, a svou kapacitou již zcela nedostačující potřebám věřících. Bylo proto rozhodnuto postavit nový. K demolici došlo v roce 1865.²³⁴ Představitelé obce a kostelního výboru se snažili přesvědčit knížete tom, že nový kostel má být jinak situován, ale neuspěli.²³⁵ O rok později byla hotova hrubá stavba. O samotném průběhu stavby nejsou kromě farní kroniky žádné zprávy. Celá stavba byla hotova a vysvěcena 4. 12. 1866 arcibiskupem Bedřichem z Fürstenberka.²³⁶ V roce 1931 bylo patronátní právo ke kostelu převedeno na město Přerov. Ovšem Přerov se převzetí patronátu bránil.²³⁷

Kostel byl v průběhu let několikrát opravován. Jednou z důležitých změn byla nová výmalba, kterou se souhlasem konzistoře provedli malíři Bohuslav Uhlíř z Domamyslic a Vojtěch Adler z Ruprechtova a Vyškova. Pomáhali jim při tom pozlačovači, řezbáři a malíři.²³⁸ [18] Opravy proběhly i v roce 1944 a další po válce.²³⁹ V roce 1971 byla opravena střecha a o rok později kostelní věž a za další rok omítka.²⁴⁰ [19]

²³³ Farní knika, 2.

²³⁴ V úterý 10. 5. 1865 po velikonočním pondělí. Farní kronika, 9.

²³⁵ Celý text dopisu. Farní kronika Krumsína, 42-43.

²³⁶ Farní kronika, 53.

²³⁷ Farní kronika, 96.

²³⁸ Farní kronika, 77.

²³⁹ Farní kronika, 94

²⁴⁰ Krytinou eternit. Farní kronika, 115.

Popis kostela

Budova je podélné dispozice, bez bočních lodí. Hmotu hlavní lodi je na bočních stranách předsazena formou rizalitu. [20] Věž je čtvercového půdorysu, zakončená jehlancovou střechou. Střecha má několik úrovní. Loď je zakryta střechou sedlovou, od níž jsou o trochu níže z obou stran odsazeny dvě další části kostela ve kterých se nachází kruchta a kněžiště. Na střeše je sanktusová vížka. Sakristie je v apsidě za rovně ukončeným chórem. Kostel obíhá poměrně vysoký sokl ukončený římsou. Hlavní loď je prolomena šesti velkými, obloukovými okny, dvě stejná osvětlují presbytář. Apsida je opatřena dvěma obloukovými okénky a obdélnými dveřmi v přízemí, tři okénka jsou o něco výše nad kordronovou římsou. Věž je prolomena čtyřmi obloukovými okny a opatřena ciferníky hodin. Štít má tvar pravidelného lichoběžníka. Je prolomen jedním velkým a dvěma menšími okny, což symbolizuje svatou Trojici. Kruchta má boční oblouková okna zazděná. Kostel je zdobený lizénami s obloučkovým vlysem. Korunní římsa obíhá celý kostel. V průčelí je malý, jednoduchý portálek s dvěma sloupy, které nesou segmentovou stříšku. [21] Ve zdi kostela je náhrobní kámen z roku 1571.

Interiér a vybavení kostela

Kostel má pět klenebních polí. V prvním se nachází předsíň s kruchtou. Další tři tvoří hlavní loď. V posledním je chór. Jednotlivá klenební pole jsou zaklenuta plackami na pendativech. Jsou oddělena pásy valené klenby, které přecházejí do přízdních pilířů s jednoduchými hlavicemi s vysokými patkami. Kruchta je nadnášena dvěma pilíři a na bočních stranách pilíři přízdními, se stejně jednoduchými patkami jako jsou v hlavní lodi. Kostel je vymalován bílou barvou.²⁴¹ Pouze v presbytáři jsou dvě nástěnné malby. A to za oltářem obraz Boha otce a na klenbě. Ve cviklech, jak v chóru, tak hlavní lodi jsou kulaté medailony svatých.

V původním kostelíku byla nově pořízená kazatelna a křtitelnice. Kazatelna již na svém místě není. Hlavní oltář byl v době výstavby nového kostela z části nový, část byla opravena. Byl a stále je zasvěcen sv. Bartolomějovi. Stále na něm je obraz sv. Bartoloměje. Po stranách byly dříve umístěny sochy sv. Barbory a sv. Kateřiny.²⁴²

²⁴¹ Vždy to tak nebylo, kostel byl vymalován ornamenty. Farní kronika, 77.

²⁴² Farní kronika, I. Dary dobrodinců. Sochy jsou nyní na bočních oltářích.

K dalšímu vybavení patřily dva boční oltáře.²³⁴ Na kruchtě se nacházely malé varhany. V roce 1901 byly posvěceny nové sochy na sloupech u hlavního oltáře a sochy sv. Barbory a sv. Kateřiny na bočních oltářích. V roce 1924 byl pořízen nový oltář Božího hrobu. Ve třicátých letech proběhla i důkladná oprava varhan.²³⁵ O pět let později přibýly do kostela obrazy sv. Josefa a sv. Aloise a socha Panny Marie sedmibolestné.²³⁷ V roce 1957 dále soška pražského jezulátka.²³⁸ [22]

Zvony

Zvony byly ve věži původně dva. Podle kroniky bylo zvonů postupně pět a dva z nich měly nápisy.²³⁹ Ty se však nedochovaly, protože byly v roce 1916 a 1917 zabaveny.²⁴⁰ Po válce v roce 1922 daroval místní dobrodinec nové zvony.²⁴¹ Pan farář požádal Dr. Antonína Stojana o jejich vysvěcení. Ten, ač byl nemocen prosbu přijal.²⁴² [23] O pět let později proběhlo svěcení dalších nových zvonů. Tentokrát byl světicím biskupem mons. Staněk. V roce 1992 byly instalovány nové zvony, které světil biskup mons. Hrdlička.²⁴³ [24]

Závěr

Kostel v Krumsíně je rozhodně výraznou dominantou obce. Jeho výrazně vertikální dispozice, umocněná vysokou věží s jehlancem směřujícím strmě vzhůru. Stavba vznikla, protože stávající kostelík byl ve velmi špatném technickém stavu a nepostačoval i kapacitně. Za jeho výstavbou stojí jistě místní duchovní správci i představitelé obce. Přestože byl jen částečně financován patronem kostela, o jeho architektonickém řešení ve výsledné podobě rozhodovala knížecí kancelář. Kostelů, podobných tomu v Krumsíně vyrostlo v tomto období v kraji více. V jejich architektuře se mísí gotické i románské prvky, s praktičností 19. století, uplatněnou v interiérech.

²³⁴ Jeden byl zasvěcený Panně Marii, druhý sv. Cyrilu a sv. Metoději.

²³⁵ V roce 1996 proběhla nová oprava. Provedla ji firma Koler z Brna.

²³⁶ Byly vysvěceny 1929. Farní kronika, 70.

²³⁷ Farní kronika, 112.

²³⁸ VOLNÝ, 1861, 24. Bez nápisu a umíráček z r. 1830.

²³⁹ Farní kronika, 88.

²⁴⁰ Ve farní kronice jsou uvedena přesná data. Farní kronika, 63.

²⁴¹ První zvon váží 487kg, jeho výška je 98cm a průměr 98cm. Je věnován Matce Boží a je na něm nápis „*Matičko Boží vyslyš nás v každý čas*“. Druhý o váze 177kg má výšku 56cm a průměr 65cm a je věnován sv. Bartolomějovi. Třetí, věnovaný sv. Cyrilovi a Metodějovi váží 145kg, je 52cm. Farní kronika, 88.

²⁴² Neúčastnilo se komplet celé představenstvo obce. Kronika, 73.

²⁴³ Farní kronika Krumsína, 119

8.3. Lanžhot

Lanžhot je malé městečko nedaleko Břeclavi. Osídlení je tu v rovinatém, úrodném kraji prastaré. Díky svojí poloze nejjihněji položené obce na Moravě, si lanžhotané příliš klidu a míru v minulost nikdy neužili.²⁴³ Ostatně „*landshut*“ znamená stráž.²⁴⁴ První písemná zmínka o městečku je z roku 1384.²⁴⁵ V roce 1496 se stal Lanžhot majetkem Liechtensteinů v jejichž držení již zůstal.²⁴⁶

Farnost

Je připomínána v r. 1384, kdy je v zemských deskách Moravského markrabství uveden i farní patronát.²⁴⁷ V šestnáctém století fara zanikla. Touto dobou se zde usídlili novokřtění.²⁴⁸ Ti však museli po roce 1622 odejít. Katoličtí duchovní se znovu vrátili v roce 1612.²⁴⁹ Prvním farářem byl podle kroniky v roce 1613 Štěpán Bučič.²⁵⁰ [25] Farnost byla obnovena roku 1649. Patronem fary i kostela byla knížata Liechtensteinská.²⁵¹

Kostel Povýšení sv. Kříže

Podle půvabné pověsti stál v obci již v 9. století. Protože ale lidé nevěřili, propadl se do země a na jeho místě vzniklo jezero.²⁵² Ovšem faktem je, že na návsi se podle tereziánského katastru, se skutečně rybníček vedle kostela nacházel. Předchůdce nynějšího kostela pochází pravděpodobně z roku 1550.¹¹ Původní stavba byla o půdorysu nepravidelného obdélníka a měla rovně uzavřený presbytář.²⁵³ [26] V matrice se dochoval popis tehdejšího kostela. Hlavní loď měla dřevěný strop, zaklenutý byl jen presbytář. Sakristie byla za hlavním oltářem. Kostel byl samozřejmě v průběhu let mnohokrát opravován.²⁵⁴

²⁴³ KORDIOVSKÝ, Městečko Lanžhot. In: Malovaný kraj 6, 1999, 6.

²⁴⁴ SOKA Mikulov. Památná kniha Lanžhota, 3.

²⁴⁵ „Landshut oppido“. KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 115.

²⁴⁶ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 115 . srov. Um. památky Moravy, SAMEK, 1999, 309

²⁴⁷ VOLNÝ, 1858, 173.

²⁴⁸ V roce 1565. VOLNÝ, 1858, 12.

²⁴⁹ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 116.

²⁵⁰ Jeho náhrobek z r. 1658 je dosud v kostele zachován.

²⁵¹ VOLNÝ, 1858, 178.

²⁵² KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 6.

²⁵³ VOLNÝ, 1858, 11. MZA, F115, plán č. 990.

²⁵⁴ Například zásluhou faráře Ondřeje Vanička v roce 1716.

Jeho kapacita však v 19. století již nepostačovala potřebám věřících. Díky panu faráři Pavlu Příhodovi, který v závěti zanechal 14000 zlatých se mohlo začít uvažovat o přestavbě nebo novostavbě.²⁵⁵ Lanžhořané ale potřebovali ke stavbě povolení patrona kostela. Pro jistotu tedy jmenovali knížete Jana II. z Liechtensteina čestným občanem.²⁵⁶ Ten povolil výstavbu nové budovy a plány byly vypracovány knížecím architektem Karlem Weinbrennerem. [27] Je na nich vidět, jak se vytvářela a dotvářela tato stavba. První variantou z roku 1890, bylo přistavět pětiboký presbytář, dvě postraní lodi a předsíň. Současná podoba kostela vychází z plánů z roku 1892. [28] Ale i zde byly provedeny úpravy.²⁵⁷ Kostel byl snesen, dočasné bohoslužby se konaly ve stodole.²⁵⁸ Stavba započala dne 19.4.1892. Z původního kostela zbyla jen vstupní část k věži a presbytář. ²⁵⁹ Z pozůstalosti pana faráře Příhody bylo financováno 80%, obec dala 15% a kníže zbylých 5%. Stavba byla dokončena v roce 1893.²⁶⁰ V kronice ani v literatuře není popsáno svěcení kostela. Po roce 1945 musela být znovu vystavěna nová věž, protože původní byla zničena v bojích na konci II. světové války.²⁶¹ [29] V dalších letech byla pořízena krásná nová okna.²⁶² [30] Následně byl kostel důkladněji opravován v letech 1992, 2008 a 2011.²⁶³

Popis kostela

Budova má půdorys latinského kříže. [31] Do křížení jižního a severního ramene je vložena věž. K oběma stranám presbytáře přiléhají malé přístavky. Přístavek u věže je zakončen věžičkou se střechou ve tvaru přilbice, pokrytou měděným plechem. [32] Východní a západní ramena jsou kryta střechou sedlovou do štítu. [33] Severní a jižní rameno pak valbovou. Presbytář, zabírající část východního ramene je odsazený a o něco nižší než hlavní loď a je zastřešen také valbovou střechou. Věž čtvercového

²⁵⁵ Kapitál činil v roce 1891 již 40.316 zlatých,

²⁵⁶ Potřebovali si ho udobřit po sporu o les.

²⁵⁷ V MZA, F-115, č.980,987,990.

²⁵⁸ V roce 1891. Ve stodole u P.Cyfrise.Farní kronika, nepag

²⁵⁹ MZA, F-115, č. 974

²⁶⁰ Farní kronika, nepag.

²⁶¹ Kostel byl zničen na počátku dubna 1945, opravy stály 70000Kč.Farní kronika, nepag.

²⁶² V roce 1958 a1960. Farní kronika, nepag.

²⁶³ V roce 2011 byla obnovena střecha. Farní kronika, nepag.

půdorysu má střechu zakončenou lucernou. [34] Krytina je z nádherných kopií glazovaných tašek, které byly naprosto typické pro poštorenskou Liechtensteinskou továrnu. Mají charakteristickou tmavě modrou barvu a jsou doplněny taškami světle zelenými a bílými. Napodobují vzor, který byl na střeše původně. Kostel je zděný, omítnutý s bosovanými nárožími z hrubých kamenů. [35] Okna i dveře jsou situovány pravidelně. Okna jsou termální, baziliková, sdružená (dvou a trojdílná) se sloupky a kulatá s rozvinutým motivem klenáků na ostění. Na věži jsou jednoduchá, zakončená obloukem a malá obdélná. Dveře do sakristie jsou zakončeny obloukem, ostatní dveře mají tvar obdélníkový a profilované ostění s uchy. Nad nimi jsou umístěny frontony buď trojúhelníkové nebo rovné. Ke všem dveřím vede vždy několik schodů. Sokl je nízký a obíhá celý kostel. Štíty jsou zakončeny palmetou, na které je umístěn kříž (na západní straně chybí) [36] a jsou zdobeny po stranách obelisky. [37] Korunní římsa je několikrát odstupňovaná. V pohledové části přerušuje štítovou zeď. Věž je rytmičovaná třemi římsami a je zdobena lizénou a jsou v ní zasazeny ciferníky hodin.

Interiér a vybavení

V bočních lodích jsou kaple a téměř celé východní rameno zabírá kněžiště. Hlavní prostor se nachází v místě křížení ramen. Je zaklenut plackou na pendativech. Ostatní části jsou zaklenuty klenbou valenou s výsečemi. V západním ramenu je umístěna kruchta, ke které vede na obou stranách otevřené schodiště s kovovým zábradlím. Je podepřena dvěma sloupy s jednoduchými hlavicemi a v rozích dvěma sdruženými přízdními pilíři s hlavicemi ve tvaru římsy. [38] Poprsní parapet je zděný, vytvářející dojem kladí. Jednotlivé lodi jsou odděleny pásy valené klenby, které přecházejí do sdružených přízdních pilířů se stejným tvarem hlavic. Kostel je vymalován bílou barvou. Pouze ve cviklech jsou umístěny medailony s evangelisty a na širokém pásu vítězného oblouku, tvořeného valenou klenbou je medailon s Kristem a nápis: "*Kristus vítězí, Kristus kraluje, Kristus vládne*".²⁶⁴ [39] Uprostřed klenby středové části je kruh s andělíčky v oblacích. Po obou stranách vchodových dveří jsou mezi přízdními pilířky sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Jan Kapistránský. Na kruchtě jsou umístěny velké

²⁶⁴ Původně tam byly květinové ornamenty, typické pro tuto oblast.

varhany pořízené při výstavbě kostela, mají krémový nátěr. se zlacenými ozdobami.²⁶⁵ [40] V obou bočních lodích stojí krásné, dřevěné, vyřezávané zpovědnice. [41] V levé lodi je oltář sv. Floriána a u vchodu do kněžiště přízední kazatelna.²⁶⁶ V pravé lodi je vybavení stejné.²⁶⁷ [42] Všechna okna mají krásné vitráže z let 1958.²⁶⁸ Na obou sdružených pilířích jsou umístěny sochy Panny Marie a Krista. Na epištolní straně vítězného oblouku je zavěšen krucifix. Hlavní oltář je vyřešen netradičně. Skládá se ze dvou částí. Jedna je na rovné východní stěně chóru. Po stranách jsou sochy sv. Cyrila a sv. Metoděje. Ale místo obrazu je okno s vitráží na téma nalezení sv. Kříže.²⁶⁹ Před ním je oltář se svatostánkem a dvěma klečícími anděly. [43] Vpravo je vchod do sakristie. Ta má jednoduchý dřevěný strop. Pravá stěna je prolomena zadržným oknem s vitráží. Vlevo jsou dveře vedoucí do chodbičky ústící ven z kostela a na schodiště na věž. Celý chór je nezvykle obložen modrými kachlemi s motivem jetelového kříže. Podlaha kostela je vydlážděná krémovými dlaždicemi. Celé vybavení kostela je sjednocené. [44] Oltáře i kazatelna mají stejnou barvu a jsou zlacené. Všechny zdobné prvky se rovněž opakují.²⁷⁰ Obrazy jsou zastoupeny pouze křížovou cestou v rámech korespondujících s ostatním vybavením kostela. [45]

Zvony

O původních zvonech není příliš zpráv. Jistě byly zabaveny za I. světové války. Ve farní kronice jsou uvedeny jen zvony zvané jubilejní, které přibyly do kostela v listopadu 1926. Ale i ty byly za druhé světové války zabaveny. V roce 1947 byly instalovány tři nové zvony.²⁷¹ [46]

Závěr

Původní farní kronika se nedochovala, byla údajně zničena v roce 1945. Z památné knihy, toho příliš vyčíst nelze, protože se jako jiné obecní kroniky věnovala spíše

²⁶⁶ Původní pocházely z r. 1698, nové jsou z roku 1854. Vyrobila je firma Fr. Pescheho. SOKA Mikulov.
Památná kniha, 21

²⁶⁷ Reliéfy na kazatelně byly doplněny až mnohem později v roce. Farní kronika, nepg.

²⁶⁸ Oltář sv. Vendelína.

²⁶⁹ Kostel má okno určené pro Cahnov. Cahnovský kostel má okno Povýšení sv. Kříže a je zasvěcen
Nalezení sv. Kříže a v Lanžhotě je to přesně naopak.

²⁷⁰ Palmety na lavicích, zpovědnicích.

²⁷¹ Farní kronika, nepag.

počasí, požárům, úrodě a jiným praktickým informacím. Ani v dopisech knížecí Liechtensteinské kanceláře, není o výstavbě ani zmínka. Některé dopisy se sice kostela v Lanžhotě týkají, ale žádný přímo stavby. Je tedy zatím nemožné určit, do jaké míry zasahovala obec do výsledné podoby kostela. Vzhledem k několika variantám plánů, je možné, že byly zohledněny požadavky farníků. Kníže se podílel na výstavbě malým procentem, ale materiál byl evidentně dodáván z jeho poštorenské továrny a rovněž stavbu projektoval architekt Liechtensteinské knížecí kanceláře.

Až pohádkově půvabný kostel povýšení sv. Kříže v Lanžhotě je ozdobou náměstíčka. Díky úsilí místních obyvatel je opravený a po renovaci střechy doslova září. Sloh je eklektický, převažuje však neorenezance, která je vzhledem k umístění kostela na malém náměstíčku velmi šťastnou volbou. Z dochovaných plánu je dobře vidět, jak architekt Karel Weinbrenner stavbu vytvářel a jakým vývojem plány prošly. Nakonec nebylo realizováno strojlodí, ale zvítězil plán o půdorysu kříže. Zda výslednou podobu ovlivnili místní farníci, patron kostela nebo sám architekt nelze s jistotou říci. Ovšem dokonalý soulad všech částí interiéru, dojem velkého prostoru a vše zalévající světlo krásných vitrážových oken vytváří nádherný, uklidňující a harmonický prostor.

8.4. Lednice

Jedna z prvních písemných zpráv o Lednici pochází z roku 1244, kdy dostal Siegfried z rodu Sirotků od krále Václava I. statek Lednici, Nejdek a Bulhary.²⁷² Ve 13. století se majetek dostává do rukou Liechtensteinů. Heinrich z Liechtensteina (+1266) držel část Lednice a Mikulov. I později zůstala obec v majetku rodu. Už od konce 14. století, díky obratné sňatkové politice vlastnili Liechtensteinové i Valtice. V roce 1638 přikoupili panství Břeclav a tím položili základ panství rozkládajícímu se po obou stranách hranice.²⁷³

Farnost

Zdejší farnost byla vždy provázána s majiteli panství. První zmínka pochází z roku 1500, kdy je zde jmenován farář Pankrác. Kontinuita historie byla možná narušena odklonem pánů z Liechtensteina od katolictví. Nicméně již v roce 1601, za vlády knížete Karla I., který konvertoval zpět ke katolické víře je opět jmenován katolický farář. Od této doby jsou známá jména všech dalších, zde působících duchovních.

Kostel sv. Jakuba

Kostel, úzce vždy spjatý s vlastníkem panství tu býval jistě odedávna. Ovšem krajem se přehnali husité a zřejmě nejstarší kostel zle poničili. Nový kostel, zasvěcený sv. Jakubovi většímu byl postaven na konci 15. století. V 16. století byl znovu důkladně opraven.²⁷⁴ V roce 1731 byl i tento kostel snesen a vystavěn nový.⁴ Současný kostel má tedy, stejně jako zámek barokní jádro.²⁷⁵ Ve století devatenáctém již připadal Liechtensteinům málo reprezentativní a kapacitně nedostačující. Byl tedy zahrnut do plánů novogotické přestavby zámku. Tyto plány vypracoval architekt G. Wingelmüller (1810–1848) a po jeho smrti podle nich ve stavbě s menšími obměnami pokračoval

²⁷² VOLNY, 1858, 173

²⁷³ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 119

²⁷⁴ ZATLOUKAL str. 90.

²⁷⁵ JERABEK, 2004, 385

architekt J. Heindrich (1820–1879).²⁷⁶ V Moravském zemském archivu v Brně je zachován soubor plánů přestavby jak zámku, tak samozřejmě i kostela. Čítá neuvěřitelných 2670 kusů. Z toho 128 se týká přímo výstavby zámeckého kostela.²⁷⁷ Původní barokní oltáře byly přemístěny do kostela v Milovicích.²⁷⁸ První mši zde sloužil v roce 1856 biskup brněnský Antonín Arnošt Schaffgotsche.²⁷⁹ Svěcení kostela proběhlo o dva roky později dne 5. října. Měsíc na to, dne 12. 11. 1858 umírá kníže Alois.²⁸⁰

Popis kostela

Kostel je součástí, vlastně dalo by se říci jedním křídlem zámku. Má podélnou dispozici s předsíní, jednou lodí a presbyteriem. [47] Loď je vystužena odstupňovanými pilíři se stříškou zdobenou gotickými kytkami. Okolo celého kostela obíhá kordonová římsa, která přerušuje a současně rytmizuje tyto pilíře. Okna jsou zakončená převýšeným, lomeným obloukem a mají krásné kružby, kde čtyři jeptišky nadnášejí čtyřlísty a trojlísty.[48] Nejsou v nich vitráže. Pod korunní římsou je široký pás vlys s motivem Kristovy trnové koruny. Věže jsou zakončeny kamennými kostelními helmami, opatřenými vimperky, fiálami, kytkami a kraby a vyvolávají dojem jemné krajky. [49] Poprsně zábradlí věží jsou opatřena kružbami a na rozích chrličí. Parapet na střeše je zdoben kružbami s plaménkovým motivem. Hmota kostela je oddělena od zámku hrotitou štítovou zdí se čtyřlísty. Arkýřové věžičce v průčelí kostela dal její autor název „*pater-noster*“.²⁸¹ Štítý kostela zdobí krásné lípané kružby. [50] Na zábradlí balkónku trojúhelníkového půdorysu stojí volně baldachýn se sochou Panny Marie s Ježíškem. Rovněž po stranách jsou baldachýny se soškami. Ve věžích jsou dva sedlové portálky zdobené liliemi a kraby. Fiála na vrcholu „prorůstá“ korunní římsou. Zajímavé jsou i tak jemné detaily jako hlavy spících andělů, které zdobí zastřešení kostelních oken.

Interiér a vybavení kostela

Loď je zaklenuta sít'ovou klenbou, připevněnou kovovými armaturami ke stropu.²⁸² Knížecí oratoř je přístupná ze zámku. Profilovaná žebra se sbíhají do svazkových pilířů

²⁷⁶ JERABEK, 2004, 385

²⁷⁷ MZA. F115, f. 14124–4252

²⁷⁸ JERABEK, 2004, 389

²⁷⁹ JERABEK 386

²⁸⁰ KREJČÍK, 2004, 228

²⁸¹ MZA ,F115, f.4248

s listovými hlavicemi. [51,52] Na triumfálním tudorovském oblouku je na epištolní straně umístěn krucifix. Pod ním je překrásná, dřevěná, vyřezávaná zpovědnice. Na straně evangelijní je umístěna přízední, dřevěná, vyřezávaná kazatelna. Na bočních stěnách je křížová cesta. Hlavní oltář má tvar gotické archy s obrazem Svaté rodiny. Malba je prací malíře Franze Ittenbacha, pozoruhodnou svým nazarénským charakterem. Celkový dojem je umocněn jemnými, neogotickými řezbami Karla Leistlera. Oltář darovala matka knížete Jana II., kněžna Franciska. Jejím dalším darem je Krucifix, vytvořený z jednoho kusu kamene od Josefa Kliebera. Sochy Madony s Ježíškem, sv. Františka z Pauly a sv. Metoděje jsou prací Franze Höglera. Reliéfy křížové cesty na bočních stranách lodi jsou od Adolfa a Franze Angelerových. Řezbářské práce jsou dílem Vincenta Plze a Franze Reidingera.²⁸³ Jejich jemnou řezbou jsou pokryty i patronátní lavice.

Závěr

Přesně popsat zámecký kostel v Lednici je velmi těžké, také proto, že již byl v literatuře popsán mnohokrát zkušenými historiky umění. Lze je jen neuměle napodobit. Skutečně detailní popis by jistě vydal na menší knihu. Je to snově, až pohádkově krásná, ušlechtilá stavba. [53] Její autor, architekt G.Wingelmüller nepochybně vycházel z anglických vzorů tudorovské gotiky. Ovšem s lehkostí jemu vlastní se neváhal inspirovat i prvky francouzských či německých katedrál. Podařilo se mu vytvořit dílo plné fantazie a osobitosti, které vyniká nad někdy určitou šablonovitost novogotických staveb. Výsledný dojem i přes množství ozdobných prvků nevyvolává dojem přezdobenosti. [54] Rozdíl touto budovou a jinými v tu dobu stavěnými kostely na panstvích Liechtensteinů je naprosto markantní. Tady se pohybujeme v jiné dimenzi. Zde pečlivě vybraný architekt a do detailů promyslel koncepci celé stavby, [55] korespondující s probíhajícími představami zámku. Důraz na reprezentační charakter celého objektu a v neposlední řadě i spoluúčast, či spoluautorství samotného knížete se samozřejmě promítla do celé realizace. Lednický zámecký kostel zcela jistě nelze srovnávat s jinými stavbami Liechtensteinské stavební kanceláře, byť jim byla věnována stejně pečlivá pozornost.

²⁸³ KREJČÍK, 2004.217

8.5. Ostrožská Lhota

Historie Ostrožské Lhoty sahá hluboko do minulosti. První zmínka o obci pochází z roku 1371.²⁸⁴ Ves byla v letech 1421-1422 několikrát vydrancována vojsky Zikmunda Lucemburského, možná také proto, že její tehdejší majitel pan Hašek z Waldheimu byl horlivým husitou. Od roku 1437 patřila ves i s blízkým Hlukem pánům z Kunovic. Jan Bernard z Kunovic po bitvě na Bílé hoře odsouzen ke ztrátě hrdla i majetku.²⁸⁵ Panství se dostalo do rukou Gundakara z Liechtensteina.²⁸⁶ Válečné útrapy se vesnici nevyhnuly ani v dalších letech.²⁸⁷ V průběhu staletí obec několikrát změnila svůj název. V první listině je uveden latinský název „*maior*“ Velká Ostrá. V roce 1720 byl zapsán úředně název obce Ostro Lhota. Konečně na konci devatenáctého století podle blízkého Uherského Ostrohu na Ostrožská Lhota.²⁸⁸ [55]

Farnost

Nejstarší dějiny farnosti nejsou známy, neexistují o nich žádné písemné zprávy. Protože v obci byla tvrz, je možné a pravděpodobné, že zde kostel nebo kostelík byl. V patnáctém a šestnáctém století, vzhledem k tehdejším majitelům panství patřili víceméně pravděpodobně obyvatelé ke stoupencům husitského hnutí. První písemná zpráva pochází z děkanské matriky a praví se v ní, že ve vesnici se nachází bratrský sbor, ale je už nefunkční.²⁸⁹ Počátkem 17. století je doložen první katolický farář, který ale sídlil v Kunovicích.²⁹⁰ V letech 1653–55 se konala velká jezuitská misie na Moravu, jejímž úkolem bylo navrátit lid ke katolické víře.²⁹¹ Právě v této době, době rekatolizace začal v této oblasti působit jezuita Vojtěch Martinedes. (1606–1681). Byl to právě on, kdo vlastně rekatolizaci Ostrožské Lhoty dokončil, protože se zasadil, aby v roce 1654 byla obnovena farnost blatenská a do ní aby byla začleněna i Ostrožská Lhota.

²⁸⁴ HOSÁK, 1967, 95.

²⁸⁵ Ale utekl do Sedmíhradska.

²⁸⁶ V roce 1625.

²⁸⁷ Pokračovaly i po skončení třicetileté války. Později se krajinou přehnali turci a tataři a plenili, drancovali, vraždili a odvlékali lidi do otroctví (v letech 1674,1699). ŽEJDLÍK a kol., 2001,12

²⁸⁸ V roce 1885. ŽEJDLÍK a kol., 2001,12.

²⁸⁹ REIF, 2009, 9.

²⁹⁰ Jan Kalivoda. REIF, 2009, 9.

²⁹¹ Podle knihy pana faráře Reifa byl velmi moudrý, laskavý a horlivý. REIF, 2009, 9.

Po více jak sto let patřila vesnice do této farnosti. Ale duchovní správa byla zajišťována nejen kooperátorem, ale i bratry z blízkých klášterů.²⁹² Poté, co se podařilo lhotskému rodákovi, zbožnému knězi Janovi Malušovi našetřit 3500 zlatých, uložil je ve vídeňské bance a se svolením knížete z Liechtensteina se z jejich výnosu mohl financovat duchovní správce v Ostrožské Lhotě.²⁹³ O rok později v roce 1765 byl ustanovena ostrožský kostel jako lokální.²⁹⁴ Kaplan v Ostrožské Lhotě bydlel a pracoval pod dohledem blatenského faráře.²⁹⁵ V roce 1784 Josef II. postavil všechny lokální kaplany na úroveň farářů. V roce 1848 byl sice zrušen „desátek“, do Blatnice, ale až téměř o dvacet let později bylo lokální kaplanství povýšeno na farnost.²⁹⁶

Kostel sv. Jakuba staršího

Podle ústního podání byl původní kostelík snad přestavěn z jakéhosi hrádku.²⁹⁷ Později se hovoří o nepatrném kostelíku, jenž se na straně od malušovického humna zhroutil. Záznamy hradišťského děkanátu z r. 1644 se o kostele nezmiňují, uvádějí jen opuštěnou budovu bratrského sboru. Ovšem již v roce 1672 existuje již zápis o kostele zasvěceném sv. Jakubovi.²⁹⁸ Když v roce 1771 vypracoval farář Slavík pro děkanskou matriku důkladný inventář, uvedl v tomto seznamu i zvon, který farníci z Ostrožské Lhoty pořídili v roce 1655.²⁹⁹ Protože by bylo poněkud nelogické, aby farníci malé, nepřilíš bohaté vesničky sužované válečnými konflikty pořizovali zvon, aniž by měli kostel, je pravděpodobné, že tu jakýsi kostel stál. V jezuitské kronice se nachází zmínka, že jeden bratrský sbor byl nahrazen, přestavěn na kostel. Je docela dobře Je docela dobře možné, že se jedná o tuto budovu.³⁰⁰ V roce 1767 se přestavovala sakristie, starý kostel se pak zhroutil, zůstala stát jen věž. Na výstavbu nové ho kostela daroval

²⁹² Františkánů ze Skalice, servitů z Veselí na Moravě a jezuitů z Uherského Hradiště. REIF, 2009,10.

²⁹³ V roce 1764 dopis knížeti. Farní kronika Ostrožské Lhoty,3.

²⁹⁴ Byt pro duchovního. Popis fary. Kronika, 10.

²⁹⁵ Kronika, 10

²⁹⁶ Roku 1867 byla postavena fara. REIF, 2009,10.

²⁹⁷ Mapa z roku 1592. Tomu by odpovídaly současné archeologické nálezy ve věži, jejíž některé zbytky byly zachovány při přestavbě nového kostela.

²⁹⁸ REIF, 2009,11.

²⁹⁹ Slavík, inventář: Ve svatyni byly tři oltáře. Hlavní sv. Jakuba a dva vedlejší sv. Petra a Pavla a sv. Janu Nepomuckému. Kronika, 5.

³⁰⁰ REIF, 2009,11.

kníže Alois z Liechtensteina 40000 zlatých. Jenže peníze zmizely neznámo kam. Nikdy se nezjistilo, co se s nimi stalo.³⁰¹ I dnes si těžko dovedeme představit, že to farníkům „prošlo“. Nicméně přesto se postavil kostel nový.³⁰² Dá se s trochou odvahy usoudit, že farníci prostě nějakou stavbu museli vykázat, ale že peníze nebyly, tak se stavělo velmi úsporně a nedbale. Kostel to byl prý podle farní kroniky „*prachmizerný*“, což se prokázalo již o 25 let později, kdy byl již v havariním stavu a strop hrozil zřícením.³⁰³ A právě zde začíná neuvěřitelný, půl století trvající boj za nový kostel. V dubnu roku 1857 byla ve farnosti vizitace arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka, který okamžitě nařídil duchovní správě jednat a svolat komisi, která by posoudila stav kostela. Komise rozhodla, že kostel je ve velmi špatném stavu a že je potřeba postavit kostel nový.³⁰⁴ I přes velkou snahu duchovních se to nedařilo. Obec stavbu nebyla schopna financovat a patron kostela odmítal přispět a nelze se mu po podivném zmizení peněz divit.³⁰⁵ Tak byl v roce 1864 strop kostela pouze podepřen čtyřmi silnými trámy.³⁰⁶ [56] Kostel asi byl opravdu jen přistavěn ke staré věži. Loď měla dřevěný strop, presbytář byl zaklenut. Pan farář si stěžoval, že na něj padá kamení z klenby, která byla i podle Gregora Volného v naprosto neutěšeném stavu.³⁰⁷ [57] Tato původní budova měla dva vchody, šest oken, dřevěnou kazatelnu, pozitiv tři zvony a byla pokryta šindelem. V roce 1893 se opět uvažovalo o jeho opravě, ale tehdejší farář Jan Kolomazník si byl jistý, že drahá oprava nebude k ničemu.³⁰⁸ Věděl, že kostel je malý, vlhký, s podepřeným stropem, doslova na spadnutí a rozhodl se bojovat. Proto se ještě s dvěma farníky rozjel za knížetem do Lednice a požádal ho písemně i ústně o nový kostel.³⁰⁹ Kníže nebyl proti, ale požadoval, aby se místní farníci přičinili a uspořádali sbírku, pak jim přispěje. Farář velmi dobře věděl, že se mu nepodaří sbírkami dát dohromady dost peněz.

³⁰¹ Kronika,5.

³⁰² REIF, 2009,11.

³⁰³ V roce 1832, podle kroniky za šest týdnů. Byla do něj začleněna i stará věž.Kronika, 5.

³⁰⁴ REIF, 2009,11.

³⁰⁵ Jeho hlášky i hlášky knížete Jana II. z Liechtensteina. Farní kronika Ostrožské lhoty, 6

³⁰⁶ REIF, 2009,11

³⁰⁷ V jeho popisu je doslova napsáno, že ve střeše kostela jsou díry, že by jimi člověk protáhl ruku. VOLNÝ,321

³⁰⁸ Bylo na ni sehnáno 3400 zlatý Bylo na ni sehnáno 3400 zlatých. Kronika, 12.

³⁰⁹ Kronika, 7.

Proto se v roce za rok znovu písemně i ústně se obrátil na knížete.³¹⁰ Odpověď zněla ano, ale alespoň něco musí dát dohromady farníci. Ustanovila se tedy Jednota sv. Jakuba, ale dopadlo to velmi neslavně.³¹¹ Pořádaly se sbírky i v jiných obcích.³¹² A tak se v roce 1898 pan farář potřetí písemně i ústně obrátil na knížete.³¹³ Jeho jasnost vyslala jako svého zástupce Jana Bayera na schůzi všech farníků, svolanou do Uherského Ostrohu, aby se s konečnou platností zjistilo jak velkou částku jsou schopni farníci sesbírat. Ti se usnesli dát dohromady 9000 zlatých.³¹⁴ Duchovní se opět obrátil na knížete. Tentokrát už měl nějaký kapitál.³¹⁵ Celková suma byla 21000Kč. V roce 1901 následoval slib, že stavět se má začít v příštím roce.³¹⁶ Ale až o dva roky později dodal patronátní úřad v Uherském Ostrohu plán nového kostela. [58] Byl vypracován knížecím architektem vídeňské dvorní stavební kanceláře rytířem Gustavem Neumannem. [59] Nová stavba měla být v novogotickém stylu, kamenná, trojlodní, nezaklenutá.³¹⁷ [60] Farníkům se ale kostel nelíbil.³¹⁸ O dva roky později byl plán přepracován. Byl navržený z cihel, ale bez klenby.³¹⁹ [61] Duchovní Ostrožské Lhoty si musel připadat jako mezi dvěma mlýnskými kameny. Občané trvali na svém a vrchnost také.³²⁰ Na konci září roku 1906 se otec Antonín Mann a nadučitel Antonín Jadrníček obrátili na třetího Antonína a to Dr. Antonína Stojana. Ten přijel i s architektem Václavem Wittnerem a s novým plánem kostela. Návrh se všem velmi zamlouval, ale rozpočet byl na 140 000Kč.

³¹⁰ Roku 1896.

³¹¹ Kronika,7.

³¹² Povolení na Uherské Hradiště, Přerov i Olomouci. Sešlo se 1335 zlatých a 41 krejcarů. Kronika,7.

³¹³ Je zajímavé, že plány kostela jsou už z roku 1897. MZA, F115, f. 5724, 5726, 5728, 5729, 5730.

³¹⁴ Dne 1.2.1899, aby se s konečnou platností zjistilo, kolik jsou obyvatelé schopni sesbírat peněz.

Farníci se usnesli dát 9000 zlatých. Kronika,7.

³¹⁵ Od představenstva obce měl přislíbeno, že 6000 dájí z kostelního jmění, 6000 daly sbírky a 9000 bylo přislíbeno od farníků. Prý se vedly řeči, že sliby chyby, ale nakonec se peníze opravdu sešly.

³¹⁶ Poštou v říjnu 1900. Ústně sděleno v prosinci 1900 ředitelem ústřední Liechteinsteinské kanceláře v Olomouci Josefem Berntem.

³¹⁷ MZA Brno, F115, f.

³¹⁸ Argumenovali tím, že z bočních lodí bude špatně vidět na faráře. Dřevěný, rovný strop místo klenby odporuje liturgii a více podléhá zkáze a kostel z kamene, z místních lomů se postavit nedá. Potíž nastala protože, jeden rolník řekl správci, že v ostrožských kamenolomech se dost kamene na stavbu. Ten si to neověřil a zaslal tuto informaci do dvorní kanceláře. Pak museli farníci knížeti zdoluhavě dokazovat, že v lomech je kámen, vhodný pouze na cesty, a pokud by měl být kostel z místního kamene, tak se nikdy nepostaví. Kronika,8.

³¹⁹ Přípis knížecího rady Josefa Bernta, že pokud bude kostel z cihel s dřevěným stropem a dřevěnou podlahou, bude úspora na stavbě nejméně 20000kč. Kronika,11.

³²⁰ Protože farníci trvali na svém a nechtěli kostel kamenný s dřevěným stropem a úředníci kontrovali tím, že obec je malá, chudá a že i v daleko větších obcích mají v kostelích dřevěný strop a zkrátka, že jim to musí stačit. Kníže Jan v tu dobu těžce onemocněl, bylo na čas ukončeno jednání. Jeho úředníci ho nechtěli touto záležitostí zatěžovat. Kronika,9.

Po dlouhých peripetiích se konečně podařilo získat od knížete obrovskou sumu 90 000Kč.² Základní kámen byl za velké slavnosti posvěcen dne 8. 12. 1906 Dr. Antonínem Stojanem.³²¹ V dubnu následujícího roku byl kostel podle kroniky za osm dní celý rozebrán.³²² Komplikace ale pokračovaly dál. Nejdříve se objevily velké spory o rozpočet stavby a stabilitu betonové klenby.³²³ Konečně bylo, dnes bychom řekli, vypsáno výběrové řízení na provedení stavby. Adepti byli celkem tři a zvítězila nejdražší varianta architekta V. Wittnera.³²⁴ Na sv. Antonína Paduánského dne 13. 6. 1907 páter Mikuláš Fischer ze Strážnice první kopnutí. Problémy ale pokračovaly. Teď nastala potíž s vodou, které nebylo dostatek a musela se dovážet.³²⁵ Postupně se přidávaly další a další nepříjemnosti, z nichž nejhorší byla opět hádka o klenbu.³²⁶ Vyvstal spor stavbyvedoucího Stuchlíka a architekta. Stuchlík chtěl klenbu železobetonovou. Ta byla nakonec realizována s drátěnou konstrukcí.³²⁷ Jenže tato konstrukce byla špatně provedena a musela se udělat znovu.³²⁸ Dne 24. 11. 1907 se konala v kostele první bohoslužba, ale nebylo to nic příjemného. Kostel ještě neměl klenbu a bylo v něm všude lešení.³²⁹ Konečně dne 19. 10. 1908 konečně proběhla kolaudace stavby. A o čtrnáct dní později byla slavnostní mše ke svěcení kostela. Konala se pod širým nebem a sloužil ji Dr. Wisnar. Byla to velká sláva o které psal i místní plátek „*Našinec*“ a týdeník „*Hlas*“.³³⁰ Dne 1. 1. 1932 se kníže Jan II. z Liechtensteina vzdal patronátu nad kostelem sv. Jakuba v Ostrožské Lhotě. Vyplatil ho částkou 44 800Kč.³³¹

³²¹ V kronice je podrobně popsána anabáze s „dohledáním“, knížete. Je zde i celý dopis, o nutnosti nepřekročit náklady ze dne 20. 10. 1906. Farní kronika, 18.

³²² A byla to velká sláva, která je velmi obšírně a podrobně vylíčena v kronice.

³²³ Od 7.3 se bohoslužby konaly ve stodole. Křesty na faře. Kroniak,19.

³²⁴ Vše se zdrželo hádkou o klenbu, nebyl pro ni důkaz a také že rozpočet na stavbu není správný. Opět zasáhl. Dr. A. Stojan a nařídil deputaci do Vídně a jednal s rytířem Böhmem o zbytečných průtazích a jejich důsledcích. Kronika,16.

³²⁵ V. Wittner slíbil, že na své náklady zřídí nový oltář a položí lepší podlahu. Kronika, 24.

³²⁶ Velký spor, který se táhl i po skončení stavby. Na stavbě nebylo dostatek vody, musela se dovážet a tím se zvýšily náklady. Kronika, 25.

³²⁷ Tentokrát to byl spor stavbyvedoucího Stuchlíka a architekta. Stuchlík požadoval klenbu železobetonovou. Architekt kontroval, že to není třeba. Byl z toho nekonečný spor. Nakonec zvítězila varianta vyztužené klenby. Při první možné příležitosti byl Stuchlík vyhozen. Kronika, 32.

³²⁸ Drátěná konstrukce byla udělána špatně a musela se celá demontovat a udělat znovu. Kronika, 37.

³²⁹ První bohoslužby v kostele nebyly moc příjemné. Bylo tam zima, všude bylo lešení a klenba nebyla ještě zaklenuta. Pan farář i varhaník z toho měli velké zdravotní potíže. Kronika, 34.

³³⁰ Kronika, 51.54

³³¹ Farní kronika, 123.

Kostel byl mnohokrát opravován a vylepšován. První opravy proběhly v roce 1914. Z pozdějších významnějších jmenuji alespoň opravu fasády,³³² topení³³³ a velkou opravu střechy.³³⁴ V roce 1930 byl kostel vymalován dekorativní malbou.³³⁵ Později dostal i nová, malovaná okna.³³⁶ Také byl upravován v interiéru po II. vatikánském koncilu.³³⁷ Nejnovější opravy byly provedeny v roce 1996.³³⁸

Popis kostela

Ostrožský kostel je podélná stavba ve tvaru latinského kříže, v jehož bočních lodích transeptu jsou vloženy kaple. Jeho délka je 39,70m, šířka hlavní lodi je 15m, s bočními kaplemi 24m, výška lodi je 13,45m a věže 47,05cm.³³⁹

Vstupní část je tvořena hmotou věže, doplněnou o dvě pravoúhlé apsidy. Chór je pětiboký, odsazený, nižší než hlavní loď. Celá stavba je vyztužena dvakrát odstupňovanými pilíři a zdobena lizénami. Střecha hlavní lodi je tvořena sedlovou střechou se štítovou zdí. Také obě boční kaple jsou zakryty sedlem se štíty převyšujícími plochu střechy. Obě boční apsidy pokrývá valbová střecha. Věž je pokryta měděným plechem. Střecha má tvar konického osmistěnu, a je ve dvou třetinách rytmizována korunkou a arkaturou s motivy gotických kleneb s konzolami. Je oživena čtyřmi nárožními věžičkami a ukončena jetelovým křížem s prstencem.³⁴⁰ Stěny jsou prolomeny velkými okny s polokruhovými oblouky a jsou opatřeny vitrážemi se světci. Také ostatní okna jsou uzavřena polokruhovými oblouky. Pod korunní římsou je ozdobný ornament (perlovec) a pás s květinovým motivem. [62] Kostel má nádherný, bohatě zdobený ústupkový portál, s vloženými dvěma páry sloupků a tympanonem. Je předřazen formou rizalitu. V archivolte jsou vlysy typické již pro období secese. [63] Dveře jsou obdélné. Místo tympanonu je okno - světlík. [65]

³³² V roce 1965.

³³³ V roce 1971.

³³⁴ V roce 1988.

³³⁵ Josef Petrák z Valašského Meziříčí. Figury prof. Adolf Heller z Kroměříže. Jedná se o techniku tempéry a bylo při ní spotřebováno 936 vajec. Kronika, 121.

³³⁶ Firma Jan Říha v roce 1926 Sv. Václav a sv. Jan Nepomucký, hlava Kristus s trnovou korunou a bolestná Panna Marie.

³³⁷ Úpravy provedeny v roce 1975.

³³⁸ Kronika. 78

³³⁹ REIF, 2009, 25.

³⁴⁰ REIF, 2009, 23.

Nad portálem je rozeta s mozaikovou vitráží. A nad ní je reliéf Boha otce s dvěma klečícími anděly. Budova kostela je postavena v eklektickém stylu, kde se mísí prvky jak románské, gotické, barokní i klasicistní, tak i secesní. Celá stavba je výrazně vertikální, což je podpořeno i výškou věže a jejím zakončením v podobě jehlanu. [64]

Interiér a vybavení kostela

V apsidě po pravé straně věže je vřetenovité schodiště na kůr a u střechy apsidy vyúsťuje do věže. Loď má pět klenebních polí, členěných výraznými klenebními pásy valené klenby. Je zaklenuta křížovou klenbou s žebry končícími v římse pilíře a ve svorníku. V pátém klenebním poli je umístěna kruchta. Stavba je zděná, ale klenba je ze železobetonu.³⁴¹ Loď je oddělená od kněžiště mohutnou valenou klenbou, na které je krásná, široká, kompozitní výzdoba. [66] Chór je pětistranný, přisazený ke chrámové lodi. Je zaklenutý kupolí na pendativech. Klenební pásy, oddělující jednotlivá klenební pole plynule přecházejí do přízdních pilířů s redukovanými pilastry, které jsou ukončeny kladím, to je v jednotlivých polích přerušováno okny. Kladí je tvořeno vlysem, římsovou, zdobenou zubořezem a architrávem. Pilastry mají patku v podobě soklu. Primární pilastry jsou v rozích ukončeny čtvrtsloupy románského typu. Boční stěny uzavírají vysoké gotické oblouky s polokruhovými okny. Ta jsou opatřena vitrážemi se světci.³⁴² Okna jsou ukončena až nad úroveň kladí, které přerušují, ale zároveň rytmizují. V transeptu okna nejsou. V bočních kaplích je klenba bez žebor. V prostoru sufranestry jsou lunety s medailony svatých, nad hlavním oltářem Kristus král. Nad vchodem do sakristie je Panna Marie s Ježíšem. V medalionech jsou vyobrazení: sv. Alžběta, sv. Alois, sv. Františka Římská, sv. Tomáš, sv. Cecílie, sv. Barbora, sv. Dominik, sv. Florián, sv. Kateřina Alexandrijská. [67] Vstupní portál do kaple Božího hrobu má v místě supraporty obraz bolestné Panny Marie. Hlavní oltář je celý z bílého mramoru. V nice pod helmicí, ukončenou jetelovým křížem je krucifix a po stranách klečí dva andělé.³⁴³ [68] Po straně je umístěn oltář se sochou

³⁴¹ Na svoji dobu velmi odvážně řešená, a poměrně neobvyklé řešení u venkovských kostelů. REIF, 2009,23.

³⁴² Barevná okna se sv. Jakubem, sv. Cyrilem a sv. Metodějem. Firma BOHUMILA Škardy z Brna . REIF, 2009,27.

³⁴³ Oltář zaplatil z velké části architekt V. Wittner a vyrobila ho firma Urban z Olomouce za 7500 Kč.

sv. Františka. Na bocích jsou sochy sv. Antonína Paduánského a sv. Josefa. Na konzole čelní stěny jsou sochy sv. Terezie od Ježíše. Druhý postranní oltář má po stranách sochy sv. Jáchyma a sv. Anny a vévodí mu socha Panny Marie. Na evangelijní straně je přízední kazatelna, bohatě zdobená, vyřezávaná, s arkaturami. Zdobená obloučkovým vlysem a reliéfy evangelistů. Na baldachýnu stojí trubač. [69] V boční kapli Božího hrobu je oltář s dvěma anděly a mramorová křtitelnice s dřevěným víkem imitujícím mramor. Je to klasicistní mísa na sloupku s patkou. Lavice jsou původní, dubové a korespondují s vybavením kostela. Za zmínku stojí nádherná, oboustranná, zdobená zpodobnění a vyřezávané varhany.³⁴⁴ [70] V kostele také visí krásné zlacené mosazné lustry.

Zvony

Původní zvony z roku 1908 byly zabaveny v průběhu první světové války.³⁴⁵ V roce 1922 posvětil Dr. Šimon zvony nové.³⁴⁶ I tyto zvony musely být za druhé světové války odevzdány.³⁴⁷ Po válce místní farníci udělali sbírku a zakoupili dva zvony, které byly posvěceny místním farářem Josefem Kociánem mladším.³⁴⁸ Třetí největší zvon má zajímavou historii. Složili se na něj totiž všichni Josefové.³⁴⁹ Posvětil ho v roce 1948 Dr. Rudolf Šimon.

Závěr

V malebné vesničce se tak trochu skrývá mezi vzrostlými stromy velkolepý kostel. Je to nádherná, skutečně monumentální stavba, přesně zasazená do svažitého terénu. Je sice postavena v ještě donedávna nepřilíhš ceněném eklektickém stylu, kde se mísí

³⁴⁴ Od firmy Rieger – Kloss z Krnova. Z Uherského Hradiště je přivezlo osm nazdobených vozů. Za čtrnáct dní byly postavené. kr 32 kazatelnu zhotovil Ladislav Červenka, Kronika, 32.

³⁴⁵ Větší o váze 412 kg s obrazem Rodičky Boží a sv. Antonína. Menší vážící 130 kg sv. Floriána. Zhotovila je firma Hiller vdova a syn v Brně. Kronika, 33.

³⁴⁶ Větší zvon s obrazem Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a menší s obrazem sv. Antonína Paduánského. Kronika, 109.

³⁴⁷ V roce 1942. V roce 1943 byl zakoupen nový cínový zvon.

³⁴⁸ První má průměr 636 cm a váží 150 kg a je na něm nápis „Sv. Antoníne oroduj za nás“. Druhý zvon má průměr 735 cm, váží 242 kg a je na něm nápis „Nákladem farníků za faráře P. Kociána L. P. 1947“

³⁴⁹ Zvon má nápis „Svatý Josefe patrone náš oroduj za nás, Maria ochránkyně Moravy chraň naši farnost, Za kost. výbor Šuránek Fr. 73, Maluš L. 253, Pavlas Fr. 273, Matlušík Jos. 92, Bachan Jos. 257“. Váží 400 kg a jeho průměr je 946 mm. Vyrobila ho firma Matoušek a spol. Kronika, 157.

prvky jak románské, gotické, barokní i klasicistní, tak i secesní. To vše ale nijak nesnižuje jeho krásu. Opět za jejím vznikem je neutěšený stav a malá kapacita předchozí svatyně. Ale tentokrát je scénář diametrálně odlišný od jiných vsí. Stavbu si doslova vybojovali místní duchovní správci. A přesto, že patron kostela kníže Jan II. z Liechtensteina zaplatil převážnou část výdajů, byla výsledná podoba přesně podle přání farníků. Ti si dokázali prosadit i architekta, který nebyl v knížecích službách.³⁵⁰ Je velmi poučné a zajímavé sledovat v podrobných zápisech ve farní kronice průběh tohoto více jak padesátiletého snažení. Dá dobře vysledovat, jak fungování Liechtensteinského správního aparátu, tak i průběh stavby. Komplikace, hádky, jednání jednotlivých osobností, zapojených v tomto procesu nám podávají plastický obraz tehdejší doby na venkově.

³⁵⁰ Architekt Václav Wittner (1861-1912) byl olomoucký inženýr spolupracující s kurií. Jeho dalším dílem je kostel Povýšení sv. kříže ve Stráni a kostel Panny Marie v Trnavě u Zlína. ŽAJDLÍK a kol., 2001,

8.6. Otnice

Historie Otnic je velmi dlouhá a sahá až do 13. století. První zmínka pochází z roku 1255, kdy na závěti znojemského purkrabího je uváděn Hypolit a jeho syn Jindřich z Otnic.³⁵¹ V průběhu následujících třech století se zde vystřídalo mnoho majitelů. V roce 1604 byl prokazatelným majitelem Jan Kryšpín Jäger z Poysbrunu.³⁵² O pět let později se ves dostala do majetku Viléma Přepýského z Rychenberka.³⁵³ Po roce bitvě na Bílé hoře byl pan Vilém odsouzen ke ztrátě hrdla i majetku.³⁵⁴ V roce 1626 koupil Otnici Karel I. z Liechtensteina a ve vlastnictví rodu již zůstala.³⁵⁵ [71]

Farnost

První záznam o faře pochází z roku 1378, kdy bratři Václav a Petr z Kravař prodali Otnici a Otničku rytíři Geblinovi z Kučerova.³⁵⁶ Dá se předpokládat, že fara fungovala minimálně až do roku 1420. Je možné, že v době husitských válek zůstala neobsazena. Prameny o této době mlčí. V zápisu ze zemských desek z roku 1464, kdy Vaněk z Boskovic prodával polovinu obce Jeronýmovi z Pivína, je i zmínka o Otnickém kostele.³⁵⁷ Další zpráva pochází z roku 1520, kdy měl zdejší farář Vavřinec spor s Jiříkem Bošovským z Polanky o desátek.³⁵⁸ V polovině 16. století byla fara obsazena luterány. Dochovala se jména některých luteránských farářů.³⁵⁹ V roce 1604 je jako duchovní jmenován Matouš, zřejmě již katolický kněz, protože panství v této době patřilo panu Jägerovi, což byl horlivý katolík.³⁶⁰

³⁵¹ VOLNÝ, 1861, 61.

³⁵² MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124.

³⁵³ Později nesprávně z Reychenberka. Ottův slovník, 2000, XX., 636. Druhého manžela paní Zuzany Pefřkornové z Otopachu, jejím prvním mužem byl již zmiňovaný pan Jäger. VOLNÝ, 1858, 65.

³⁵⁴ Rozsudek byl později změněn na vězení a ztrátu majetku rozsudek z r. 1622. Podle knihy Otnice padl v bitvě na Bílé hoře. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124 srov. VOLNÝ, 1858, 63

³⁵⁵ Ottův slovník, 2000, XX., 636.

³⁵⁶ Zaplatil za konfiskované panství 158 166 zlatých. VOLNÝ^b, 1846, 486. Do zemských desek zapsáno roku 1648.

³⁵⁷ Otnička později zanikla. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 123, srov. VOLNÝ, 1846, 486.

³⁵⁸ MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 123

³⁵⁹ Spor vyhrál farář., MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 123. VOLNÝ, 1861, 65.

³⁶⁰ Roku 1568 Onřej Kobžanský z Kobžan, 1574 Jan Hulezius.

. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 123.

Pan Jäger 2. 6. 1609 převedl patronátní právo ke kostelu kardinálovi Františkovi z Ditrichštejna.³⁶¹ To bylo o dva roky později potvrzeno i panovníkem.³⁶² V květnu tohoto roku se ves dostává do majetku Vilém Přepýského z Reychenberka. Je doložena jeho žádost konzistoři o faráře.³⁶³ Je otázkou jakého, protože pan Přepýský byl luterán. Ovšem slibovaný duchovní se nedostavil.³ A ještě v roce 1633 byla duchovní správa zajišťována z nedalekých Šardic.³⁶⁴ O zabezpečení otnického faráře se dozvídáme mnohem později, až ze zpráv z let 1671 a 1691.³⁶⁵ V roce 1671 byla farnost s filiálkou v Lovčičkách přiřazena k děkanství Židlochovickému. Poté byly Otnice přičleněny k děkanství klobouckému. V roce 1784 byla ustanovena samostatná lokalie Lovčičky a Milešovice. A v lednu téhož roku pak farnost připadla k nově vzniknutému brněnskému biskupství.³⁶⁶ Když o 12 let později lokalie zanikla, byly Lovčičky až do roku 1840 připojeny k Bošovicům. Od tohoto roku patří do otnické farnosti obce Otnice, Lovčičky a Milešovice a od roku 1864 hospoda „*U stříbrné koule*„. Stavbu otnické fary celou financoval kníže již v roce 1805. Fara byla několikrát již v 19. století opravována. Při opravě v roce 1899 se o náklady musely podělit všechny tři obce farnosti.³⁶⁷

Kostel sv. Aloise a Havla

Historii kostela v Otnicích lze doložit, jak již bylo výše napsáno již v roce 1378, kdy při prodeji rytíři Geblinovi je v zemských deskách výslovně uvedeno i patronátní právo ke kostelu.³⁶⁸ Je tedy více než pravděpodobné, že v této době ve vsi kostel již stál. V roce 1613 pan Vilém Přepýchovský v listu konzistoři oznamuje, že dá starý kostel opravit.

³⁶¹ VOLNÝ, 1846, 487. VOLNÝ, 1861, 66.

³⁶² MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124.

. srov. VOLNÝ, 1861, 66. Uveden rok 1614.

³⁶³ Není známo proč.

³⁶⁴ MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124.

³⁶⁵ Ve farní kronice je uveden první farář v roce 1660 a pak již nepřetržitě pokračují dodnes. Kronika, Otnic, 1.

³⁶⁶ To sice vzniklo již v roce 1777, ale fary ze slavkovského regionu zůstaly i nadále pod správou olomouckého arcibiskupství.

³⁶⁷ Co vzniklo děkanství kloboucké byly přiděleny k němu (v roce 1790).

³⁶⁸ A byly z toho, jak jinak dlouhé spory, MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 129.

Znovu zaklenout, zastřešit. Zřejmě se tak i stalo. Je tedy možné, že nejstarší Otnický kostel mohl být zaklenut.³⁶⁹ V roce 1661 pan Hartman z Liechtensteina nechal stavět kostel nový. Že se kostel již stavěl, je patrné z textu jeho dopisu. Protože pan Hartman žádá o povolení používání přenosného oltáře do doby vysvěcení kostela.³⁷⁰ K posouzení vhodnosti nově postaveného kostela byl vyslán farář Geller z Tuřan. Byla to podle něho stavba situovaná na hezkém místě, obehnaná zdí s vysokou věží a se zaklenutou lodí. Také si všiml pěkných dveří. V interiéru kostela byly tři oltáře. Jeden starobylý a dva postraní.³⁷¹ Ve věži byl zavěšen pouze jeden malý zvon, ale kníže měl připravené dva velké, které se chystal přivést o letnicích. Kostel časem přestal velikostí vyhovovat a již v roce 1797 se uvažovalo o jeho rozšíření, ale nedošlo k němu.³⁷² Teprve dne 27. 3. 1855 byla započata stavba nového kostela.³⁷³ [72,73] Byl budován v letech 1855–6, ale vysvěcen byl až v roce 1858.³⁷⁴ [74] Nedochovaly se žádné zprávy vztahující se k průběhu stavby, ani kdo nový kostel světil a proč tak pozdě. Zachovaly se pouze plány stavby. V kronice tato doba není popsána. Stavbu téměř padesáti procenty financoval kníže Alois z Liechtensteina a byla projektována Liechtensteinským stavebním adjunktem Adolfem Hitschem.³⁷⁵ [75] Dozor nad provedením stavby měl adjunkt Alois Langer.³⁷⁶ Tento, v pořadí již třetí otnický kostel je zasvěcen sv. Havlovi a sv. Aloisovi z Gonzagy. Zasvěcení sv. Aloisovi bylo zřejmě přáním urozeného stavebníka. Kostelů tohoto zasvěcení není v Čechách a na Moravě příliš mnoho. A sv. Alois byl oblíbeným patronem knížat z Liechtensteina.³⁷⁷ Patronát kostela byl podle kroniky vykoupen knížetem Janem II. z Liechtensteina v roce 1927.³⁷⁸

[76]

³⁶⁹ VOLNÝ, 1861, 64, Ostatní stropy byly dřevěné.

³⁷⁰ Přípis konzistoři a Olomouckému kanovníkovi Ondřejovi Dirrerovi.

³⁷¹ Ten se ovšem do Otnic dostal až později, protože kolem leželo vojsko. foto Opis dopisu je ve farní kronice, 22.5.1661 Farní kronika Otnice, 3
. Nyní se v kostele se nachází pozdně gotická madona, je teoreticky možné, že pochází z původního kostela.

³⁷² VOLNÝ, 1861, 64.

³⁷³ MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124.

³⁷⁴ Dne 21.12.1858. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 128.

³⁷⁵ Kníže věnoval 14 444 zlatých, farnici a obec 17 330 zlatých, VOLNÝ, 1861, 64.

³⁷⁶ Tehdy ještě patřily tyto stavby do Liechtensteinského stavebnictví – byly z něho vyňaty až v roce 1861.

³⁷⁷ V Uhlířských Janovicích je také kostel sv. Aloise z Gonzagy, pocházející ze začátku 18. století. Jeho stavitel a patronem byl také kníže Alois z Liechtensteina.

³⁷⁸ Kníže vyplatil postupně 5000, 5000 a 20000Kč. Farní kronika Otnic, 52.

Kostel byl samozřejmě také mnohokrát opravován, bylo v něm postupně instalováno elektrické osvětlení, později i vytápění. První opravdu rozsáhlá oprava kostela proběhla v roce 1938.³⁷⁹ Na konci války byl kostel poničen bombardováním a ostřelováním sovětskými vojsky. Nejvíce byly poškozeny varhany.³⁸⁰ Hned po válce byly provedeny nejnnutnější opravy. V roce 1949 byl celý kostel nově vymalován Antonínem Sychrou z Kyjova. Ten obohatil výzdobu ornamenty a freskami v hlavní lodi a na stropě chóru obrazem večeře Páně. Pan Sychra byl zřejmě laik, protože tento obraz není příliš vydařený.³⁸¹

V roce 1959 byla kompletně vyměněna střecha OSP Slavkov u Brna, nová fasáda a opravena okna. Na práci se velkou měrou podíleli i sami farníci. Nejnovější opravy kostela se uskutečnily v roce 2001-2008, kdy byla opravena fasáda, zavedeno nové plynové topení a kostel byl nově vymalován a současně proběhla restaurace fresek. Stěny interiéru jsou teď opět bílé, ponechány byly jen původní medailony v jednotlivých klenebních polích a na vítězném oblouku a freska poslední večeře Páně v chóru kostela.³⁸²

Ovšem nejhorší a velmi necitlivý zásah do interiéru kostela byl proveden v roce 1962 místními farníky, kteří sice zdarma a zřejmě v dobré víře rozšířili kůr o celých 160 cm do lodi, ale je to provedeno velmi kontroverzním způsobem. Toto prodloužení bylo vyztuženo kovovými trubkami představenými před pilíře nesoucí kruchtu. Zábradlí je rovněž z kovových trubek a plechu.³⁸³

³⁷⁹ Farní kronika Otnic, 58. Za 11775Kč.

³⁸⁰ Byly opraveny po válce Fr. Doležalem z Telnice, za 21000kč. Farní kronika Otnice, 55. Varhany byly v průběhu času – možná v roce 1945 znovu natřeny. Nyní se díky sondám restaurátorů podařilo zjistit jejich původní barva, která původně korespondovala s barvou oltáře.

³⁸¹ Již v roce 1882 byl kostel vyzdoben freskami, z těch se zachovaly jen medailony v jednotlivých klenebních polích a na vítězném oblouku. Nicméně celé toto vymalování stálo 80000Kč. Farní kronika Otnic, 58. MZA, F115, kart. 56,

³⁸² Farní kronika Otnic, 63.

³⁸³ Trochu to evokuje vzpomínku na kovová vesnická vrata těch let. Nepodařilo se mi zjistit, jaké tam bylo původně zábradlí.

Popis kostela

Je to podélná, jednolodní stavba sestávající z předsíně, nad níž je vztyčena věž, hlavní lodi, obdélníkového chóru a malé, téměř čtvercové sakristie. Hlavní vchod má půlkruhový, ničím nezdobený portál, jehož ostění je orámováno pouze vyvýšením omítky v podobě úzkého pásku, jenž je na vrcholu oblouku doplněn jednoduchým křížem. Dveře jsou dřevěné a v místě tympanonu je nad nimi půlkruhové okno. Z předsíně vyrůstá hmota věže. Věž o půdorysu čtverce, je jednoduchá, rytmizovaná dvěma ústupky a ukončená fabionovou římsou. Je prolomena čtyřmi obloukovými okny a ukončena jehlancovitou střechou. [77] Každá část kostela je díky rozdílné výšce zastřešena zvlášť. Střechy jsou valbové. Sanktusová vížka chybí.

Interiér a vybavení kostela

V přízemní se nachází malá předsínka, z níž vedou troje dveře. Napravo do komůrky opatřené jedním malým obloukovým oknem. Nalevo na točité schodiště na kruchtu a věž. Prostřední dveře vedou do druhé části předsíně a to do malého podkruchtí. Vlevo jsou ještě jedny dveře ven z kostela, vpravo se nachází jeskyňka Panny Marie Lurdské. Kůr je podepřen dvěma pilíři. V prvním patře předsíně se nachází kruchta a malý prostor vlevo nad přízemní komůrkou, vpravo je vřetenovité schodiště na věž. Kruchta je opatřena dvěma velkými, obloukově zakončenými okny a jedním malým kruhovým okénkem v průčelí kostela. Dále jsou prolomena dvě malá okénka v prostoru nad komůrkou a u schodiště. Ve věži jsou pouze dvě patra s pevnou podlahou. Ke zvonům se stoupá po dřevěném schodišti. Loď kostela je podélná, o čtyřech klenebních polích oddělených valenými pásy, které přecházejí plynule do polopilířů. Klenba je také valená. Pilíře mají hlavici zdobenou pouze vpadlými obdélníky a jednoduché patky. [78] V každém klenebním poli je jedno velké, půlkruhově zakončené okno. Presbytář je obdélný, zaklenutý plackou na pendativech. Z obou stran jsou stejně velká okna jako v lodi. Za oltářem je vchod do zaklenuté sakristie s dvěma menšími obloukovitými okny.³⁸⁴

³⁸⁴ Okna nemají vitráže.

Kostel měl v době vzniku tři oltáře. Hlavní, zasvěcený sv. Aloisovi a postranní sv. Havla a Neposkvrněného početí Panny Marie. Všechny oltářní obrazy namaloval vídeňský malíř Michal Rieser.³⁸⁵ Obrazy se dosud v kostele nacházejí. [78] Ale pouze sv. Alois zůstal na svém místě na hlavním oltáři. Dva další obrazy jsou zavěšeny po stranách presbytáře. Hlavní oltář je postavený v barokním slohu. Mimo obraz sv. Aloise na něm stojí i sochy sv. Cyrila a Metoděje a také dva překrásní andělíci. Zdobený je zlacenou mřížkou a rokaji. Na oltáři se nachází pozdně gotická soška Panny Marie. Zda pochází již z prvního kostela nebo odjinud se nedá zjistit. Ostatní vybavení pochází z doby výstavby kostela a pozdější.³⁸⁶[79,80]

Na jednom z postraních oltářů měla být umístěna prý krásně vytesaná socha Panny Marie vyrobená na náklady tehdejšího faráře, s povrchovou alabastrovou úpravou, jenže byla moc těžká a tak byla umístěna jinde, ale není specifikováno kam.³⁸⁷ V roce 1944 přibyl do kostela nový obraz Krista na Olivetské hoře. Byla také zakoupena nová křížová cesta od akademického malíře Norberta Pokorného z Těšnova.³⁸⁸ Také varhany byly pořízeny v době výstavby kostela. [81] Vyrobita je firma Lyope ve Vídni.³⁸⁹

Zvony

V roce 1856 byly dodány nové zvony vážící 476kg a 224kg a umíráček vážící 28kg.³⁹⁰ Za tyto zvony, zabavené za I. světové války byly v roce 1925 instalovány zvony nové.³⁹¹ Protože za druhé světové války byly opět zabaveny zvony, poskytla konzistoř na žádost farníků zvon od firmy Michera a spol. z Brna–Husovic. Ten váží 567kg, pochází z roku 1626 a ulil ho Jakub Bratier z Egenburgu.³⁹²[82]

³⁸⁵ MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 128.

³⁸⁶ Je možné, že andělci a rokaje pocházejí z původního barokního oltáře

³⁸⁶ Oltář Božího hrobu, soška sv. Terezie, soška Krista i Krucifix a další vybavení chrámu. O zbytek se postarali dobrodinci z řad farníků.

³⁸⁷ Dnes je to možná socha, která se zatím nachází pod schodištěm na věž. VOLNY, 1861, 63.

³⁸⁸ Rámy vyrobila firma Oplušilova z Brna. Dříve zde byla Křížová cesta od J. Olížka.

³⁸⁹ MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 128.

³⁹⁰ Jeden vážil 476kg, byl od brněnské firmy Hiller. Vyroben byl v roce 1856. Druhý pocházel z roku 1749. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 124.

³⁹¹ Sv. Alois 385kg a poledňák 160kg. MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 132.

³⁹² MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ, 2000, 132

V současné době byly instalovány nové zvony, ulité ke stopadesátému výročí svěcení kostela. Je to sv. Alois³⁹³ a sv. Ludmila.³⁹⁴ Na zvonech jsou nápisy: „ *Svatý Aloisi, ochránce otnické farnosti, pomáhej nám odvážně vydávat svědectví o Božím království*“ a „*Svatá Ludmilo, patronko křesťanských rodin, vyprošuj jim vzájemnou lásku, věrnost a vytrvalost v předávání víry*“. Oba zvony odlila firma Perner z Pasova. Formy obou zvonů jsou prací akademického malíře Otmara Olivy z Velehradu. Zvony byly posvěceny na den sv. Ludmily generálním vikářem brněnské diecéze mons. Jiřím Mikuláškem.³⁹⁵

ZÁVĚR

Na kostelíčku v Otnicích je vidět, že byl stavěn s co nejmenšími náklady. Přesto je to stavba půvabná, zapadající do prostředí ve kterém je situována. V literatuře je popsána jako neorenesanční.³⁹⁶ Ale i když je to stavba eklektická, připomíná spíše jednoduché ranně gotické kostely. Tento dojem vzbuzuje, až na velká okna zalévající prostor světlem, i interiér. Je to dáno střídmostí a rustikálností jeho výzdoby i velmi malými, až stísněnými prostory, jak předsíň, tak kruchty i sakristie. Je sice velmi úsporně postavený, ale přesto elegantní a působivý. Stavba kostela opět vznikla z důvodu havarijního stavu a nepostačující kapacity předchozího kostela. Byla projektována dnes již neznámým stavitelem A. Hitschem. Protože nejsou zachovány zprávy o průběhu výstavby, nelze jednoznačně říci, jaký byl podíl obce na její výsledné podobě. Ale z dosud dostupných zápisů v kronice, okrajově se týkající se tohoto tématu se dá usoudit, že vliv obce byl i v tomto případě zanedbatelný a celý projekt byl zcela v režii Liechtensteinské stavební kanceláře.

³⁹³ Váží 392kg, o průměru 830mm.

³⁹⁴ O váze 215kg a průměru 680mm.

³⁹⁵ V neděli 16.9.2012

³⁹⁶ Není tam skutečně ani centimetr nevyužitého či nadbytečného místa. Možná to souvisí s dobou jeho výstavby, protože ta se v podstatě kryje s dokončovacími pracemi na Lednickém zámku.

8.7. Poštorná

Poštorná je dnes součástí města Břeclav. Dříve patřila k Valtickému panství. V letech 1277-1346 drželi toto panství Kueringvé. Pak páni z Pottendorfu a v roce 1395 se stalo majetkem Liechtensteinů. Ale již v roce 1414 je ves uváděna jako pustá. V 16. století byla osídlena Charváty. Po třicetileté válce se zde usadili zřejmě čeští osadníci, protože na počátku 18. století žádal místní farář o česky mluvícího kaplana. V druhé polovině 19. století s rozvíjejícím se průmyslem a nově postavenou železnicí prudce vzrostl počet obyvatel. V roce 1920 se stala Poštorná součástí Československého státu.³⁸⁷

Farnost

Poštorná patřila po dlouhou pod Valtice a byl zde pouze malý filiální kostel. Fara se poprvé připomíná v roce 1570, kdy je v pramenech doložen první farář, katolický.³⁸⁸

Kostel Navštívení Panny Marie

Pravděpodobně byl původně gotický. Zřejmě byl poničen, když se krajem prohnala husitská vojska. Další rozšíření, přestavění kostela či jeho nová výstavba proběhly na počátku 16. století. V roce 1724 a 1816 byl sice opravován, ale kapacita později zdaleka nepostačovala rychle rostoucímu počtu obyvatel.[83] Zdejší duchovní Antonín Krejčíř velmi usiloval o výstavbu nového kostela, protože mnoho lidí muselo o bohoslužbách zůstat přede dveřmi. Obecní zastupitelstvo se tedy rozhodlo roce 1877 obrátit s prosbou na panujícího knížete Jana II. z Liechtensteina. Ale teprve v roce 1883, když Poštornou navštívil poštorenský rodák c.k. generální auditor Rudolf Borovička a přesvědčil se, jak moc je potřeba nový kostel, se věci daly trochu do pohybu.³⁸⁹

³⁸⁷ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 47

³⁸⁸ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 48

³⁸⁹ SVĚTOZOR, 1858, 453.

Pan Borovička po návratu do Vídně navštívil knížete Jana. Kníže vyslechl jeho žádost a přislíbil postavení nové svatyně. Plány byly původně zadány architektovi Kaisrovi, který na nich pracoval přes pět let. Po této době byly stejně zamítnuty. Zadání bylo tedy svěřeno Karlu Weinbrennovi. Stavba byla provedena firmou Josefa Schmalzhofera z Vídně. Zde ho zastupoval Augustin Kozlík a polír František Zeman. Vzniklo tak monumentální dílo, které ve spojení s dalšími stavbami – školou, farou a promyšlenou urbanistickou zástavbou vytvořilo jednolitý celek. Kníže hradil veškeré náklady ve výši 250 000 zlatých. Obce se zavázaly dodávat materiál na stavbu. To byla položka čítající 8000 zlatých. O náklady se rozdělily obce Poštorná³⁹⁰ a Charvátská nová ves.³⁹¹ Poštorná rovněž věnovala pozemek na stavbu a staveniště.³⁹² Starý kostel se nacházel kousek před novostavbou a byl zbourán až po dostavění nového chrámu. Byla to jednoduchá stavba s věží o čtvercovém, půdorysu podélnou lodí a pětibokým chórem. S přístavkem na pravém boku hlavní lodi. Kronika Poštorné se o průběhu výstavby nového kostela nezmiňuje, je v ní pouze malá poznámka o přivezení zvonů. Základní kámen byl položen dne 24. 6. 1895. Kostel má presbytář situován k jihozápadu. Karel Weinbrenner zřejmě volně vycházel z podobné stavby svého učitele Friedricha von Schmidta, a to kostela Maria vom Siege. Ale podobné stavby vznikaly i jinde. Například na jihu Čech Schwarzenberská hrobka.³⁹³ Dochovalo se velké množství plánů na kterých je přesně vidět, že architekt řešil každyčkový detail a to nejen v kostele, ale třeba i odpovídající plot i vytvoření parku kolem kostela.³⁹⁴ Vše je do detailů promyšlené a sladěné. Sám Karel Weinbrenner psal, že nebylo jednoduché vyprojektovat krásný, ale také trvanlivý kostel.³⁹⁵ Volba poštorenských cihel jistě nebyla náhodná. Byla vlastně takovou monumentální reklamou na poštorenskou továrnu.

³⁹⁰ 70%

³⁹¹ 30% , Světozor, XXXII., 1898, 453

³⁹² Celkem 4000m². Světozor, XXXII., 1898, 453

³⁹³ ZATLOUKAL, 2012, 36.

³⁹⁴ Celkem 337. MZA, F115, f. 7117–7454

³⁹⁵ Weinbrenner, 1900, 18.

Na stavbu bylo použito na dvě stě druhů cihel, tvarovek a glazované keramické krytiny. Kostel byl slavnostně vysvěcen 3. 7. 1898 za účasti celé knížecí rodiny. Světícím biskupem byl Dr. J. Schneider.³⁹⁶ Z kroniky Poštorné se dále už jen dozvíme o tom, že v únoru 1917 byly zabaveny zvony.³⁹⁷ Kostel byl samozřejmě v průběhu let opravován. V roce 1925 zřejmě proběhla jeho elektrifikace. Také se mu nevyhnula válečná vřava druhé světové války. Naštěstí ho minul osud kostela sv. Václava v Břeclavi. Na plášti kostela byly stopy po střelách a socha Krista měla ustřelenou hlavu. Ta byla restaurována v letech 1959–1961 Břetislavem Kafkou z Červeného Kostelce. Koncem šedesátých let byl kostel ozvučen.³⁹⁸

Popis kostela

Poštorenský kostel je velmi těžké popisovat. Jeho monumentalita a krása mnohých detailů se obtížně převádí do suché mluvy slov. Je postaven na půdorysu dvou nakoso se prolínajících čtverců a předsíní a presbytářem o půdorysu kombinace čtverce a rovnostranného trojúhelníka. [84,85] Presbytář má tvar pětiúhelníka a je prolomen čtyřmi okny s vitrážemi. [86,87] Předsíň je předsazena dvěma věžemi spojenými štítovou zdí. Věže mají zpočátku půdorys čtverce, později přecházejí o osmistěnu. [88] Jsou ukončeny jehlancovou střechou s korunkou a křížem. Hlavní štít je opatřen pěti výklenky ukončenými lomenými oblouky s ornamentální výplní. Je na něm umístěna socha Krista v nadživotní velikosti od J. Beyera. [89] Vstupní část je prolomena velkým třikrát odstupňovaným portálem s třemi vloženými sloupky opatřené hlavicemi s listovým motivem. [90] Vlastní vstupní portál je také odstupňovaný, s vloženými sloupky a je zakončen lomeným gotickým obloukem. V tympanonu je motiv kříže s nápisem IHS a s nápisem na páskách. [91] Centrální část kostela ve tvaru oktogonu, vyrůstající ze základny prolínajících se čtverců je zakončena kupolí s lucernou. Lucerna má také tvar osmistěnu a je zdobena čtyřmi vimperky a kraby. Je zakončena jehlanem, také zdobeným kraby. Každá část tamburu je opatřena štítem zakončeným vimperky a prolomena jedním oknem volně se inspirujícím gotickými katedrálními okny.

³⁹⁶ Světozor, XXXII., 1898, 453

³⁹⁷ Pamětní kniha Poštorné, 18.

³⁹⁸ Pamětní kniha Poštorné

Kostel má opěrný systém z dvakrát odstupňovaných pilířů. Obíhá ho nízký sokl. Je rytmizován římsou, přerušenu pouze okny, dveřmi a pilíři. Na střeše jsou umístěny ozdobné vikýře. Vše je vystavěno z červených cihel, a dekorováno tvarovkami různých tvarů a barev. Také střešní tašky jsou barevné a vytvářejí ornament. Z předsíně kostela vede na každé straně šnekovité schodiště do věží. Kruchta je umístěna v této části

kostela a vystupuje trojúhelníkově do prostoru pod kupolí. Hlavní loď je oddělena od vedlejších arkádami s lomeným obloukem.

Interiér a vybavení

Nad předsíní je umístěna kruchta. Je nadnášena pilíři s listovými hlavicemi. Také ostatní sloupy a pilíře mají stejný dekor na hlavicích. [92] Kopule je zaklenuta žebrovou, hvězdicovou klenbou. Chór klenbou lunetovou. Sloupy arkád jsou z cihel. Okolo kopule probíhá slepá trpasličí galerie. Okénka jsou zakončena trojlístem a jsou v nich umístěny erby. Presbytář obíhá stejná galerie. Zde jsou výklenky zdobeny florárními motivy.

Vnitřní stěny jsou kombinací omítnutých stěn, bohatě dekorovaných malbou a rezných zdíva. K V interiéru se nachází několik oltářů. Všechny, včetně krásné kazatelny byly navrženy architektem K. Wenibrennerem. [93] Oltáře Panny Marie, Božského srdce a Božího hrobu jsou prací Ferdinanda Stuffera. [94] Dekorativní malba je dílem Josefa Bayera. Okna v presbytáři jsou opatřena vitrážemi se sv. Josefem, Pannou Marií, Božským srdcem, a sv. Vavřince. Ostatní okna mají krásné ornamentální vitráže. Sochy sv. Františka a sv. Antonína vytvořil Josef Kafka a pocházejí z roku 1940-42. Sochy sv. Josefa a sv. Terezie z Lisieux a sousoší Ježíše, Panny Marie a sv. Jana jsou prací vídeňských sochařů. Varhany pocházejí z roku 1926 a vyrobila a instalovala je firma bratří Riegrů z Krnova.³⁹⁹

399 Památná kniha Poštorné.

Závěr

Poštorenský kostel se vymyká všem kostelům stavěným v této době, nejen na Moravě ale i v Čechách. Je to dáno vtipným půdorysem prolínajících se čtverců a hlavně přítomností velké kopule. Samozřejmě je tu naprostá originalita ve výzdobě, dosažená díky různým tvarům a barvám poštorenských cihel a tvarovek. Celkově je převažuje styl neogotický. Průčelí se dvěma vysokými věžemi evokuje vzpomínku na středověké katedrály. Kupole, a obzvláště osmiboký oktagon zase na prvotní křesťanská babtisteria

Je to stavba tak výrazná a vybočující, že je poměrně dobře zastoupena i v literatuře. Nade všechny pochyby je výsledná podoba stavby dílem architekta K. Weinbrennera a knížete Jana. [95,96]

8.8. Smržice

Smržice je obec ležící v těsné blízkosti Prostějova. Poprvé je zmiňována již v roce 1141. Ves byla rozdělena v době své historie mezi několik vlastníků. Dlouhou dobu byla ve vlastnictví Olomouckého biskupství a později kláštera augustiniánů v Prostějově. Na konci 16. století přechází do majetku Karla I. z Liechtensteina.⁴⁰⁰

Farnost

Farnost se údajně nacházela ve vsi od nepaměti. Patřila od roku 1131 Olomoucké kapitule. Fara se připomíná v roce 1355. Další zpráva se dá vysledovat v roce 1586, když oheň zničil faru a kostel ve Vrahovicích, tak farníci z Vrahovic dočasně patřili ke Kralické farnosti a drahovičtí do Smržic. Situace se vrátila zpět kolem roku 1590.⁴⁰¹ Z toho se usoudit, že fara ve Smržicích fungovala minimálně již v 16. století. Za švédských tažení nastal odliv katolíků. Další zmínky pocházejí z první třetiny 17. století. Farnost to byla pravděpodobně bohatá, protože jinak by tam pravděpodobně nepůsobil jako duchovní správce šlechtic. V roce 1744 je připomínám jako farář Oldřich Rossius z Kleofeldu, který měl k dispozici kaplana. Farnost byla součástí kralického děkanátu.⁴⁰²

⁴⁰⁰ HOSÁK, 1967, 244.

⁴⁰¹ Kdy plumovský úředník Z. Freyer, podával zprávu že na panství je sedm kostelů a šest duchovních správců.

⁴⁰² Občané se nebáli tolik přihlásit k protestantismu. PETERKA M. a kol., Smržice, 1994

Kostel sv. Petra a Pavla

Kostel původně gotický, je zmiňován již ve 14. století a byl zasvěcen Archandělovi Michaelovi. Přestavěn byl na začátku 17. století. Byl prý podobný kostelu Petrskému v Prostějově. Po švédských válkách byl ale v podstatě zničen a tak byl v roce 1744 budován kostel nový, zasvěcený sv. Petrovi a Pavlovi.⁴⁰³ Lze předpokládat, že to byl kostel barokní. Gregor Volny ho popisuje jako kamenný, zaklenutý s pálenými taškami a původním gotickým jádrem.⁴⁰⁴

V roce 1749 je připomínán duchovní Jan Zdráhal.⁴⁰⁵ Kostel byl poničen v době švédských válek. Byl sice opravován v polovině 18. století, ale roce 1765 a 1808 vyhořel. Měl se údajně začít opět opravovat již v letech 1818–1829. Jenže místní nenechavci rozebrali přes noc materiál na stavbu. A tak roce 1839 si stěžuje farář František Frank působící dosud v Hradešíně, na zchátralý a velmi nuzně vybavený kostel.⁴⁰⁶ Základní kámen nového kostela byl položen dne 11. 9. 1854. O rok později byla hotova hrubá stavba. V roce 1856 byla zaklenuta loď a dokončena věž. Ale až v roce 1861 dostavěný kostel světil biskup Rudolf svobodný pán z Thysselbaartů. Na mši bylo přítomno dalších jednadvacet kněží. Plány kostela vypracoval stavební mistr Jan Auleght ze Šternberku a stavba vznikala pod dohledem knížecího inženýra Josefa Fischera.⁴⁰⁷ Plány, ani záznamy o průběhu výstavby se nezachovaly. Náklady byly z velké části hrazeny z nadačních fondů.⁴⁰⁸ Zbytek financoval patron kostela. Nová stavba ale nebyla dostatečně zajištěna v základech a proto se již v roce 1883 objevily první trhliny. Loď byla zpevněna pilíři, odstranily se piloty a základ byl vybetonován.⁴⁰⁹ Na začátku 20. století byl kostel nově vymalován. V roce 1927 proběhla nová důkladná oprava. Poslední oprava se uskutečnila na konci 20. století.⁴¹⁰ [97] kostel je 42m dlouhý, 14 m široký a 19m vysoký.

V roce 1955 přešel patronát nad kostelem na Vojenské lesní podniky v Plumově.

⁴⁰³ VOLNÝ, 1861,32

⁴⁰⁴ JANOUŠEK Vojtěch, Vývoj Smržic, Prostějov, 1929.

Kdy ale proběhla změna zasvěcení není známo.

⁴⁰⁵ Bývalý zámecký kaplan v Plumově, který pokračoval ve výstavbě kostela. Pak přešel do Lednice.

⁴⁰⁶ Kde stála krásná barokní budova z roku 1764.

⁴⁰⁷ PETERKA, 1994, 200.

⁴⁰⁸ Největší bývalého faráře Miloslava Kvapila, který působil ve Smržici v letech 1773–1810 a ovdovělé Marianny, vdovy po smržickém mlynářovi. I s úroky byla tato částka v době stavby 93273 zlatých.

⁴⁰⁹ Opravoval je zednický mistr Fr. Černoušek z Prostějova

⁴¹⁰ V roce 1994.

Popis kostela

Kostel je podélná stavba, hmota věže přímo vyrůstá z hmoty kostela, sakristie je obdélná, s dvěma nižšími křídly. [98] Střecha je sedlová do štítu, dvě boční strany presbytáře jsou kryty střechou pultovou. Věž je zakončena jehlanem. Loď má tři travé, v každém po páru úzkých obloukových oken a je zesílena dvakrát odstupňovanými pilíři. [99] Presbytář je o něco užší než loď, s rovným závěrem. [100]. Sakristie je opatřena na severní straně třemi menšími, obloukovými okny a jedněmi dveřmi, přestavěnými ze čtvrtého okna. [101] Na jižní jsou okna čtyři. Presbytář měl původně dvě okna. Nyní je okno na jižní straně zazděné. Arkýřová sanktusová vížka je nadnášena krakorci. Kostel je zdoben lizénami. Celá stavba je rytmizována kordonovou římsou přerušenu jen dostavěnými pilíři a stříškou portálu. Kostel obíhá sokl obložený kamennými deskami. Ve spodní části je naznačeno bosování až do úrovně podokenní římsy. Portálek je předsazený dvěma sloupy po stranách. [102] Sloupy mají hlavice zdobené reliéfem s motivem jetelového kříže a akantem. V tympanonu Kristus s kalichem a chlebem, symbol eucharistie. Nad portálem je prolomeno jedno velké a dvě menší okna. Věž, vystupující z rizalitu v průčelí, je rytmizovaná dvěma římsami a lizénami a párem oken na každé straně. Ciferníky hodin jsou na všech čtyřech stranách. Pod hodinami jsou kruhové výklenky s obdélníkovými otvory. Předsíň zabírá jedno travé a na obou stranách jsou dveře se sedlovými portálky, stejně jako hlavní vchod. [103, 104]

Interiér a vybavení kostela

Jedno klenební pole kostela zabírá předsíň s kruchtou. Loď má tři klenební pole. V každém po dvou obloukem zakončených oken. Presbytář má rovný závěr. Klenba je valená s pásy. V kostele jsou zajímavé malby, připomínající malby vzorem malby v katedrále v Olomouci. Nejzajímavější jsou malované závěsy, hojně používané v gotice i pro profánní prostory. V původním kostele byly podle Gregora Volného tři oltáře. Hlavní měl podobu dřevěné archy.⁴¹¹ Obrazy vytvořil malíř F. Sebastiani.⁴¹² Při výstavbě kostela byly v roce 1859 pořízeny nové varhany a o rok později nový oltář. Při svěcení bylo kostelu darováno velké množství ostatků.⁴¹³

⁴¹¹ VOLNÝ, 1861, 32.

⁴¹² Dochoval se pouze jeden na hlavním oltáři.

⁴¹³ Byly nahrazeny v roce 1926.

Hlavní oltář s obrazem Loučení sv. Petra a sv. Pavla před umučením namaloval, jak již bylo výše řečeno, malíř F. A. Sebastiani.⁴¹⁴ Na epištolní straně kostela jsou dva oltáře, zasvěcené sv. Václavovi a sv. Aloisovi. Na evangelijní straně jsou rovněž dva, zasvěcené Sv. rodině a jizvám sv. Františka Serafinského. Všechny oltáře mají oltářní kameny z mramoru. Mramorová je i starší křtitelnice, nad níž je na konzole umístěno sousoší křestu knížete Bořivoje s velkými sochami sv. Cyrila a Metoděje po stranách. Obrazy v kostele jsou převážně dílem malíře J. Keszlera a pocházejí z poloviny 19. století.⁴¹⁵ Obraz hlavního oltáře daroval patron kostela Jan II. z Liechtensteina.⁴¹⁶

Zvony

Zvony pocházely z původního kostela. Po požáru v roce 1765 musely být přelity. Protože byly zabaveny za I. světové války, byly pořízeny v roce 1925 nové.⁴¹⁷ Byly tři a sanktusník.

Závěr

Smržický kostel je podobný kostelu v Krumsíně i když je větší a výpravnější. Na relativně malém, nyní parkově upraveném prostoru uprostřed vsi stojí velký kostel. Dojem mohutnosti je vyvolán celkovou objemností a jistou hranolovitostí celé stavby s vysokou věží. Umocňuje ho i horizontální členění kostela s vysoce umístěnou kordonovou římsou. Stavba zapadá do kontextu kostelů stavěných na Moravě v tomto období. S kostely podobného půdorysu se můžeme setkat poměrně často i když většinou nemají takový závěr presbytáře. Ten ve Smržicích vybočuje svým vysokým, rovně uzavřeným presbytářem a velkou sakristií umístěnou za ním. Stavba se protahovala, protože kníže Jan II. z Liechtensteina nebyl spokojen s tím, že si obec sama vybrala architekta. Proto odmítal přispívat na stavbu a proto stavbu dozoroval liechtensteinský inženýr. Protože byla stavba financována z velké části z náboženských fondů, obec si i přes velké problémy prosadila svou.

⁴¹⁴ Dnes je nahrazen obrazem se stejným tématem od J. Keszlera.

⁴¹⁵ PETERKA, 1994, 205.

⁴¹⁶ Alois z Liechtensteina.

⁴¹⁷ Přelil je zvonář Varerian Obleter v roce 1766.

8.9. Tvrdonice

Tvrdonice jsou městečko ležící rozložené podél silnice, nedaleko od Břeclavi. Osídlení sahá hluboko do minulosti. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1264. Existovala zde tvrz na místě zvaném dnes Hradištsko. V průběhu staletí se zde majitelé často střídali. V roce 1528 je vlastnili Žerotínové. O deset let později udělil městečku Ferdinand I. znak.⁴¹⁸ Také Tvrdonice, stejně jako nedaleký Lanžhot byly sužovány válečnými konflikty. Po bitvě na Bílé hoře se staly majetkem Liechtensteinů.⁴¹⁹

Farnost

Fara se připomíná již v roce 1384. Nejpozději za třicetileté války zanikla. Prvním zaznamenaným farářem byl až v roce 1762 Niklas Kvapil. Farnost byla plně obnovena v polovině 19. století. Záznamy z její historie jsou velmi kusé a kronika farnosti se nezachovala.⁴²⁰

Kostel sv. Mikuláše

Původní, zřejmě gotický kostelík, musel být v 17. století opravován. Z roku 1623 pocházel v pořadí již druhý tvrdonický kostel, zasvěcený sv. Mikuláši. Měl dřevěnou kruchtou v lodi. Ale i ten byl již v roce 1844 označován za rozpadlý.⁴²¹ Protože se již nedal opravit a hrozilo nebezpečí zřícení, byl v roce 1874 uzavřen. Bohoslužby se zatím konaly v jedné ze tříd školy. Patron kostela kníže Jan II. z Liechtensteina byl ochotný poskytnout obci peníze na novou stavbu za velmi výhodných podmínek, a tak bylo rozhodnuto postavit kostel nový. Starý byl zbourán v roce 1879. Jenže nastal problém s vhodným pozemkem. Proto se výstavba dlouho odkládala, po dlouhých tahanicích bylo rozhodnuto postavit kostel na místě původního.⁴²² A to byla fatální chyba, která se později velmi vymstila. I když byla základová deska z betonu a na celé stavbě se nešetřilo, díky nestabilnímu podloží, to nebylo nic platné. Nakonec i tento kostel,

⁴¹⁸ KORDIOVSKÝ/DANIHELKA, 1999, 206.

⁴¹⁹ HOSÁK, 1967, 51.

⁴²⁰ VOLNY, 1858, 196.

⁴³⁰ VOLNY, 1858, 195.

⁴⁴⁰ TVRDNICE, aut. kolektiv, 1986, Brno, 187.

vysvěcený v roce 1884, musel být nakonec v roce 1935 zbourán. O pět let později byl položen základní kámen a v roce 1941 byl kostel za velké účasti lidu vysvěcen pražským biskupem Antonínem Eltschknerem.⁴⁴¹

Popis druhého, dnes již neexistujícího kostela

Velmi zajímavé jsou z hlediska historického plány a fotodokumentace již zaniklého kostela. V těch se dá vysledovat, jak se postupně měnila podoba stavby a který návrh byl nakonec realizován. [105] První plán je zřejmě z ruky Liechtensteinského architekta J. Wingelmüllera, alespoň je na něm jeho signatura. [106] Je datován rokem 1842. Kostel měl být klasicistní. Hlavní loď měla mít čtyři klenební pole, čtvercové kněžiště a za ním věž také o čtvercovém půdorysu. [107] Sakristie byla plánována jako přístavek na rozhraní třetího a čtvrtého klenebního pole. V prvním, západním travé byla umístěna kruchta. Loď zřejmě neměla být zaklenuta, jen presbytář a sakristie křížovou klenbou. Na čelní stěně, po obou stranách jsou vidět dva pilastry nadnášející kladí. Bylo počítáno s jedněmi obdélnými dveřmi, jejichž podoba nebyla, jak je vidět z plánu, konečně určena a s jedním velkým termálním oknem ve štítě. Další plány podepsané dalším Liechtensteinským architektem J. Hauserem, pocházejí z doby okolo roku 1844. [108] Je na nich vidět jasně opět klasicistní podoba nové svatyně. Ta měla čtyři klenební pole, čtvercový presbytář a na něj navazující věž, také o čtvercovém půdorysu. Sakristie byla zřejmě umístěna do dvou bočních místností, plánovaných vedle presbytáře. V prvním, západním travé byla umístěna kruchta. Hlavní loď měla být zaklenuta valenou klenbou s výsečemi. [109] A presbytář plackou na pendativech. Stavba měla být opatřena jednoduchými obloukově zakončenými okny. Pohledová část byla zakončena štítem ve tvaru trojúhelníku, který s konzolovou korunní římsou. Na obou koncích střechy byly výrazné ornamenty. Hrany byly zvýrazněny širokým pásem pásové bosáže. Byla prolomena jednoduchými, obdélnými dveřmi se zvýrazněným ostěním s ušima. Po obou stranách byly pilastry nesoucí kordonovou římsu. Ta byla přerušena pouze termálním oknem. Nad další římsou bylo projektováno stejné okno a další, menší i ve štítě.

⁴⁴¹ Kronika Tvrdonic, 146. MZA Brno, F115, kart. 59, f. 219

Plány z roku 1878, které byly posléze zrealizovány, mají již úplně jinou podobu. Velký, novogotický kostel se zcela odlišuje od předchozích plánovaných staveb. Je to podélná, trojlodní stavba, s vysokou věží a pětibokým chórem. **[110]** Lodě byly zaklenuty křížovou žebrovou klenbou ukončenou na konzolách. **[111]** Chór pak kombinací křížové a paprčité klenby. Stavba byla vystužena devíti, dvakrát odstupňovanými vnějšími pilíři. **[112]**

Vstupní část s věží byla plánována v několika provedeních. Loď i chór byly prolomeny stejnými, dvojitými okny s trojlístovým obloukem, jejichž ostění bylo zvýrazněno červenými cihlami. V přístavcích byla dvojitá sdružená okénka. Střecha byla sedlová. Chór odsazený, nižší než hlavní loď. Věž v polovici své výšky přecházela do tvaru šestiúhelníka, ukončeného jehlancovou střechou. Byla prolomena šesti vysoce lomenými okny se stejným ostěním jako okna na hlavní lodi. Ciferníky hodin byly až pod nimi. Vchodová část nakonec umístěná vedle těla věže, byla výrazně nižší než hlavní loď a přiléhal k ní malý přístavek opatřený rovněž sdruženými okénky. Celá stavba až na ostění a korunní římsu věže byla omítnuta. Předsíň byla rovněž zdobena cihlami ve tvaru přibližně obloukového vlysu. Portál s ostěním z cihel byl zakončený převýšeným obloukem. Na místě tympanonu byla malba. Korunní římsu tvořily ozdobné, barevné poštorenské tvarovky. Krytina střechy byla také z glazovaných tašek poštorenských závodů, kombinovaná do různých vzorů. Zachovaly se plány mnohých detailů.⁴⁴² **[113, 114, 115]** Současný kostel je již vystavěn ve funkcionalistickém stylu. **[116, 117, 118]**

Závěr

Tvrdonický novogotický kostel byl jistě chloubou obce a souzněl s její architekturou i dávnými, dodnes udržovanými lidovými zvyky. Jeho výpravnost podtrhovaly originální detaily vytvořené z poštorenských tvarovek, cihel a tašek. I když možná trochu více střízlivosti v jednotlivých detailech by stavbě prospělo. Je velmi zajímavé sledovat vývoj plánů předchozích kostelů a srovnávat s plány stavby, která byla nakonec realizována. K naší škodě můžeme dnes vycházet už pouze z těchto plánů a dobových fotografií. O finanční zabezpečení výstavby se z velké části postaral zřejmě patron kostela kníže Jan II. z Liechtensteina. Je velmi těžké vysledovat z kusých materiálů, zda byla výsledná podoba nějak ovlivněna přáními místních farníků.

Ale jejich vliv na stavbu byl pravděpodobně spíše mizivý. Interiér věrně navozoval atmosféru středověkých kostelů, umocněnou třemi loděmi a klenutím. Exteriér byl více eklektický a podle mého názoru trochu předimenzovaný, jak velikostí, tak ozdobnými prvky. Gotické prvky převládají, ale ke slovu se zde hlásí kreativita tvůrce i doba pomalu nastupujícího nového secesního slohu. Zatímco v interiéru kostela jsou dodržovány gotické vzory poměrně věrně, v exteriéru jsou zachovány věrně jen některé. Ty pak Karel Weinbrenner s fantazií a lehkostí jemu vlastní přetváří ve svůj, později na mnohých dalších stavbách uplatňovaný originální styl.

⁴⁴² Zachovalo se celkem 149 kreseb a plánů. MZA Brno, F 115.

10. Závěr

Devatenácté století je stoletím převratných, rychlých změn ve společnosti, hospodářství i v umění. Všechny tyto změny se přirozeně odrazily i v životě jednotlivců, a to napříč všemi vrstvami obyvatelstva. Bez ohledu na majetek, společenské postavení či vzdělání. Dalo by se také nazvat stoletím hledání. Hledáním smyslu lidské existence. Zhroutil se letitý feudální systém, přišly převratné technické novinky, změnily se tržní vztahy, změnily se rodinné vztahy. Měnilo se doslova překotně vše. Po počáteční euforii přišlo období deziluze. Lidé začali hledat nějaké záchytné body, jistoty ve své existenci. Začali se obracet do historie i zpět k víře. Nejen jednotlivci, ale celé národy hledaly své zakotvení v současném světě. Největším indikátorem tohoto všeho bylo, je a bude umění. Zde se toto hledání odrazilo ve všech oblastech. Architektura nebyla výjimkou. Ovšem jako i v předchozích stoletích, se zde toto hledání projevilo jinak než v ostatních uměleckých disciplínách. Architektura je téměř vždy svázána s požadavky zákazníka, tedy toho, kdo celou realizaci platí. Jen velmi málo architektů si mohlo určovat výslednou podobu bez zásahů investora. Po éře posledního jednotného stylu klasicismu a jeho doznívání nastupuje období eklektismu a hledání nového stylu, vhodného pro tuto dobu. Je jistě zbytečné obšírně popisovat, jak se toto hledání vyvíjelo. Na toto téma existuje velmi početná literatura. Ať již česká s vynikajícími publikace od J. Kuthana, P. Zatloukala, J. Vybírala, A. Filipa, M. Benešovské a mnohých dalších nebo světová. Za všechny jmenuji alespoň práce H. Sedlmayera, A. Hitchcocka, W. Kocha, nebo Renate Wagner-Rieger.⁴⁴³

⁴⁴³ KUTHAN 2001, ZATLOUKAL 1986, VYBÍRAL 2002, FILIP 2004, BENEŠOVSKÁ 1984, SEDLMAYER 1948, HITCHOCK 1994, KOCH 2009, WAGNER-RIEGER 1970.

Také šlechta se ocitla v pozici, kdy musela bránit a legitimovat svoji existenci. Přirozeně se obrátila do své minulosti. Romantický středověk se svými gotickými katedrálami ale nebyl jediným vzorem. Tím byla v této době Anglie. Ta byla pokládána za příklad skloubení starých šlechtických tradic s moderním způsobem života.

Spouštěcím mechanismem byly nejen kavalírské cesty mladých šlechticů, ale pro oblast jižních Čech a jižní Moravy byla jedním z významných momentů korunovace královny Viktorie, které se zúčastnili mimo jiné zástupce přední české šlechty i kníže Schwarzenberg a kníže Liechtenstein. Nastal posun. Od romantických parků naplněných drobnými stavbičkami i v Čechách a na Moravě přecházelo šlechtické stavitelství k romantickým přestavbám rodinných sídel. Následovala přestavba zámku Hluboká, ale i Hrádku u Nechanic a mnohých dalších sídel. Liechtensteinové sice začali s přestavbou lednického zámku později než ostatní, ale to bylo již jen vlastně zakončení naprosto velkolepého budování Lednicko-valtického areálu, které nemá v Evropě obdoby.⁴⁴⁴

Jak se konkrétně dotkl vývoj architektury 19. století sakrální architektury vyrostlé pod taktovkou rodu Liechtensteinů, v malých městečkách a obcích? I z toho malého katalogu, který jsem vytvořila, se dá leccos vyčíst.

Pokud vezmeme chronologicky vznik jednotlivých staveb, musíme začít plány nerealizovaného kostela v Tvrdonicích, které jsou datovány rokem 1844. Zde je vše ještě plánováno v jasně klasicistním duchu. O něco později, téměř současně probíhá výstavba několika kostelů. Adamovského (1855), zámeckého v Lednici (1858), Otnického a Smržického (1861) a o pár let i Krumsínského (1861). Co kostel, to jiná historie. Takže postupně.

Adamovský kostel sv. Barbory je stavěn již v neogotickém stylu. Je inspirován nejen anglickou tudorovskou gotikou, vídeňskými vzory, ale i tradicí kostelů stavěných z režného zdiva v době gotické na Moravě. Je to prestižní zakázka, na které má zájem samotný patron kníže Alois. Sám vybíral vhodné místo a posléze do kostela umístil „Světelský oltář.“ Spolu s kostelem byla vystavěna fara, škola i hřbitov. Vše tvořilo dohromady půvabný a dokonale sladěný celek.

⁴⁴⁴ KUTHAN, 2001, 22

Zde všechny náklady nesl patron a materiál pocházel většinou z jeho průmyslových podniků. Stavba byla projektována a realizována liechtensteinskou stavební kanceláří. I když se nezachovaly zprávy z doby výstavby, je podle mě jasně patrné, že představitelé obce či farníci výslednou podobu neovlivnili.

Lednický zámecký kostel sv. Jakuba je sice patronátní kostel Liechtensteinů, ale vlastně mezi ostatní ve výčtu nezapadá a ani nemůže. To není venkovský kostel, to je reprezentační kostel, patřící k zámku. A je to na něm vidět. Pečlivý výběr architekta, dokonale sladěný exteriér i interiér, v němž se v ušlechtilém souladu mísí prvky inspirované různými gotickými vzory.

Kostel sv. Aloise v Otnicích spadá do doby dokončování přestavby zámku v Lednici. Starý kostel byl již v havarijním stavu a bylo nutné vystavět kostel nový. Jenže Otnice jsou malá ves, a zřejmě proto se zde, dá se říci naplno, projevíly úsporné tendence. Byl vyprojektován architekty knížecí liechtensteinské kanceláře, a skutečně na něm není nic navíc. Absolutně nejnutnější rozměry, jak lodi, tak ostatních prostor. Absence jakýchkoliv ozdobných prvků. Slohově velmi těžko zařaditelný. Rozměry připomíná spíše ranně gotický malý kostelík, v interiéru však s presbytářem zaklenutým plackou a s velkými okny. Byl zaplacen patronem jen asi z poloviny, ale zdá se, že obec, či farníci neměli nebo necítili potřebu zasahovat do výsledné podoby. Je to ovšem pouze spekulace, protože archivní materiály, které by se týkaly výstavby se, kromě plánů, nezachovaly.

Krumsínský kostel sv. Bartoloměje je eklektickou stavbou, kde se mísí prvky románské a gotické architektury. Protože se nezachovaly žádné plány ani zmínky o jeho stavbě, je obtížné zjistit, kdo se podílel na jeho vzhledu. Pravděpodobně bylo vše pod kontrolou liechtensteinské dvorní stavební kanceláře. I když byla stavba hrazena jen částečně patronem, představitelé obce si nevymohli natočení kostela směrem k hlavní komunikaci.

Kostel sv. Petra a Pavla ve Smržicích byl také postaven z důvodu nevyhovující a zchátralé dosavadní svatyně. Tady si představitelé obce prosadili vlastního architekta. Poměrně obtížné bylo pak od patrona získat finanční prostředky. Dozor nad stavbou byl vykonáván liechtensteinským inženýrem. Krumsínský kostel se některými prvky nejvíce přibližuje ke slohu románskému. Svou hralolovitostí a mohutností, rovným

závěrem presbytáře se odlišuje od staveb tehdy projektovaných knížecí stavební kanceláří.

V podstatě zhruba ve stejnou dobu vyrůstaly kostely ve Tvrdonicích, Lanžhotě a Poštorné.

Dnes již zaniklý neogotický kostel v Tvrdonicích byl vystavěn na popud duchovních správců a byl částečně také financován knížetem. V exteriéru se zde začínají objevovat prvky, které plně rozvinul později hlavně Karel Weinbrenner. Používání květinových dekorů, ostění z červených cihel naznačuje už nastupující moderní slohy, květinový dekor nejspíše secesi. Protože se dochovaly pouze plány, lze se jen dohadovat, jestli obec do výstavby nějak iniciativně zasahovala.

Jiná je situace v Lanžhotě. Kostel Povýšení sv. Kříže projektoval architekt Karel Weinbrenner. Původně bylo uvažováno o trojlodí. Později se plány změnila a kostel je postaven v neorenezančním duchu. Je zde jasně vidět architektova snaha sladit všechny detaily interiéru i exteriéru. Kronika farní se o stavbě nezmiňuje a plány původně zamýšleného trojlodí nejsou signovány. Nedá se tedy určit podíl knížete, architekta či obce na výsledném díle.

Kostel sv. Jakuba staršího v Ostrožské Lhotě má, na rozdíl od předchozích perfektně a podrobně vedenou a zachovanou kroniku. Z té je patrný velmi dlouhý boj místních o podobu kostela. Plány vypracované dvorní stavební kanceláří nebyly farníky akceptovány. Vybrali si jiného architekta a prosadili si svou, i když v tomto případě kníže daroval obrovskou sumu na výstavbu. Výsledkem je eklektická stavba, převážně v neorománském slohu. Ale florální dekorativní výzdoba je již spíše secesní. Nezvyklé bylo i využití betonové klenby.

Kostel Navštívení Panny Marie v Poštorné je vyjimečný. Zabezpečení jeho výstavby i projekt byly výhradně v rukou knížete a jeho architekta. Vznikla stavba, která se vymyká především použitým materiálem. Přes dvě stovky cihel a tvarovek různých barev a dekoru nemá, nejen na Moravě obdobu. Okolní budovy byly také postaveny knížetem a tvoří jeden ucelený celek

Závěrem je možné odpovědět na některé otázky položené na začátku této práce. Patronátní kostely téměř výlučně vznikaly z potřeby obnovy a rozšíření stávajících, již nepostačujících kostelů. Až na výjimky vyrůstaly zcela pod taktovkou liechtensteinské stavební kanceláře a jejích architektů, i když byly stavby většinou financovány knížetem jen zčásti. Snahy obcí o zasahování do projektů nebyly zřejmě příliš úspěšné. Projektovány byly většinou spíše v neogotickém stylu. Důraz byl kladen na každý detail a soulad mezi exteriérem, interiérem i vybavením. Vždy se zohledňovalo co nejúspěšnější řešení. Stavělo se podle možností z místních materiálů, většina stavebního materiálu byla dodávána přímo průmyslovými podniky Liechtensteinů [120] a stavby prováděly najaté firmy. Také dodavatelé byli většinou z blízkého okolí. Velmi často to byly vídeňské, ale i brněnské firmy. [122] S většinou z nich liechtensteinská dvorní stavební kancelář spolupracovala velmi dlouho.

Ovlivnění Vídní je nezpochybnitelné. Architekti, zaměstnávaní knížetem byly žáky, či spolupracovníky F. Schmidta, který také pro Liechtensteiny projektoval. [119] Že spolu architekti spolupracovali, není také pochyb. Nebylo ani na závadu kopírovat některé prvky.[121]⁴⁴⁵ Kníže jistě ovlivňoval výslednou podobu některých staveb. Zvláštní kapitolu by si zasloužil naprosto originální styl vzešlý ze spolupráce knížete Jana II. z Liechtensteina a K. Weinbrennera.

Na Moravě stavěli nejen Liechtensteinové. Pokud se mi podařilo zjistit, nedá se specifikovat, který sloh byl nejoblíbenější. Lehce převládá neogotika. Oblíbený byl také styl neorománský, protože zvláště v česky mluvících oblastech byl silný kult sv. Cyrila a Metoděje, který vytvářel pocit slovanské sounáležitosti a vymezoval se proti německy mluvícím obyvatelům.

⁴⁴⁵ V případě portálu nerealizovaného kostela v Moravském Žižkově i od jiných architektů.

PŘÍLOHY

1. Seznam zkratk

FA – farní archiv

MZA – Moravský zemský archiv Brno

NAČR – Národní archiv ČR, chodovec

SOKA – Státní okresní archiv

Fond – F

2. Seznam literatury a pramenů

- BENEŠOVSKÁ 1984—Marie BENEŠOVSKÁ: Česká architektura v proměnách dvou století (1780-1980). Praha 1984
- BLAŽÍČKOVÁ 2005—Naděžda BLAŽÍČKOVÁ (ed.): DČVU III. díl. Praha 2005
- BŮŽEK/SVÁTEK/KOMLOSY 1995—Václav BŮŽEK, ed., František SVÁTEK, ed. a, Andrea KOMLOSY, ed. : Kulty na hranici: Jižní Čechy - Jižní Morava - Waldviertel - Weinviertel. Wien 1995
- FALKE 1882—Jakob von FALKE: Geschichte des fürstlichen Hauses Lichtenstein. Bd.3. Wien 1882
- FILIP 2004—Aleš FILIP: Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: sakrální výtvarné umění kolem roku 1900. Brno 2004
- GERŠIC 1999—Miroslav GERŠIC: 750 let od příchod Lichtenštejnů na Moravu. In: Malovaný kraj 6, 1999
- GERŠIC 2004—Miroslav GERŠIC: Lednice a Lichtenštejnové In: Emil KORDIOVSKÝ a kol. Městečko Lednice. Brno 2004
- HITCHOCK 1994 —Henri Rusell HITCHOCK: Die Architektur des 19. und 20. Jahrhunderts. München 1994
- HOSÁK 1967—Ladislav HOSÁK : Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Úvodní svazek, Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848. 1. vyd. Ostrava 1967
- JANOUSEK 1929—Vojtěch JANOUSEK: Vývoj Smržic v letech 1848-1928, Prostějov 1929
- JEŘÁBEK 2004—Tomáš Jeřábek: Neogotická přestavba zámku v Lednici. In: Emil KORDIOVSKÝ a kol. Městečko Lednice. Brno 2004
- JUŘÍK 2009—Pavel JUŘÍK: Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů. Praha 2009
- KOCH 2009—Wilfred KOCH: Evropská architektura, Praha 2009
- KORDIOVSKÝ 2004—Emil KORDIOVSKÝ a kol. Městečko Lednice. Brno 2004
- KORDIOVSKÝ/DANIHELKA 2004—Emil a Jiří DANIHELKA: Brána do kraje: průvodce obcemi okresu Břeclav. 1. vyd. Mikulov 1999
- Kraetzl 1903—Franz Kraetzl: Das Fürstenthum Liechtenstein und der gesammte Fürst Johann von u. zu Liechtenstein'sche Güterbesitz, Bünn 1933

- KUTHAN 2001—Jiří KUTHAN: Aristokratická sídla v období romantismu a historismu. Praha 2001
- LEBEDA 1994 —Aleš LEBEDA aj. Smržice: Příroda, historie, lidé. 1. vyd. Smržice 1994
- MAŠEK 1999—Petr MAŠEK: Modrá krev, Praha 1999
- MLATEČEK/KLUČKOVÁ/NĚMEČKOVÁ 2000— MLATEČEK Karel, NĚMEČKOVÁ Sylva a KLUČKOVÁ Michaela: Z minulosti Otnic. 1. vyd. Vyškov 2000
- Otnice ve fotografii. Otnice 2005
- Ottův slovník naučný , XV. díl,1999, Praha
- PETERKA 1994—Miloslav PETERKA. Smržice, příroda-historie-lidé, Smržice 1994
- REIF 2009—Miroslav REIF: Pamětní kniha kostela sv. Jakuba Staršího v Ostrožské Lhotě, vl.n. 2009
- REICHEL 1932— REICHEL: Johann II. Fürst von u. zu Liechtenstein. Sein Leben und Wirken, Eisgrub 1932
- ROZMAHEL 1937—Jakub ROZMAHEL: Kostel sv. Barbory v Adamově. Adamov 1937
- SEDLMAYR 1948—Hans SEDLMAYR: Die bildende Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts als Symptom und Symbol der Zeit. Salzburg 1948
- STOKLASA 2006 —Radovan STOKLASA: Kostely na Slovácku. I., Uherskohradištsko Tvrdonice: příroda, dějiny a lid. kultura podlužácké obce: [*sborník*]. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1986, Sv. 46.
- VOLNÝ 1861—Řehoř Tomáš VOLNÝ: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und handschriften, durch Gregor Wolný. 4. Band Brüner Erzdiöcese, Brünn 1861
- VOLNÝ 1861—Řehoř Tomáš VOLNÝ: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und handschriften, durch Gregor Wolný.3. Band Olmüser Erzdiöcese. Brünn 1859
- WAGNER-RIEGER 1970—Renate WAGNER-RIEGER: Wiens Architektur im 19. Jahrhundert. Wien 1970
- WAGNER-RIEGER 1970—Renate WAGNER-RIEGER:
- WEINBRENER 1900—Karel WEINBRENER: Die neue Pfarrkirche zu Unter-Themenau [grafika] Wien,
- WINKELBAUER 1995—Thomas Liechtensteinové jako šlechta neznající hranice. In: Kultury na hranici: Jižní Čechy - Jižní Morava - Waldviertel - Weinviertel. Wien 1995
- VYBÍRAL 2002— Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století. Praha 2002

VERMOUSEK 1983 —Rostislav VERMOUSEK, ed. aj. Lanžhot: Příroda a dějiny. 1. vyd. Praha 1983. Vlastivědná knihovna moravská; Sv. 35.

ZATLOUKAL 1997—ZATLOUKAL Pavel: Brněnská okružní třída. Brno 1997

ZATLOUKAL 2006— ZATLOUKAL Pavel. Brněnská architektura 1815-1915: průvodce. Brno 2006

ZATLOUKAL 1986— ZATLOUKAL Pavel: Historismus: Architektura druhé poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku. Olomouc 1986. 71

ZATLOUKAL 2002— ZATLOUKAL Pavel: Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku. Olomouc 2002

ŽAJDLÍK 2001—Pavel ŽAJDLÍK a kol. Ostrožská Lhota 1371-2001. Ostrožská Lhota 2001

ŽUPANIČ/STELLNER/FIALA 2001—Jan ŽUPANIČ, František STELLNER a Michal FIALA: Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české. Vyd. 1. Praha 2001

Nový kostel v Poštorné. In: ČASOPIS SVĚTOZOR, 1898, XXXII., 453.

Karel Weinbrenner: Die neue Pharrkirche zu Unter-Themenau. Druck und Verlag von R. Waidheim, Wien 1900.

Seznam pramenů psaných

Kronika Tvrdonic, Knihovna Tvrdonice

Farní kronika Krumsína, Farní archiv, Krumsín

Farní kronika Lanžhota, Farní archiv Lanžhot

Pamětní kniha farnosti Ostrožská Lhota, Farní archiv Ostrožská Lhota

Farní kronika Adamova, SOKA Blansko

Památná kniha Lanžhot, SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově

Pamětní kniha obce Poštorné, SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově

Farní kronika Otnice, knihovna Otnice

Pomůcka fondu 115, VOLDÁN Vladimír, 1960. NAČR Chodovec, Praha

Knihy snímků stavebního úřadu, F115, knihy: 41, 42, 46, 47. MZA Brno

Spisy stavebního úřadu, F115, kart. 46, 47, 54, 56. MZA Brno

MZA Brno, F128, Invenář. VOLDÁN, 1960.

MZA Brno, F129, Invenář. VOLDÁN, 1960.

MZA Brno, F731, Inventář. VOLDÁN, 1960.

MZA Brno, F130, Inventář. VOLDÁN, 1960.

Seznam pramenů nepsaných

MZA Brno, F115, Plány liechtensteinské stavební kanceláře, ke kostelům v Lednici, Poštorné, Lanžhotě, Tvrdonicím a Obstrožské Lhotě, Adamovu a Otnici.

Plány stavebního úřadu v Lednici: č. 992, 987, 990, 980, 973, 972, 983, 5724, 5726, 5728, 5729, 5730, 2021, 2022, 2023, 1293, 1277, 1281, 1283, 1291, 7131, 7137, 7140, 7119, 7123, 7126, 5770.

Seznam vyobrazení

1. Katzelsdorf, kostel. Foto autorka.
2. Wilfersdorf, kaple. Foto autorka.
3. Adamov – kostel sv. Barbory. Foto autorka.
4. Adamov – kostel sv. Barbory. Foto autorka.
5. Adamov – plán kanalizace s půdorysem kostela. MZA, F115, plány, č.5770. Foto autorka.
6. Adamov – fara. Foto autorka.
7. Adamov – fara, detail sošky Panny Marie s Ježíškem Foto autorka.
8. Adamov – kaple na hřbitově. Foto autorka.
9. Adamov – boční pohled na kostel sv. Barbory Foto autorka.
10. Adamov – kostel s přistavenou sakristií. Foto autorka.
11. Adamov, kostel sv. Barbory – detail okna. Foto autorka.
12. Adamov, kostel sv. Barbory – čelní pohled, okna. Foto autorka.
13. Adamov, kostel sv. Barbory – detail sochy sv. Barbory. Foto autorka.
14. Adamov, kostel sv. Barbory – portál Foto autorka
15. Adamov, kostel sv. Barbory, detailní pohled. Foto autorka
16. Adamov, kostel sv. Barbory. Foto autorka.
17. Adamov, kostel sv. Barbory, loď a presbytář. Foto autorka.
18. Krumsín kostel sv. Bartoloměje – výmalba kostela. Farní kronika Krumsína, Foto autorka.
19. Krumsín kostel sv. Bartoloměje , oprava kostela. Farní kronika Krumsína. Foto autorka.
20. Krumsín kostel sv. Bartoloměje. Foto autorka.
21. Krumsín kostel sv. Bartoloměje– čelní pohled . Farní kronika. Foto autorka.
22. Dopis zastupitelstva Krumsína . Farní kronika. Foto autorka.
23. Krumsín kostel sv. Bartoloměje, historický pohled na presbytář. Farní kronika. Foto autorka .
24. Krumsín kostel sv. Bartoloměje, svěcení zvonů . Farní kronika. Foto autorka
25. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, náhrobní kámen ve zdi kostela. Foto autorka
26. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, původní plán kostela. MZA, F115, plány, č.970 . Foto autorka
27. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, nový plán kostela. MZA, F115, plány, č.2023 Foto autorka

28. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kresba plánovaného kostela. MZA, F115, plány, č. 973. Foto autorka
29. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, oprava věže po druhé světové válce. Farní kronika. Foto autorka
30. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, okna. Foto autorka
31. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, průřez kostelem a čelní pohled. MZA, F115, plány, č.983 Foto autorka
32. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kresba kostela. MZA, F115, plány, č. 990 Foto autorka
33. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže. Foto autorka
34. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, věž. Foto autorka
35. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, vchod do sakristie . Foto autorka
36. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, střecha. Foto autorka
36. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže. Foto autorka
37. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, střecha. Foto autorka
38. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kruchta. Foto autorka
39. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, hlavní loď. Foto autorka
40. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, varhany. Foto autorka
41. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, zpovědnice. Foto autorka
42. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, oltář sv. Vendelína. Foto autorka
43. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, hlavní oltář. Foto autorka
44. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, lavice. Foto autorka
45. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kachlové obložení v presbytáři. Foto autorka
46. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, zvony. Foto autorka
47. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba. Foto autorka
48. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba. Foto autorka
49. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba Foto autorka
50. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba. Foto autorka
51. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba. Foto autorka
52. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba, klenba. Foto autorka
53. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba klenba a svazkové pilíře. Foto autorka
54. Lednice, zámecký kostel sv. Jakuba klenba.

55. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího . REIF, str. 1
56. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, trámy podepřený strop starého kostela . Farní kronika, str.24.
57. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího kresba starého kostela .Farní kronika,23,
58. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího plány nového kostela MZA, F115, plány č. 5724
59. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího signatura G. Neumanna. MZA, F115, plány č. 5724
60. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího průřez plánovaným kostelem. MZA, F115, plány č. 5726
61. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, kresba plánovaného kostela . Fara.
62. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího. Foto autorka
63. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, detail portálu. Foto autorka
64. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, nákres kostela. Reif, str. 29
65. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího , hlavní portál . Foto autorka
66. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, Vítězný oblouk . Foto autorka
67. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, Medailony v hlavní lodi. Reif, str.52
68. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, Oltář Reif, str. 37
69. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího Kazatelna. Reif, str. 40
70. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího kůr. Reif, str. 32
71. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, Foto autorka
72. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, půdorys kostela MZA, F115, plány č. 2021
73. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, plán- průřez věží MZA, F115, plány č.2023
74. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, MZA, F115, plány č.2024
75. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, signatura architekta Hitscheho MZA, F115, plány č.2026
76. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, MZA, F115, č. 2027
77. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla. Foto autorka
78. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, hlavní loď. Foto autorka
79. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, presbytář. Foto autorka
80. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, kruchta. Foto autorka

81. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, freska v presbytáři . Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, hist. snímek, farní kronika. Foto autorka
82. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla , zvon z roku 1625. Foto autorka
83. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie.
84. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, plán,půdorys kostela. MZA, F115, č. 7119
85. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, půdorys presbytáře. MZA, F115, plán č.7137
86. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, návrh hlavního oltáře. MZA, F115, plán č. 7131
87. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, průřez kostelem. MZA, F115, plán č. 7126
88. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie. Foto autorka
89. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, socha Krista. Foto autorka
95. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie. Foto autorka
91. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, tympanon. Foto autorka
90. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, sloupky portálu. Foto autorka
92. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, pohled do hlavní lodi. Foto autorka
93. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, presbytář, kazatelna. Foto autorka
94. Ferd. Stuffer – objednávka. MZA, F115, f.250
95. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie detail pilířů MZA, F115, plán č.7127
96. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, návrh kazatelny MZA, F115, plán č. 7140
97. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, Foto autorka
98. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, boční pohled. Foto autorka
99. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, boční pohled. Foto autorka
100. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, presbytář . Foto autorka
101. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, boční pohled. Foto autorka
102. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, hlavní portál. Foto autorka
103. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, boční vchod. Foto autorka
104. Smržice kostel sv. Petra a Pavla, okno v presbytáři. Foto autorka
105. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, první návrh MZA, F115, plán č. 1293
106. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, signatura architekta Hausera MZA, F115, plán č. 1277
107. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, 1. varianta, průřez .MZA, F115, plán č.1277 99

108. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, signatura architekta Wingelmülera. MZA, F115, plán č.1277
109. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, nákresy – druhá varianta MZA, F115, plán č. 1281
110. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše
111. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, půdorys novogotického kostela. MZA, F115, plán č.1283
112. Tvrdonice kostel sv. Mikuláše, průřez novogotickým kostelem MZA, F115, plán č. 1304
- 113,114, 115. Tvrdonice, staré fotografie kostela.
116. Tvrdonice, současný kostel sv. Mikuláše. Foto autorka
117. Tvrdonice, současný kostel sv. Mikuláše Foto autorka
118. Pamětní deska z kostela sv. Mikuláše v Tvrdonicích. Foto autorka
119. Kostel Maria vom Siege, Vídeň, WAGNER–RIEGER, 1970, kat.č.43.
120. Ukázka dopisu liechtensteinských prům. podniků, MZA, F115, kart. 56. f.25
121. Portál plánovaného kostela v Moravském Žižkově, MZA, F115, plány, č. 1159
122. Firma Stufleser, MZA, F115, kart. 56, f.250

4. Abstrakt

Lichtenstein patron churches in south Moravia in the second half of 19th century

This dissertation is concerned with the theme of Lichtensteiners supported churches, which were newly built or radically rebuilt in Moravia during the second half of 19th century. The dissertation asks the questions why these buildings were built and under what conditions. Asks How was the construction secured and who were the architects who designed these buildings. Whether on resulting style form participated only patron or projected also ideas of municipalities, clergymen and parishioners. At the same time is this dissertation devoted to a brief genealogy of the Lichtensteins mainly the personality of John II. of Lichtenstein. It maps all of the patronage churches of Lichtensteins on Moravia. Last but not least deals with competences and extent of activity of the courtyard office and of course with activity of courtyard building office.

5. Resumé

Patronátní kostely Liechtensteinů na jižní Moravě ve druhé polovině 19. století

Tato diplomová práce se zabývá tématem liechtensteinských patronátních kostelů nově vystavených nebo radikálně přestavěných ve druhé polovině 19. století na Moravě. Pokládá otázky, proč vlastně tyto stavby vznikaly a za jakých podmínek. Jakým způsobem byla zabezpečena jejich výstavba a kteří architekti je navrhovali. Zda se na jejich výsledné stylové podobě podílel pouze patron, nebo se do ní promítly i představy obcí, duchovních správců i farníků. Současně se věnuje stručné genealogii rodu Liechtensteinů a osobnosti Jana II. z Liechtensteina. Mapuje všechny patronátní kostely tohoto rodu na území Moravy. V neposlední řadě se také zabývá kompetencemi a rozsahem činnosti dvorní kanceláře a dvorní stavební kanceláře.

6 . Statistické údaje o práci

Klíčová slova – Key words:

Liechtensteinové – Liechtensten

Morava – Moravia

Kostel – Church

Historizující – Historism

Počet znaků v celé práci: 378 634

Počet slov: 30 355

Počet znaků (jen písmen): 173 634

Počet znaků (kompletně): 378 634

Počet stran: 205

Počet znaků v této práci bez příloh: 311 825

Počet slov: 26 946

Počet znaků (jen písmen): 154 366

Počet znaků (kompletně): 311 825

Počet stran: 91

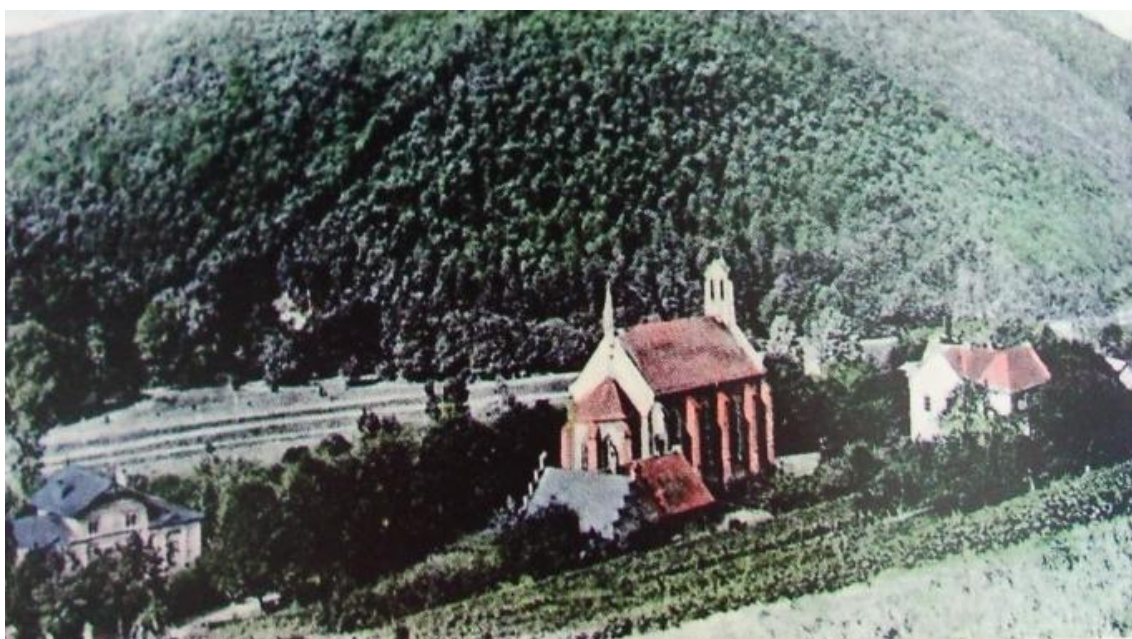
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1. Kostel sv. Bartoloměje, Katzelsdorf

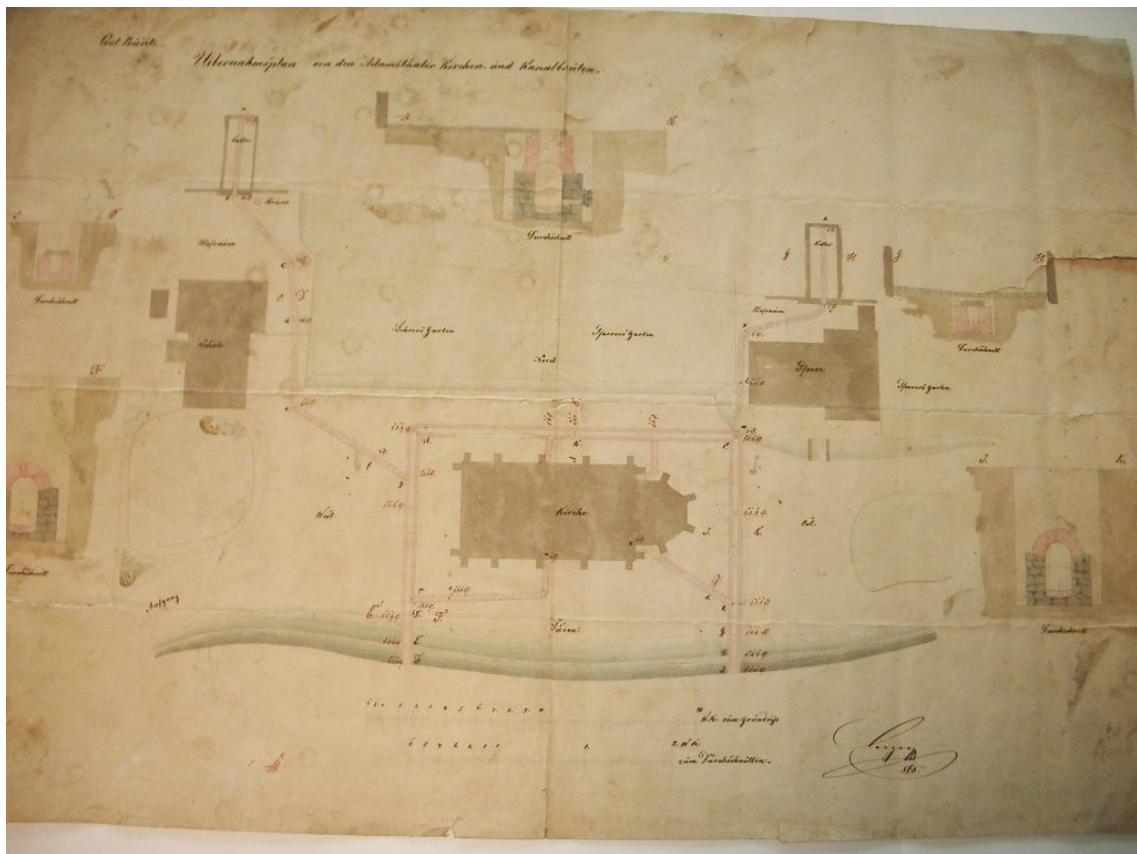

2. Kostel sv. Mikuláše, Willfersdorf, kaple Panny Marie

3. Adamov, kostel sv. Barbory v současnosti

4. Adamov, kostel sv. Barbory na historické fotografii

5. Adamov, plán kanalizace s půdorysem kostela

6. Adamov, fara

7. Adamov, soška Madony ve štítové zdi fary

8. Adamov, kaple na hřbitově

9. Adamov, kostel sv. Barbory

10. Adamov, presbytář a sakristie

11. Adamov, detail okna lodi

12. Adamov, kostel sv. Barbory, čelní pohled

13. Adamov, kostel sv. Barbory, věžička se zvony

14. Adamov, kostel sv. Barbory, portál

15. Adamov, kostel sv. Barbory, portál

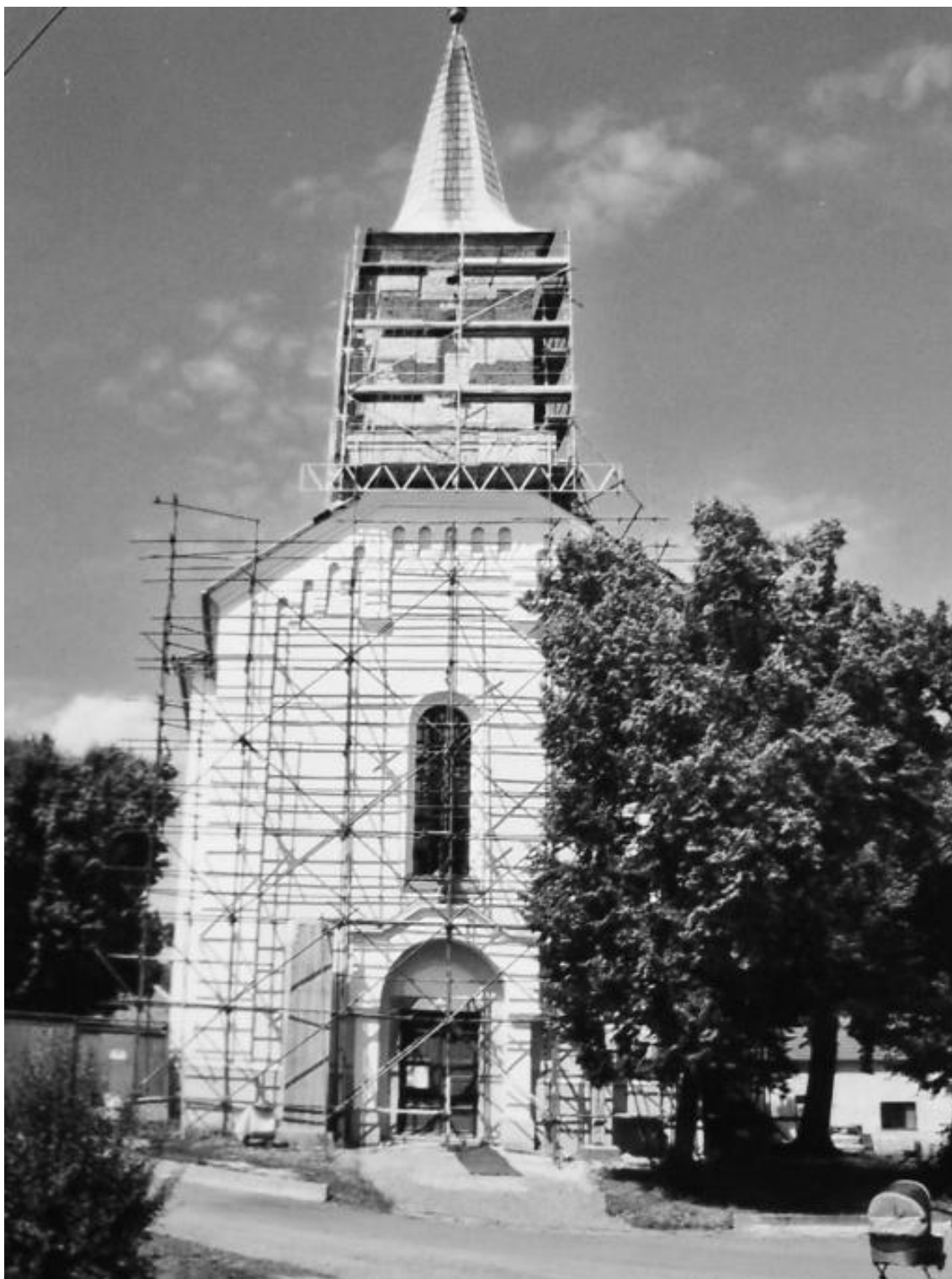
16. Adamov, pohled na klenbu a presbytář

17. Adamov, pohled na kruchtu

18. Krumlov, kostel sv. Bartoloměje, fotografie z doby výmalby kostela

19. Krumsín, kostel sv. Bartoloměje, oprava kostela

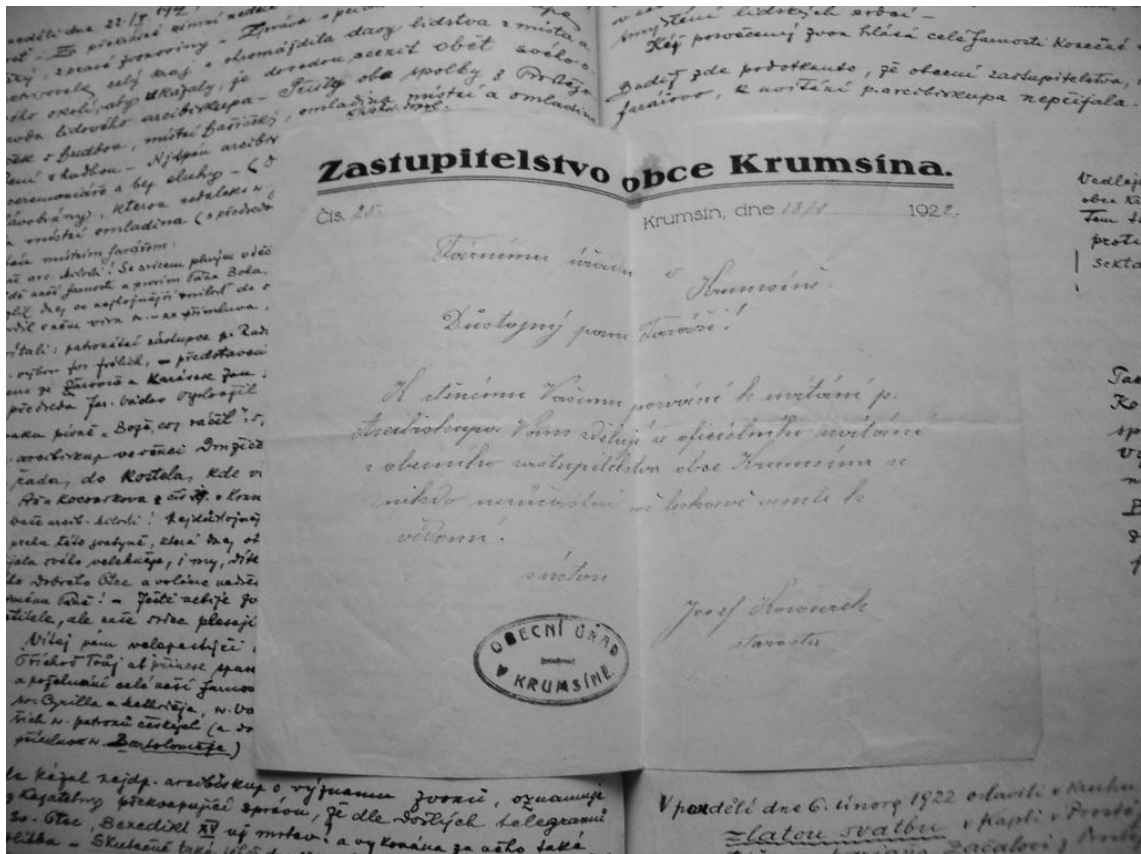

20.Krumstín, kostel sv. Bartoloměje

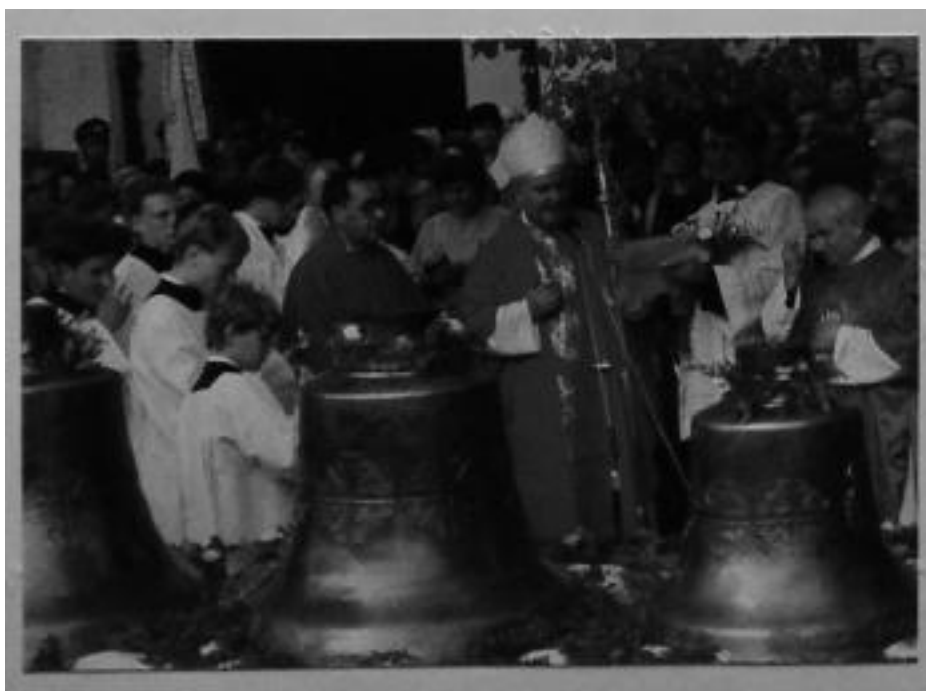
Krumsín, kostel Sv. Bartoloměje

21. Krumsín, historická pohlednice kostela sv. Bartoloměje

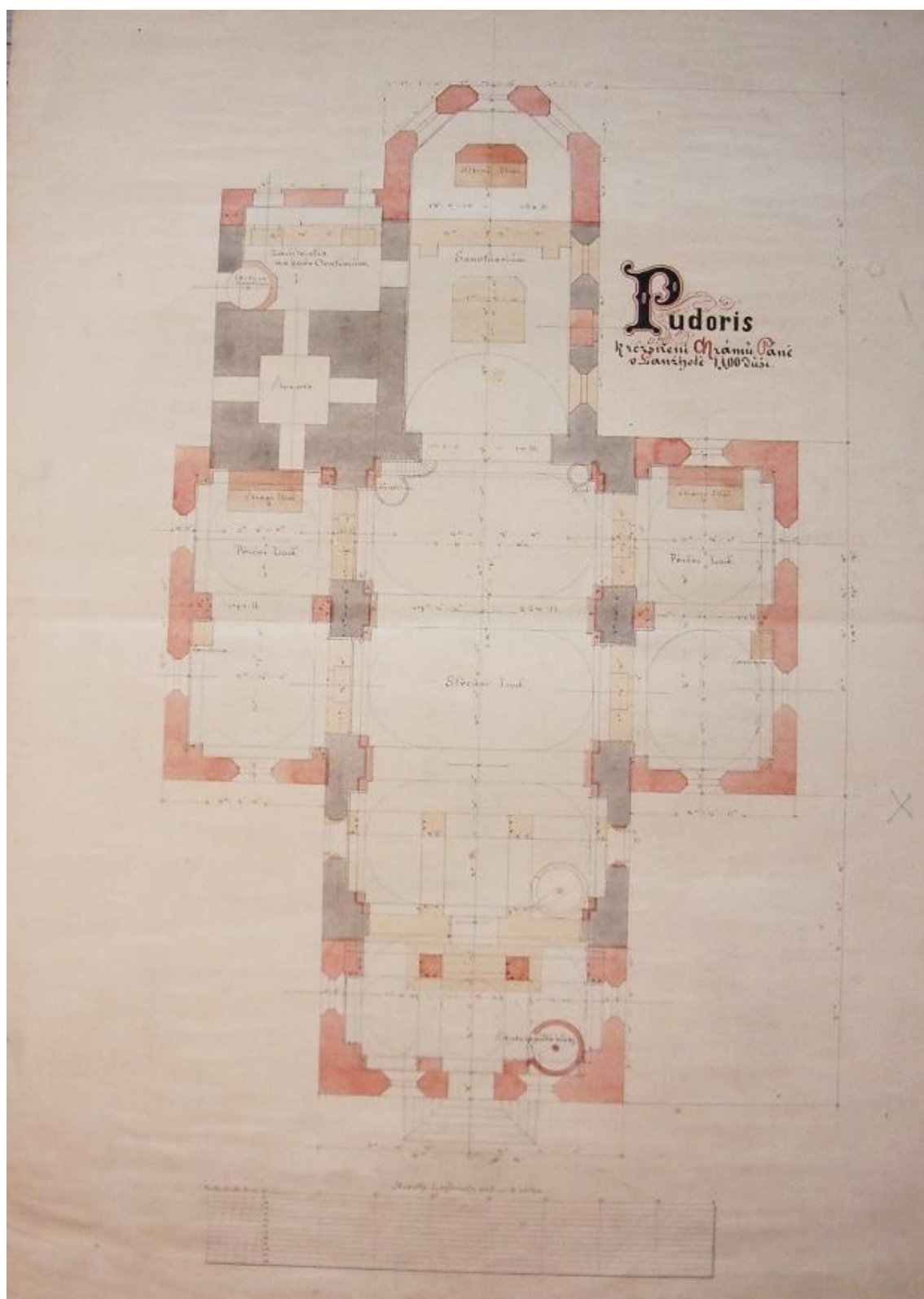

23. Krumsín, fotografie z farní kroniky kostela sv. Bartoloměje

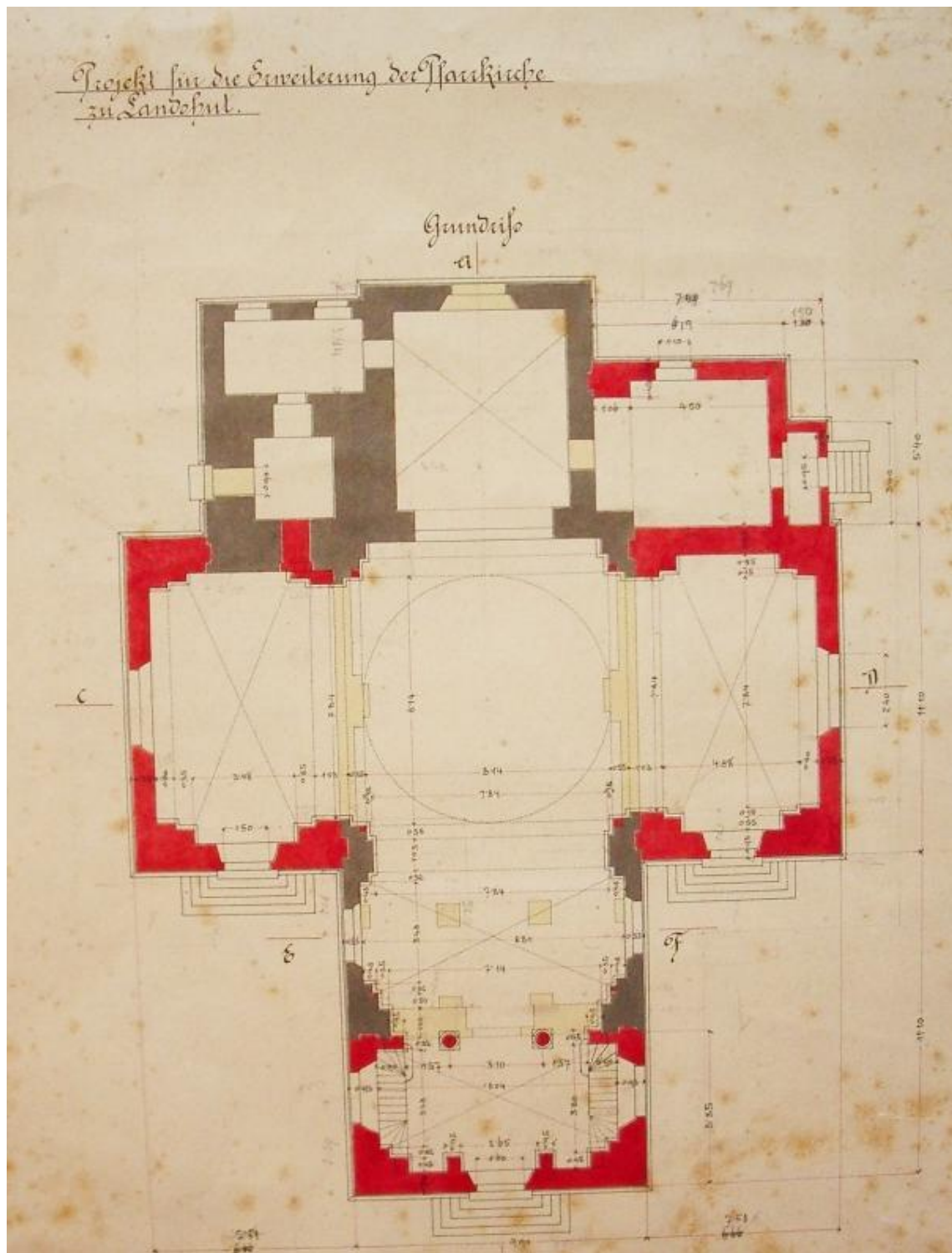
22. Krumsín, pohled do lodi kostela sv. Bartoloměje

24. Krumlov, kostel sv. Bartoloměje, svěcení zvonů

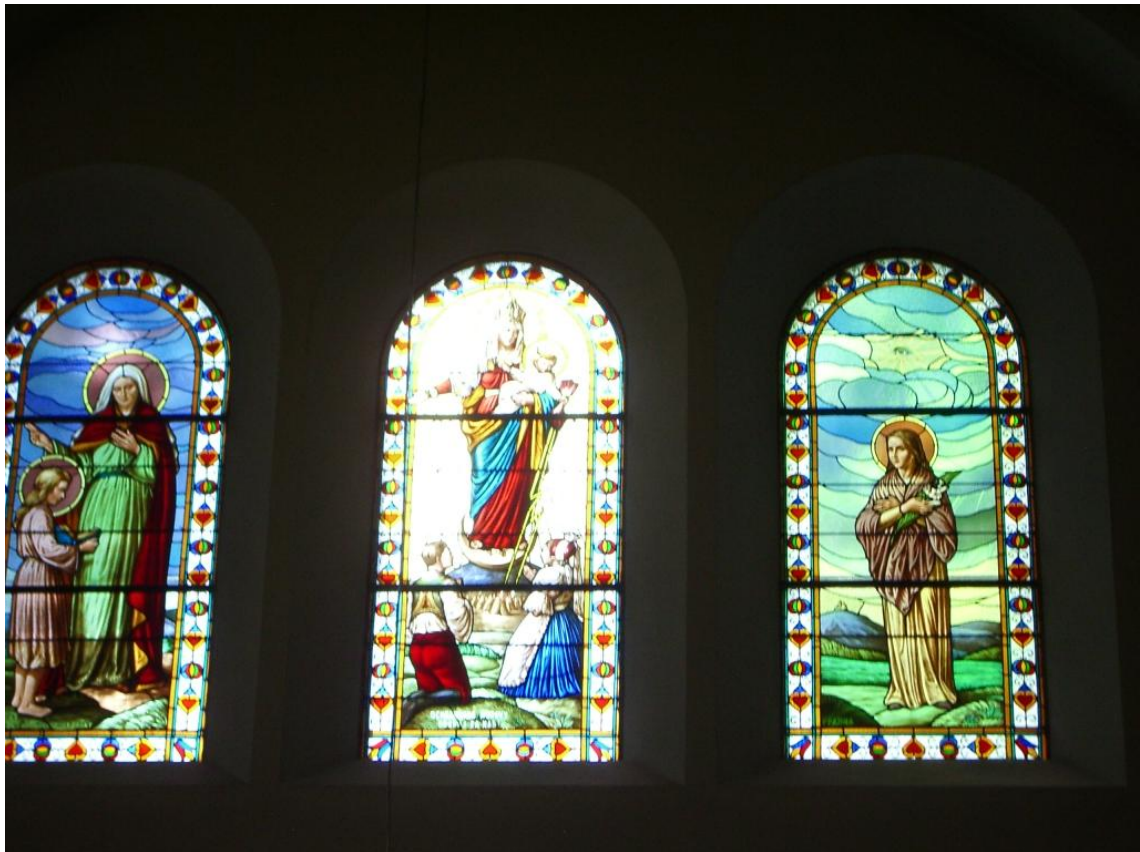
26. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, pláněk původně zamýšleného trojlodí

27. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, druhý plán kostela

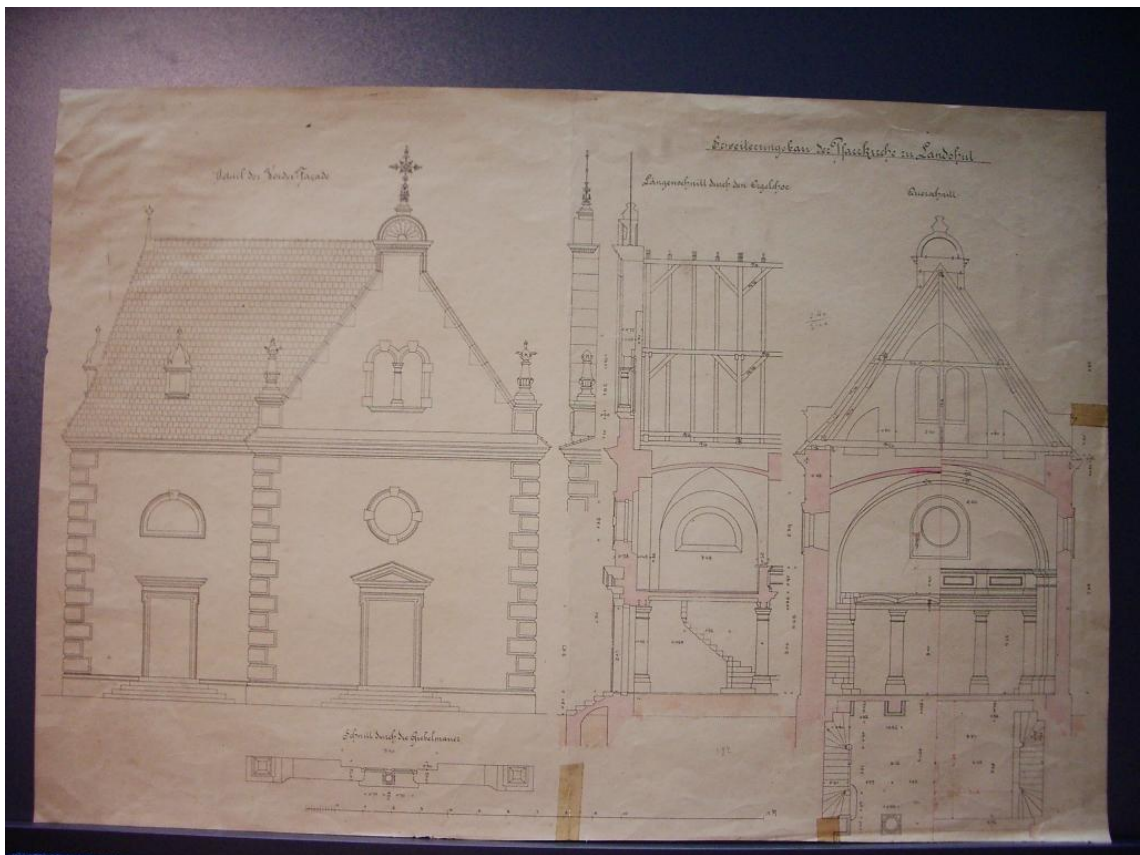
28. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kresba

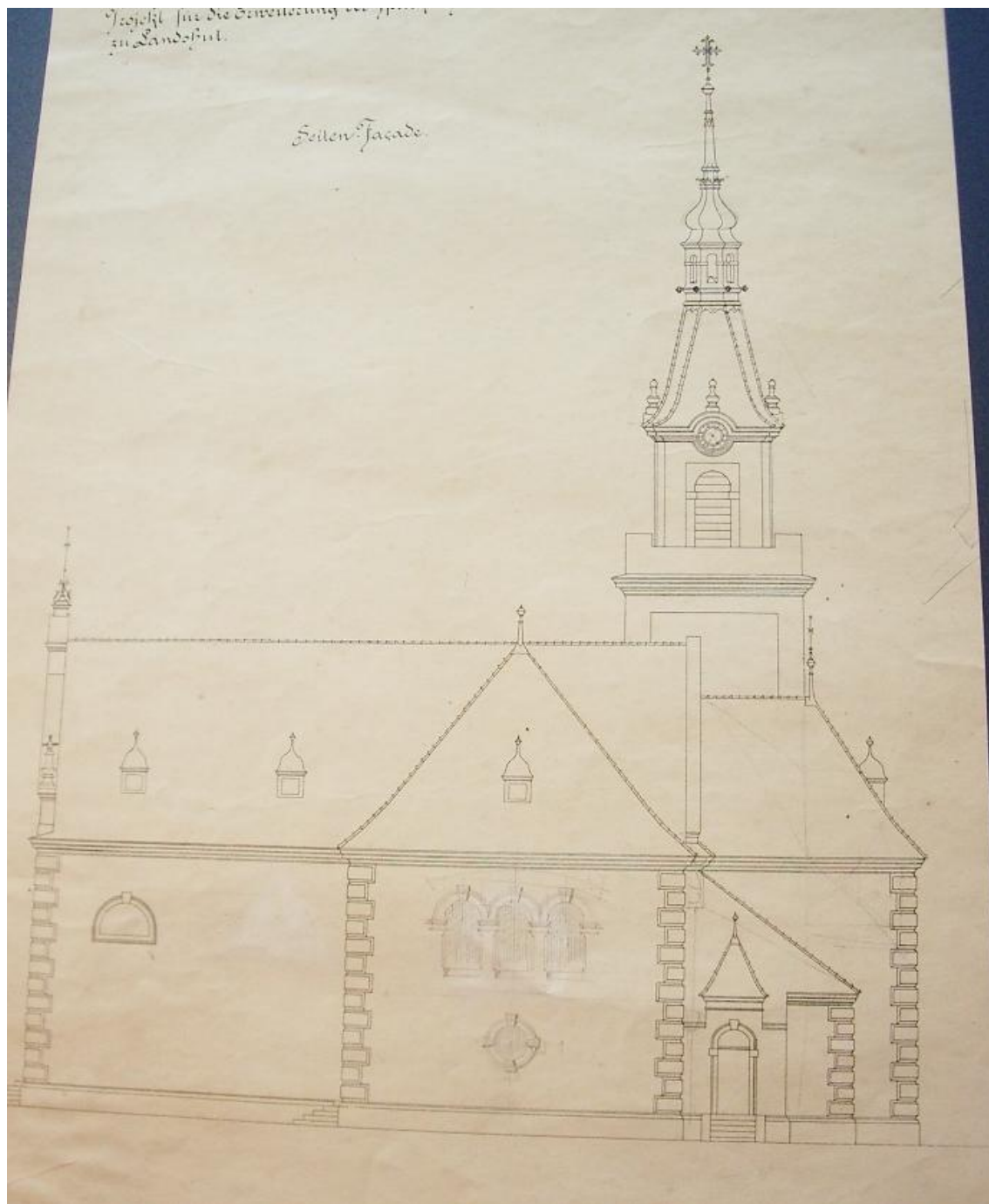
30. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, okna

29. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, historická fotografie zničeného kostela v roce 1945

31. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, plán kostela

32. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, plán kostela

33. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže

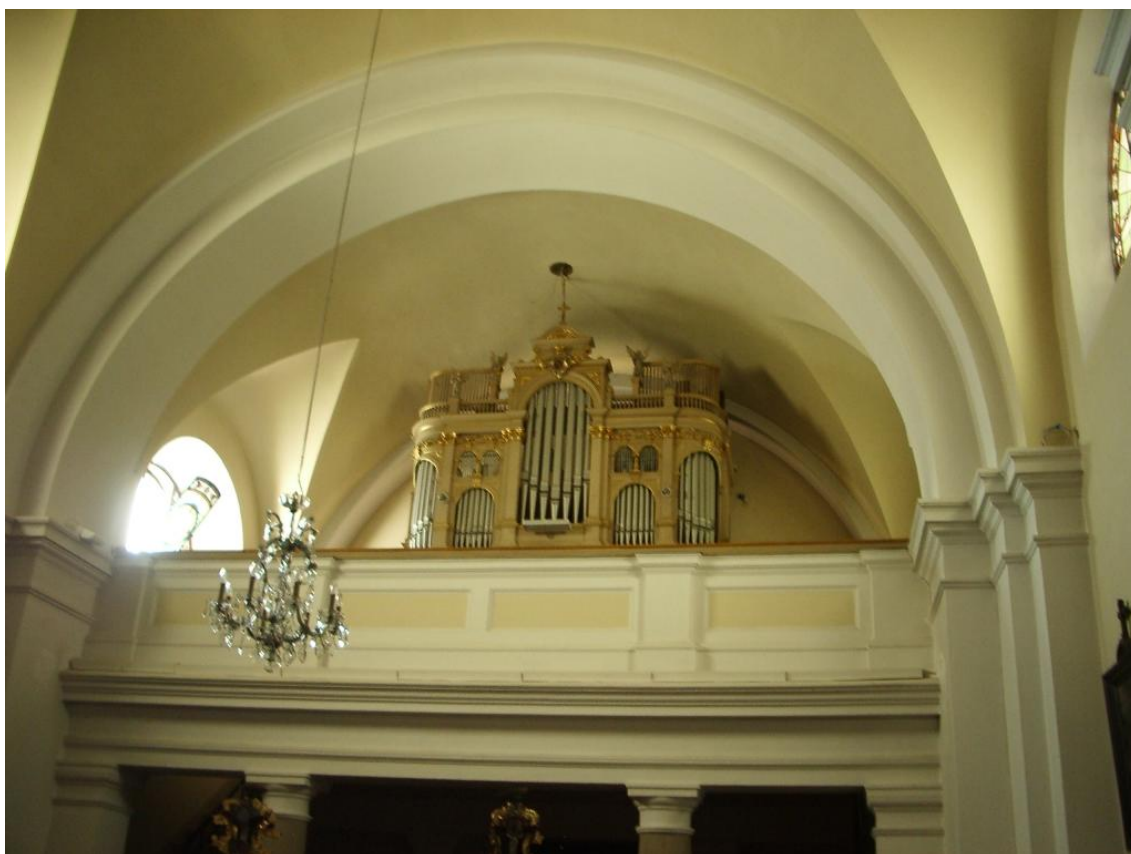
34. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže

35. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže

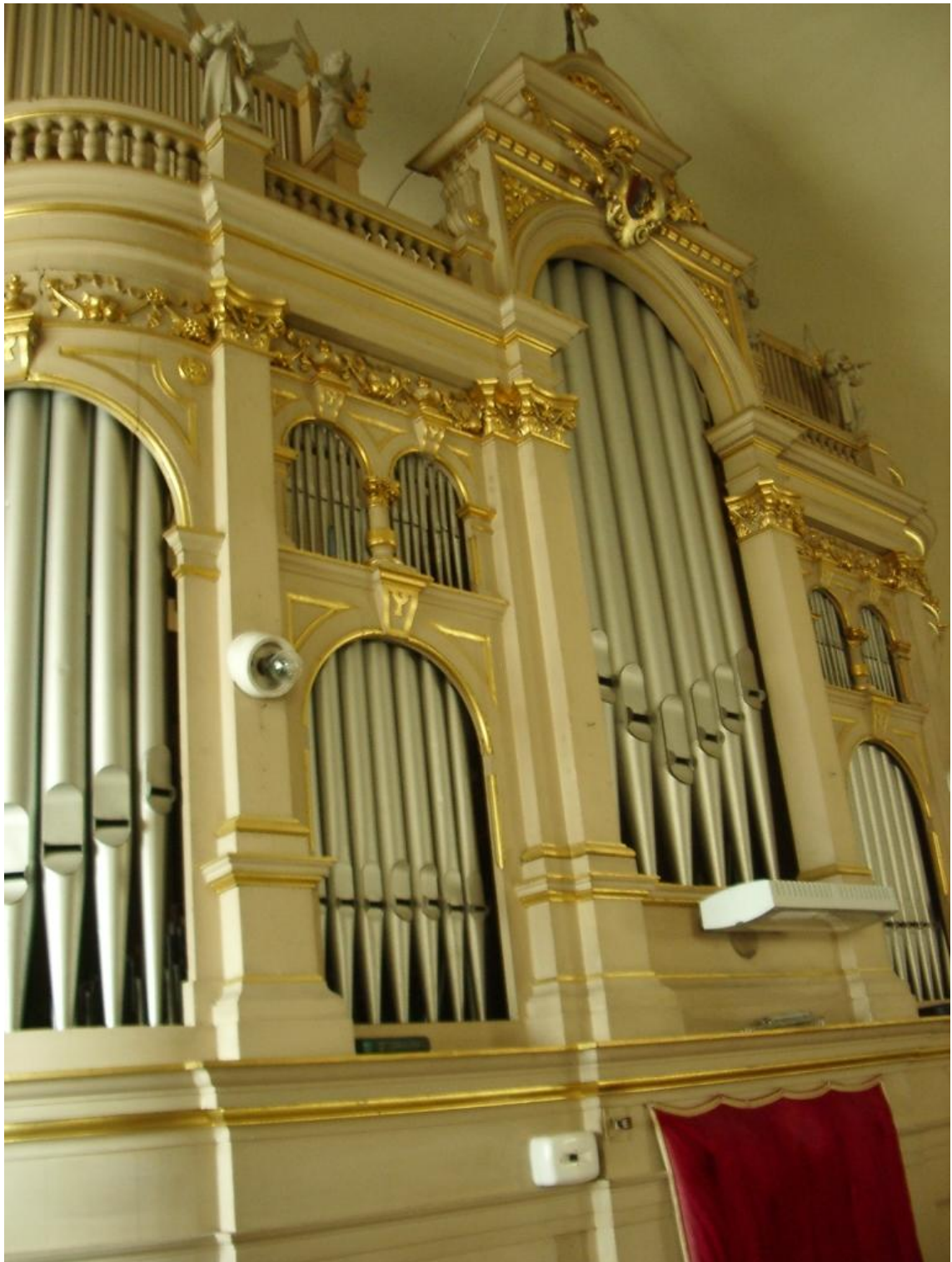
36. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže

37.Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, střecha
38.Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kruchta

39. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže

40. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, varhany

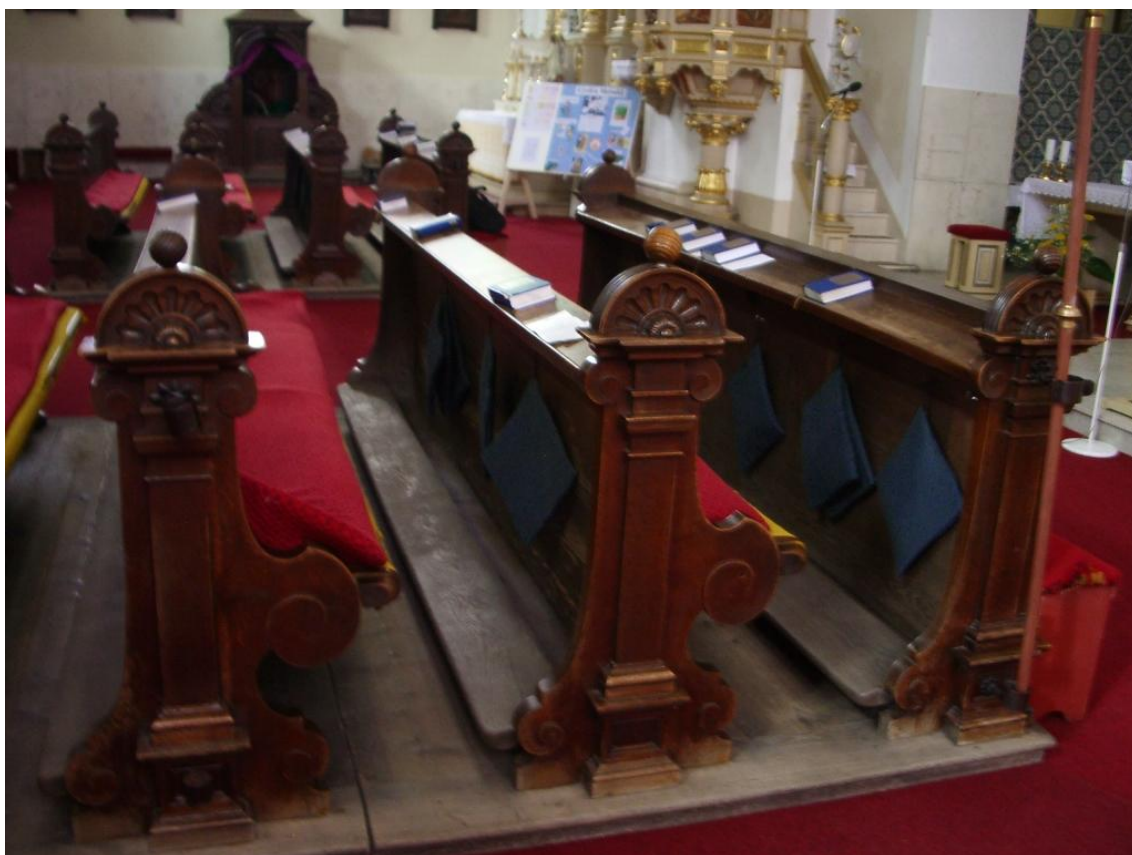
41. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, zpovědnice

42. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, oltář sv. Vavřince

43. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, hlavní oltář

44. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, lavice

45. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, kachlový obklad

46. Lanžhot, kostel Povýšení sv. Kříže, zvony

47. 48. Lednice, kostel sv. Jakuba

49. Lednice, kostel sv. Jakuba

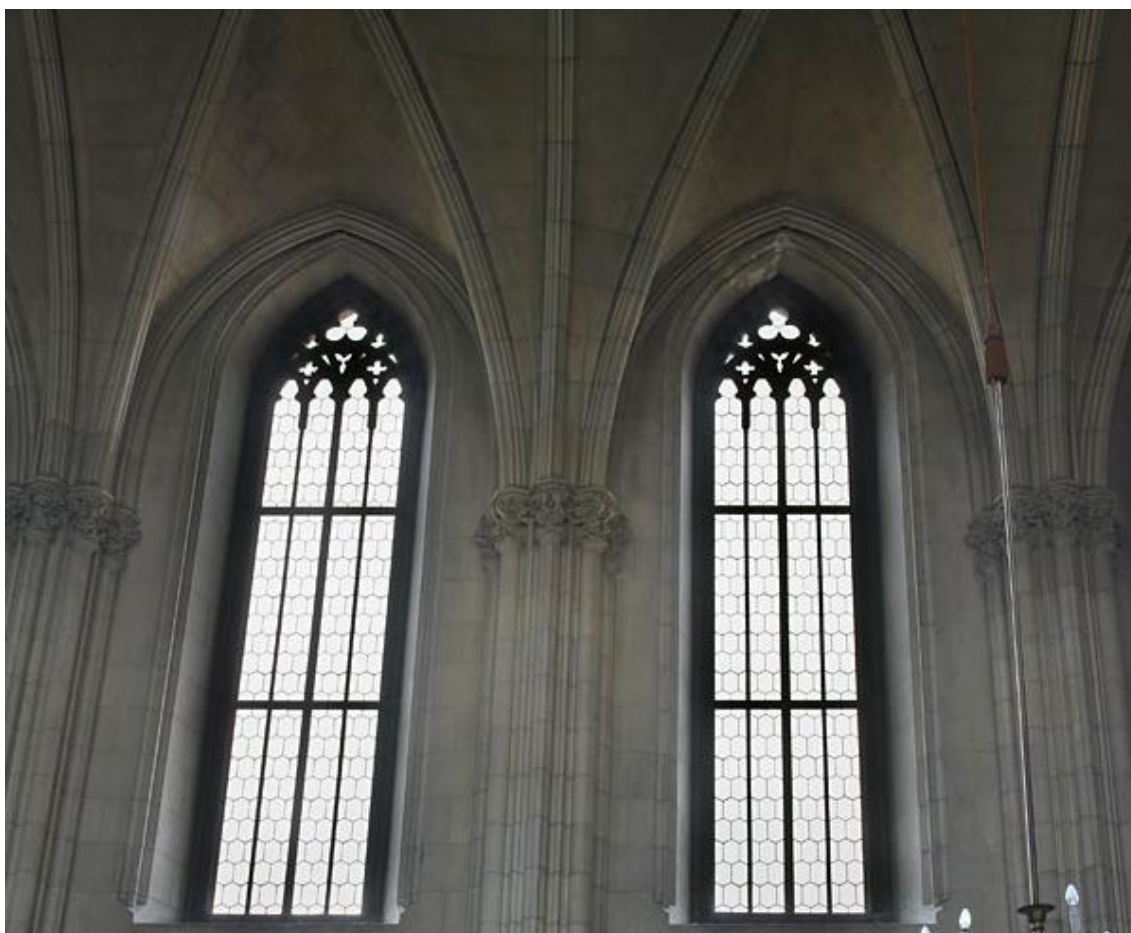
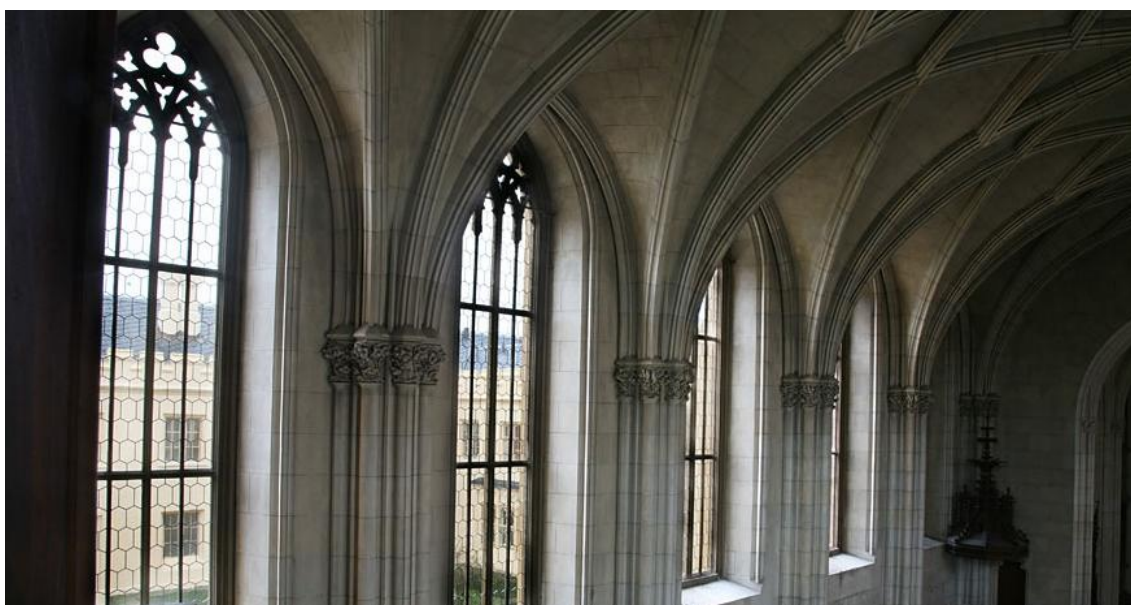

50. Lednice, kostel sv. Jakuba, detail sochy

51. Lednice, kostel sv. Jakuba, madona s Ježíškem

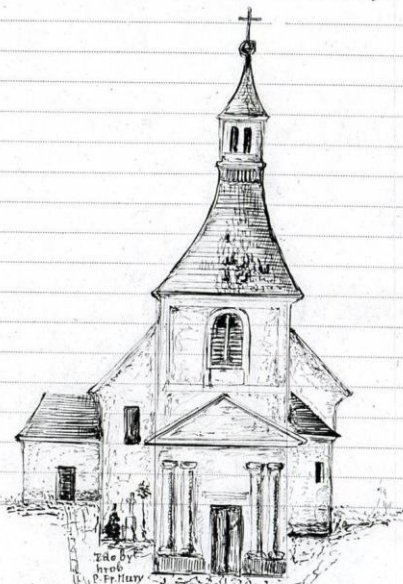

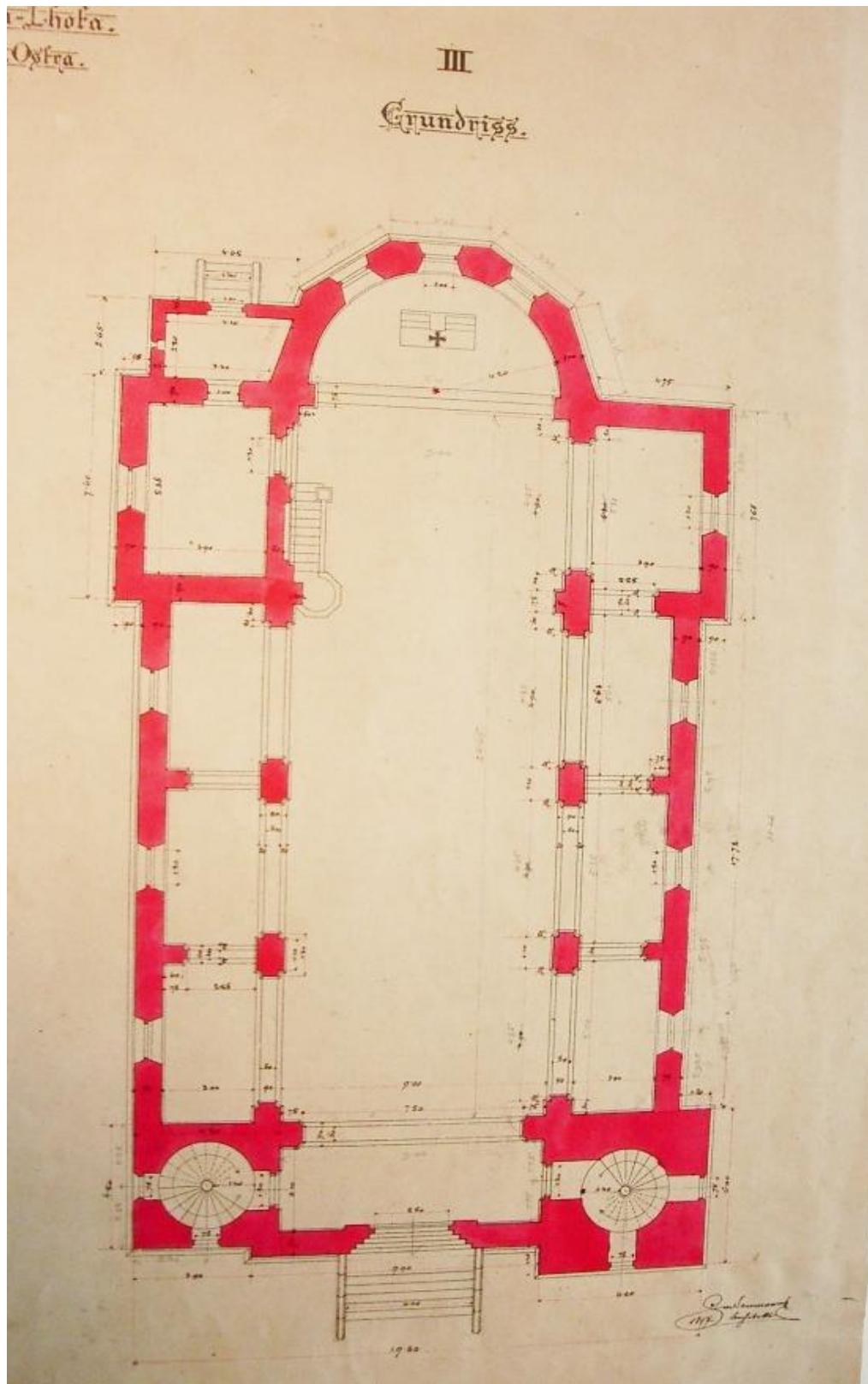
Vnitřek starého kostela

56. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, historická fotografie starého kostela

poškození a bouření svatyně předovně, ihned se našlo hojnost mužů, kteří
s největším zápalem spěchali ke kostelu se všemi nástroji, aby už vyvratili;
onu povážnou budovu, ve které tak často sloužil Bohem a manou nebeskou
živěni byli. Jakké bylo nadšení pro bouření kostela, poznati z toho, že nejen
mužové ale i odrostlejší chlapeč chápal se díla. Šedné rány do šindelové
střechy na všech stranách se ozývaly, takže u děle mátki celá střecha i skruvy byla
roztrhána. Na střechu vše se odvířilo jenom mužové povzdání tesářišského, kteří
brzo dospěli až ku báni, na kterou dolů čekaly řadupy zvědavých, aby mihem
její proniknout a z listin s ní utopených čerpal nověni o památných udá-
lostech bývalého kostelíčka. Nemile však bylo překvapení všeho obecenstva,
když po prostoumání báni a kříže šindelového, dutého ani nepřenosi památek
přesemmi nenalezli. Zároveň uvnitř kostela macováno na roztržení varhan
starých, z nichž se jen několik pišťal uschovalo, aby jich ponocni ku své noční
hládku užívati mohli. Sěť karatelna roztrhána a starí dívo zároveň spáchni
velkým šindelům jako topivo všignan dražším rozprodáno bylo. Přikročeno ku
roztržení kostelních zdí. Ili mo něco cihel, kterých se použilo při stavění zdi
hrbitovní byla ke starého kostela jen hromada ničemných trosků, které na
vozích odvoženy aby jimi blativé cesty a prudy rozčištěny byly. Během šesti
až kostel roztrhan a odstraněn, takže místo po novj kostel přiměřeno bylo.

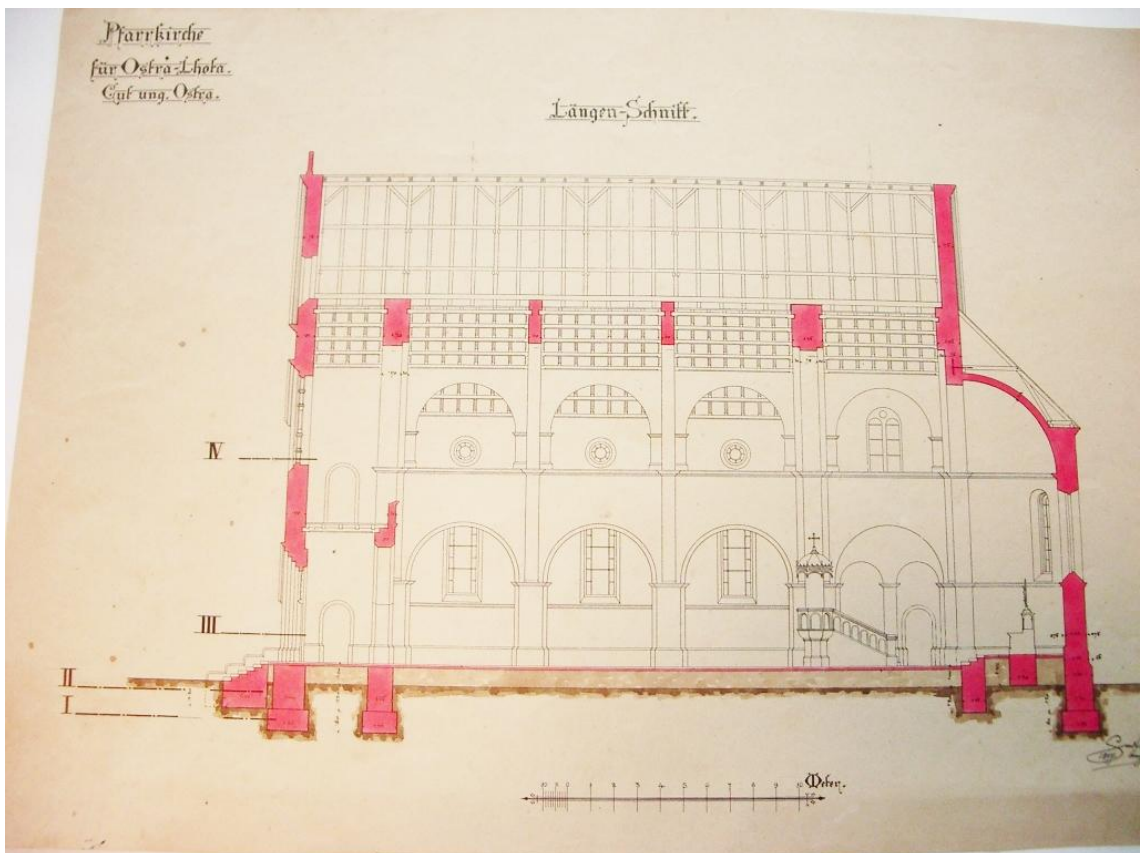

Náčrtek frontálu starého kostela.
Ostř. žate.

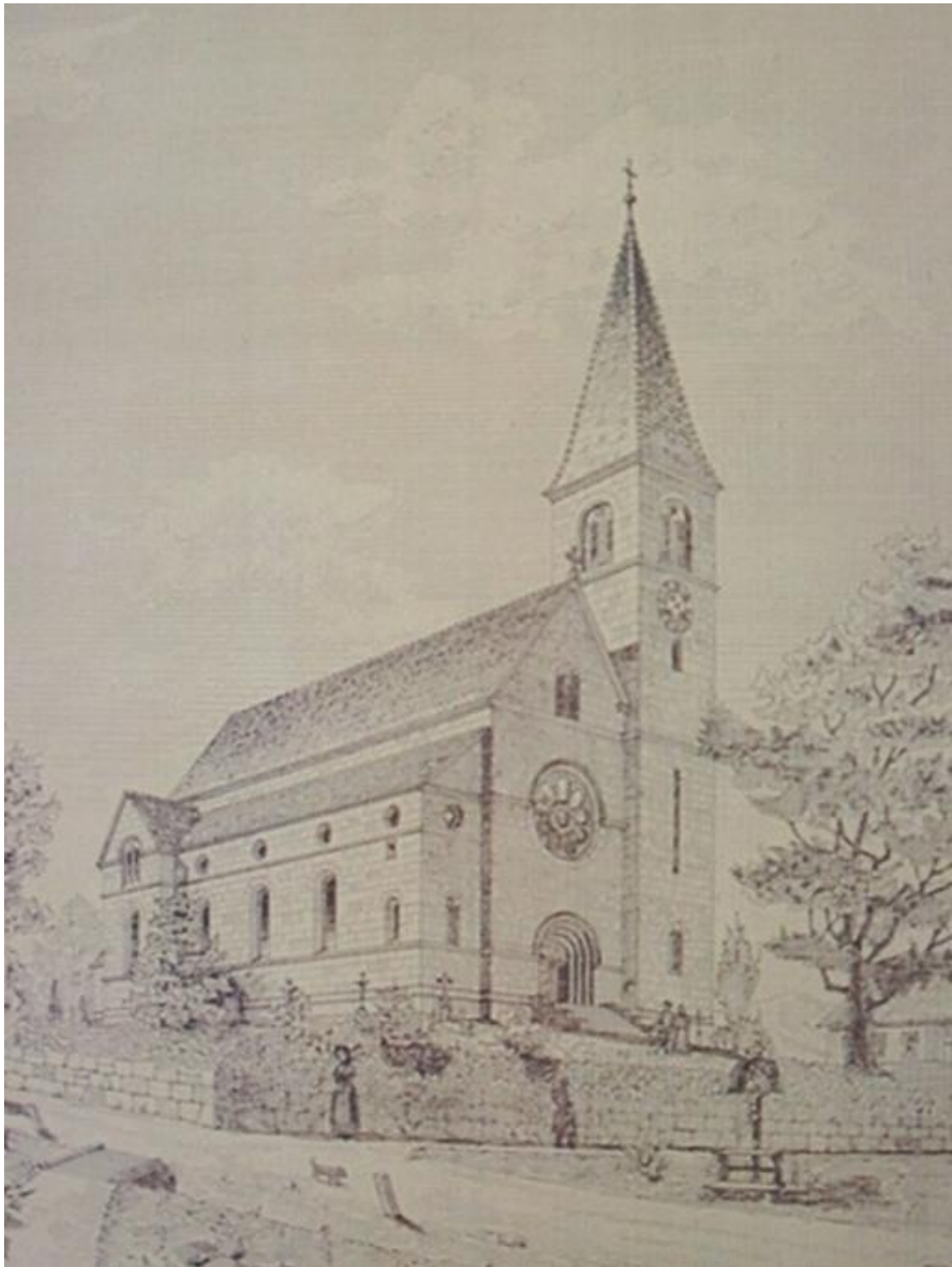
58. Ostrožská lhota, kostel sv. Jakuba staršího, plán trojlodního kostela 155

Neumann
1897

59. Ostrožská lhota, kostel sv. Jakuba staršího, plán, signatura akchitekta Neumanna

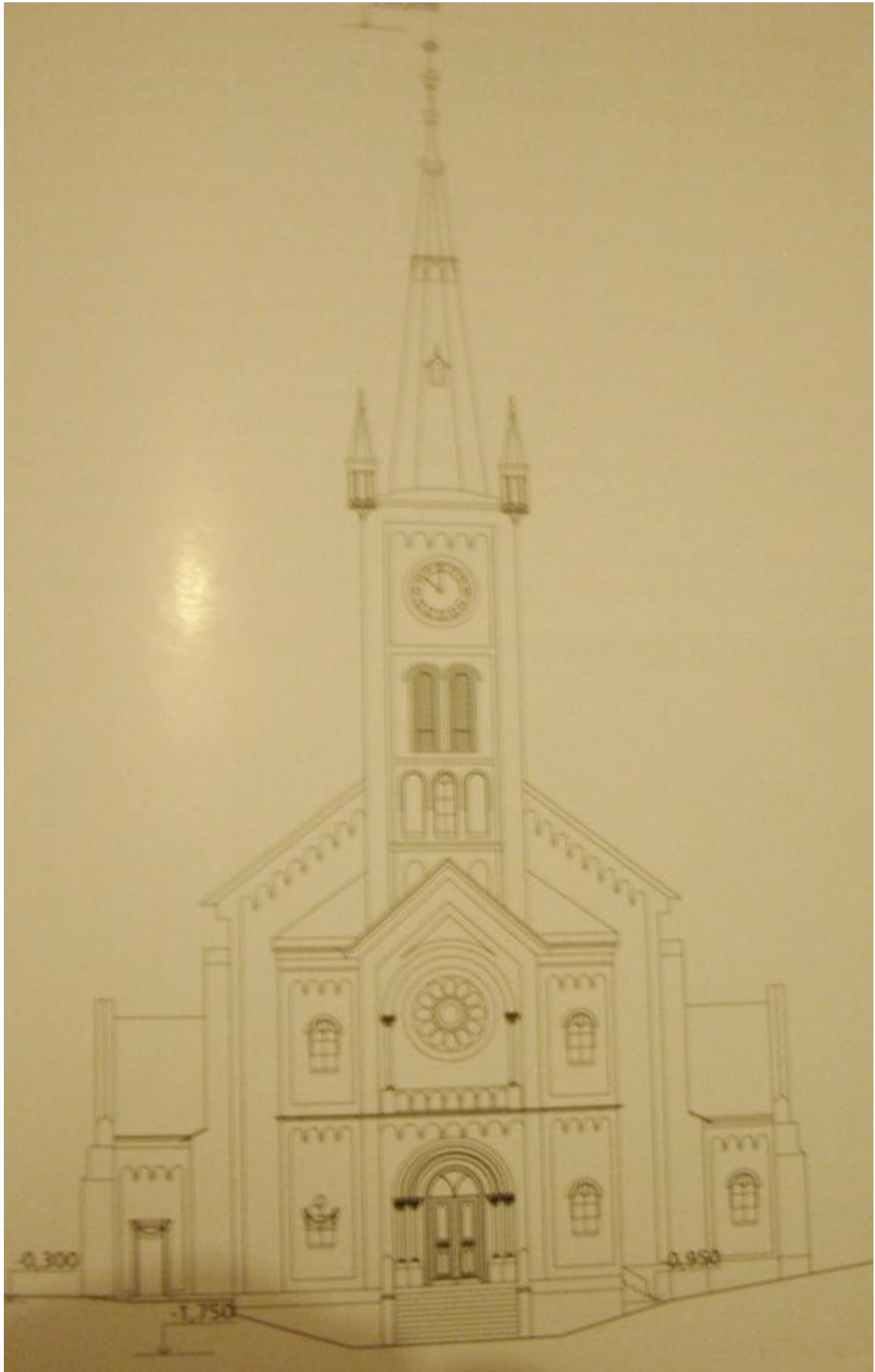
60. Ostrožská lhota, kostel sv. Jakuba staršího, plán nerealizovaného kostela 156

61. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, nákres zamýšleného kostela

62.Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího

64. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího

65. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, portál

66. Ostrožská Lhota, kostel sv. Jakuba staršího, vítězný oblouk

ois

Sv. Domínik

ntiška Římská

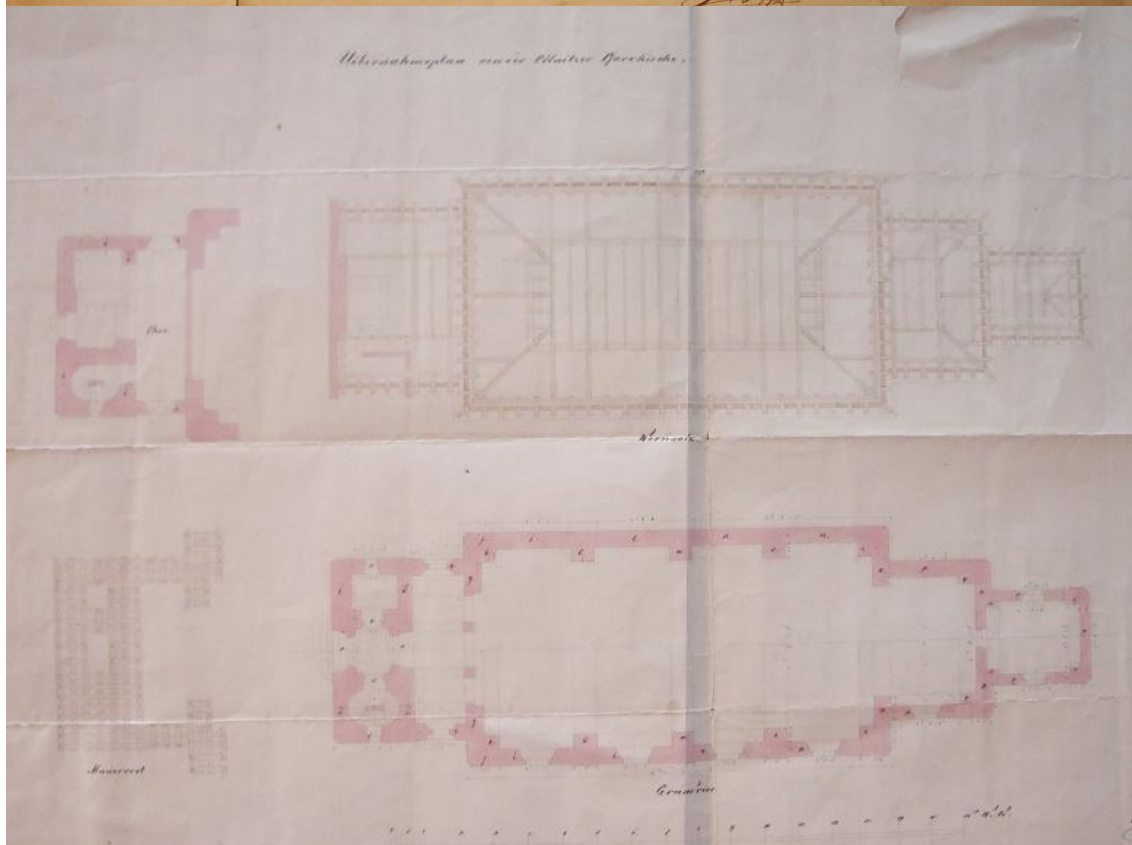
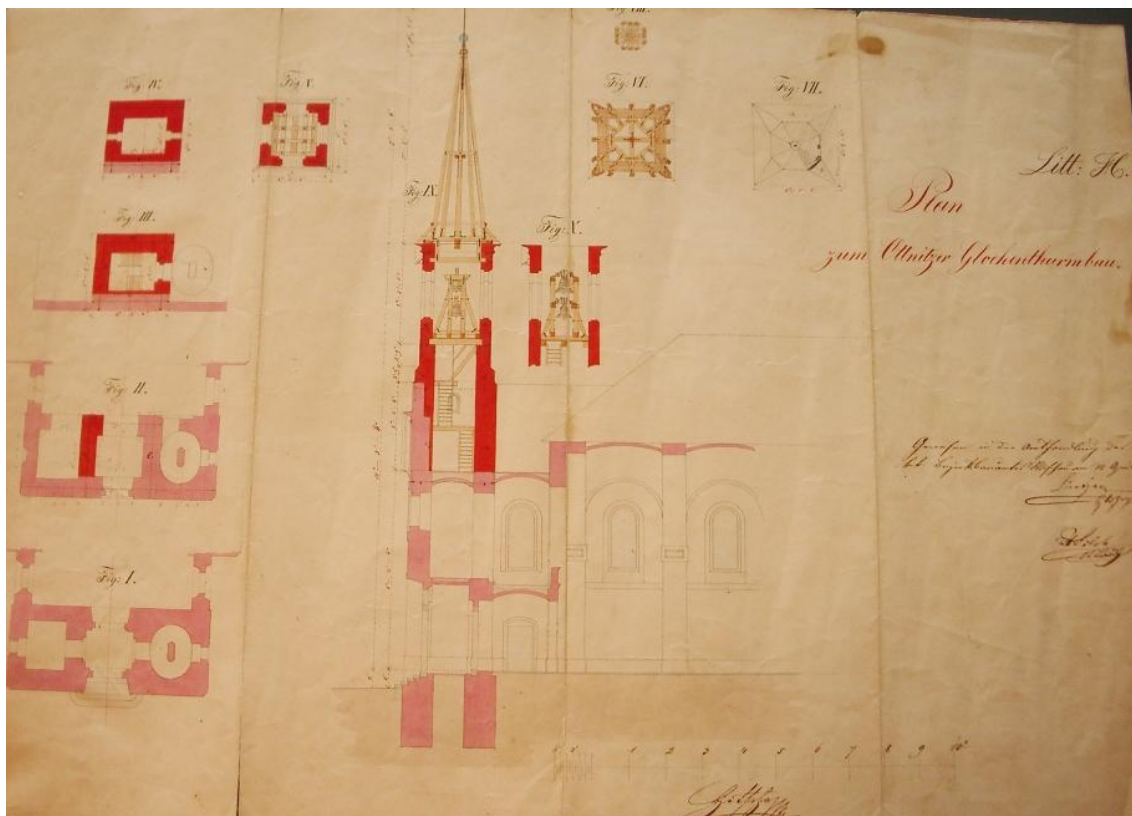
Sv. Anežka Římská

ák, apoštol

Sv. Florian

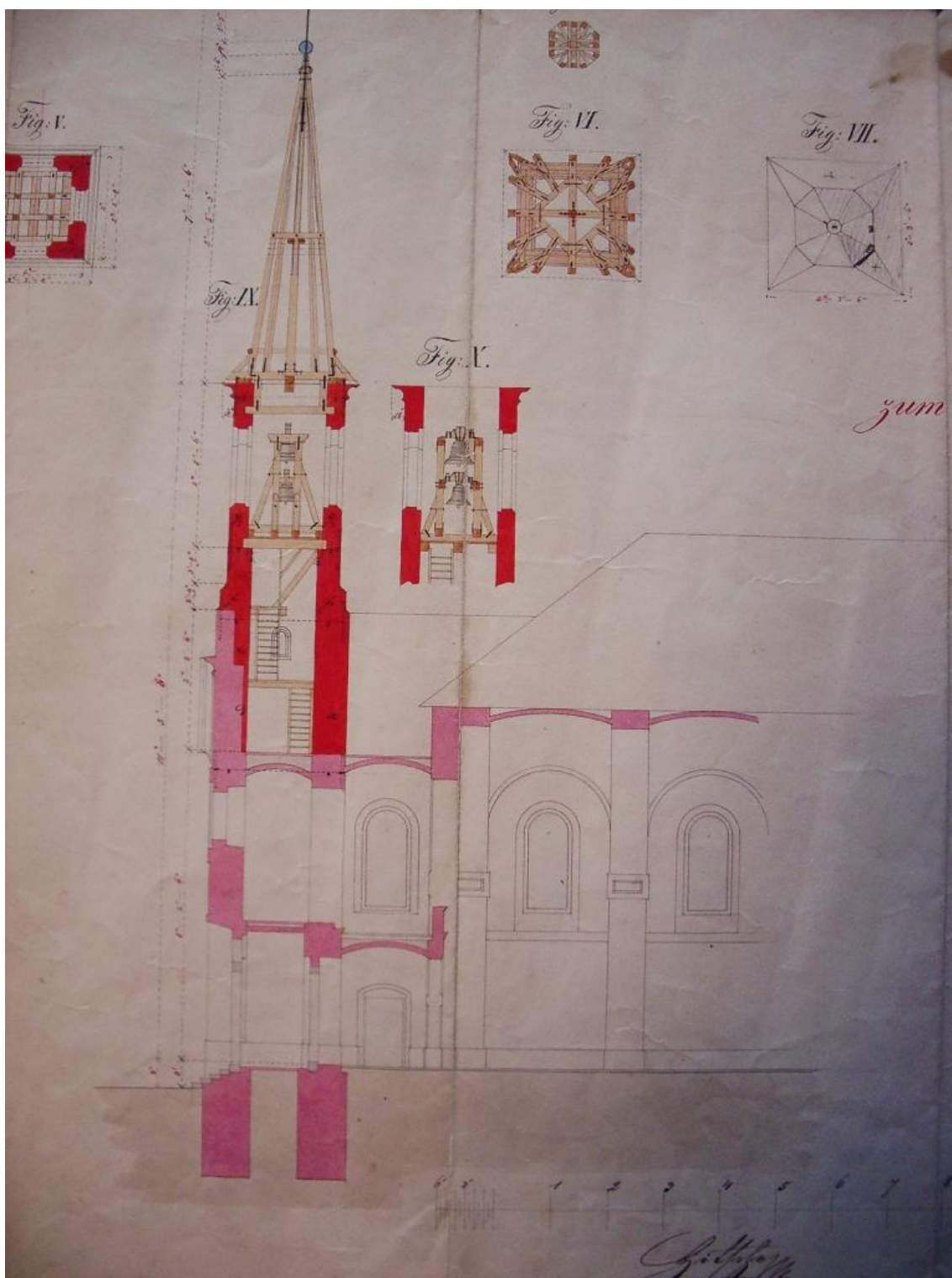

71. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla

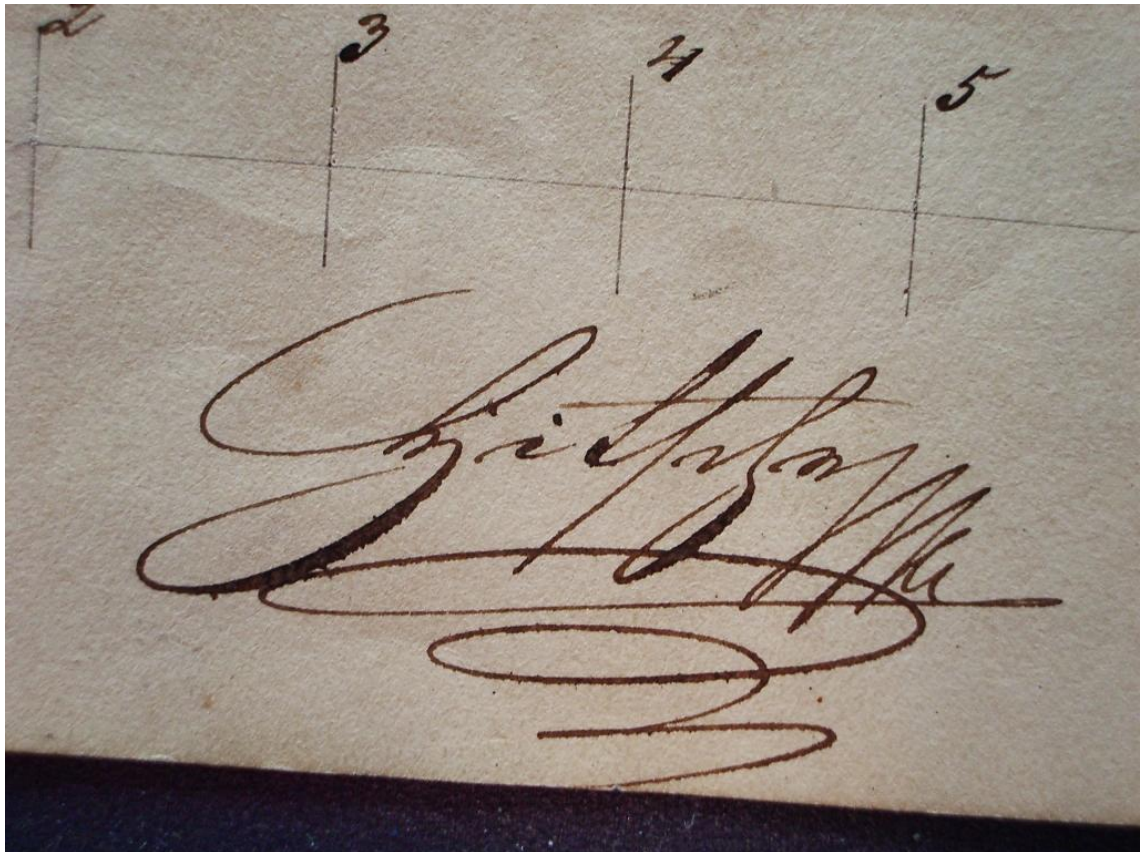

72. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, plán, průřez kostelem

73. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, plán, půdorys kostela

74. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, plán, průřez věží

75. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, plán, signatura architekta

77. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla

78. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla

79. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, oltář

80. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, klenba a okna
81. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, kruchta

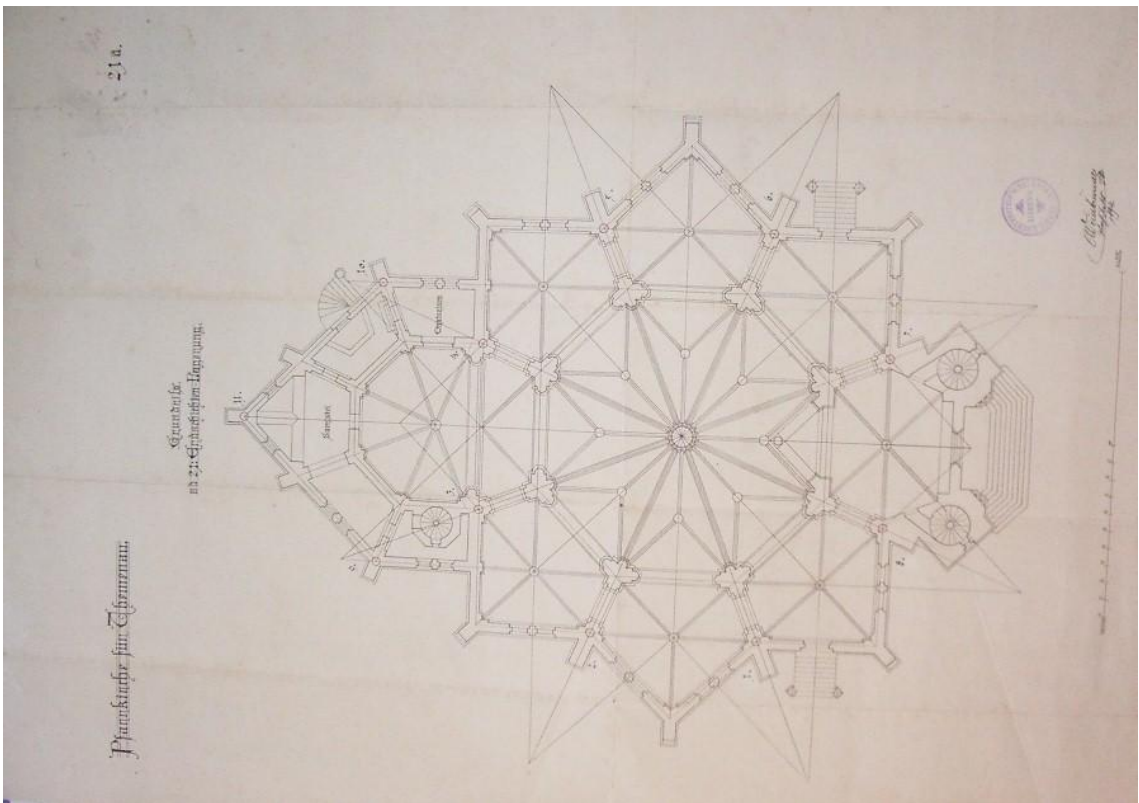
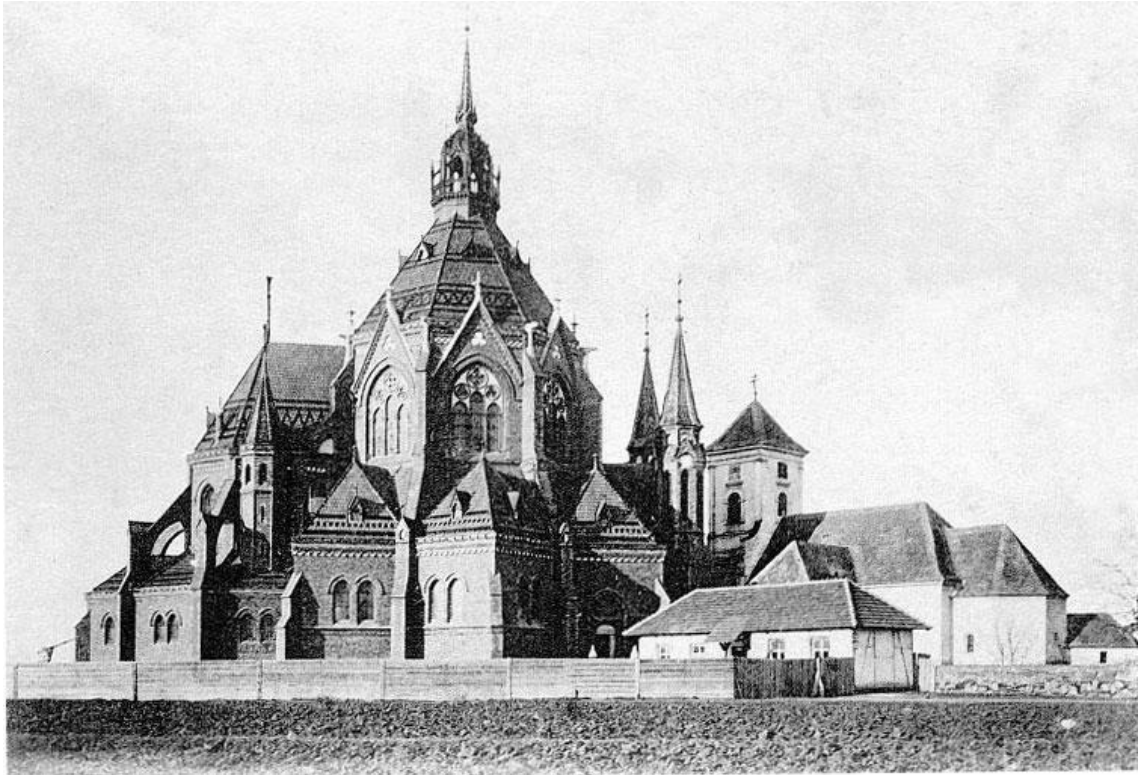
Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, freska v presbytáři

81.Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, historická fotografie, pohled na starou výmalbu kostela

82. Otnice, kostel sv. Aloise a Havla, zvon z roku

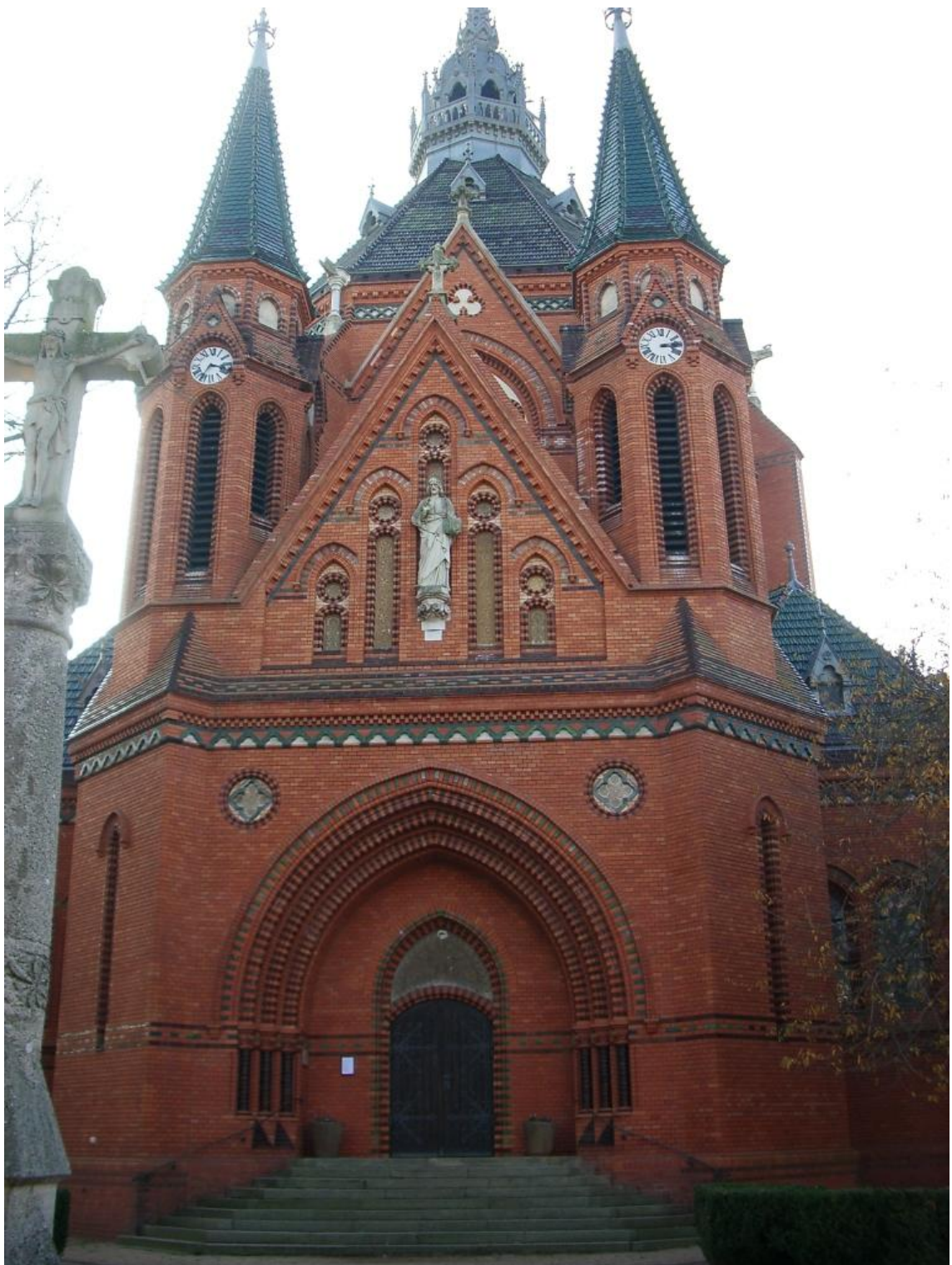

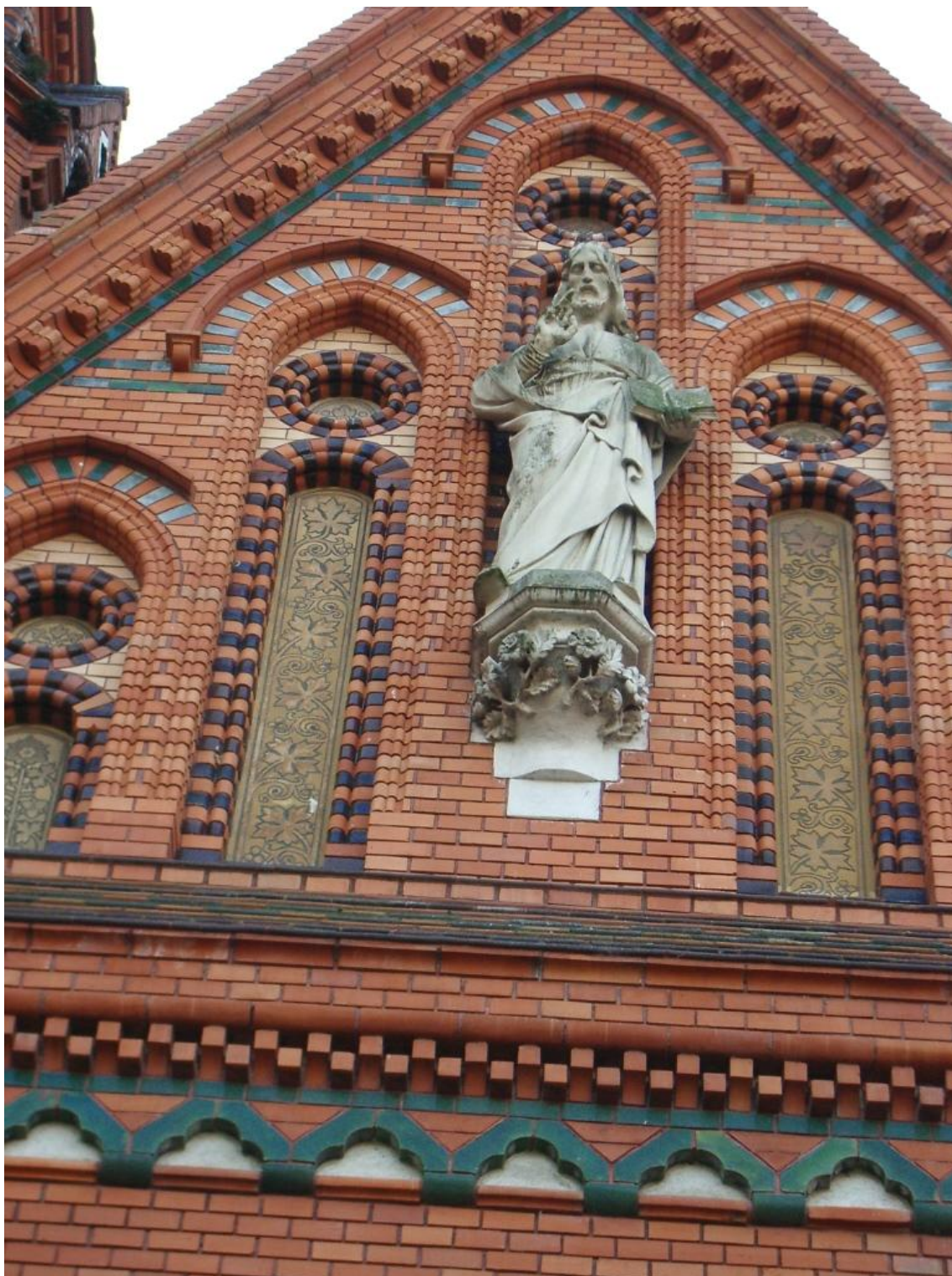
83. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, historická fotografie se starým kostelem

84. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, půdorys kostela

87. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, průřez kostelem

89. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, socha Krista

91. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, tympanon

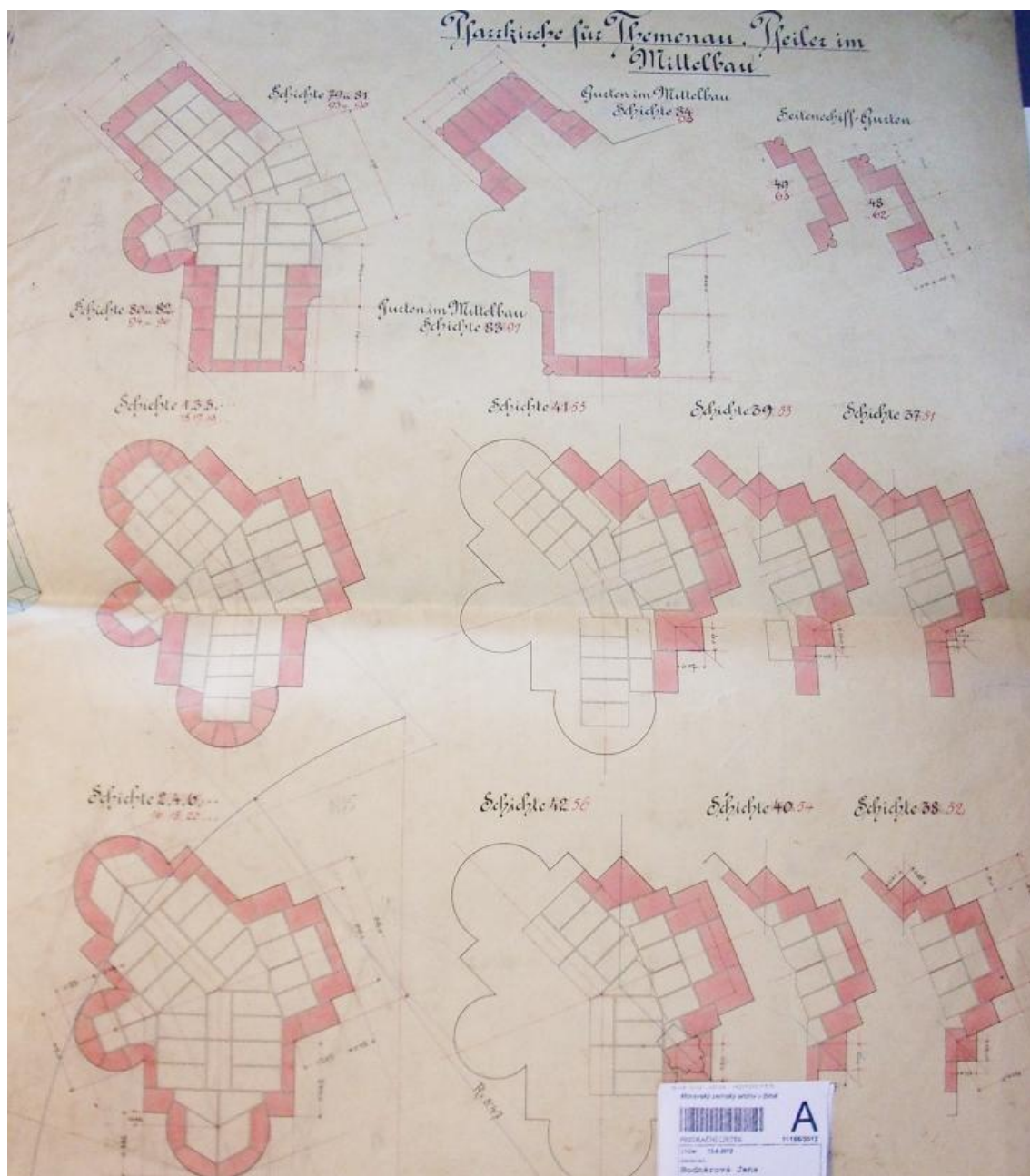
90. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, sloupky potrálu

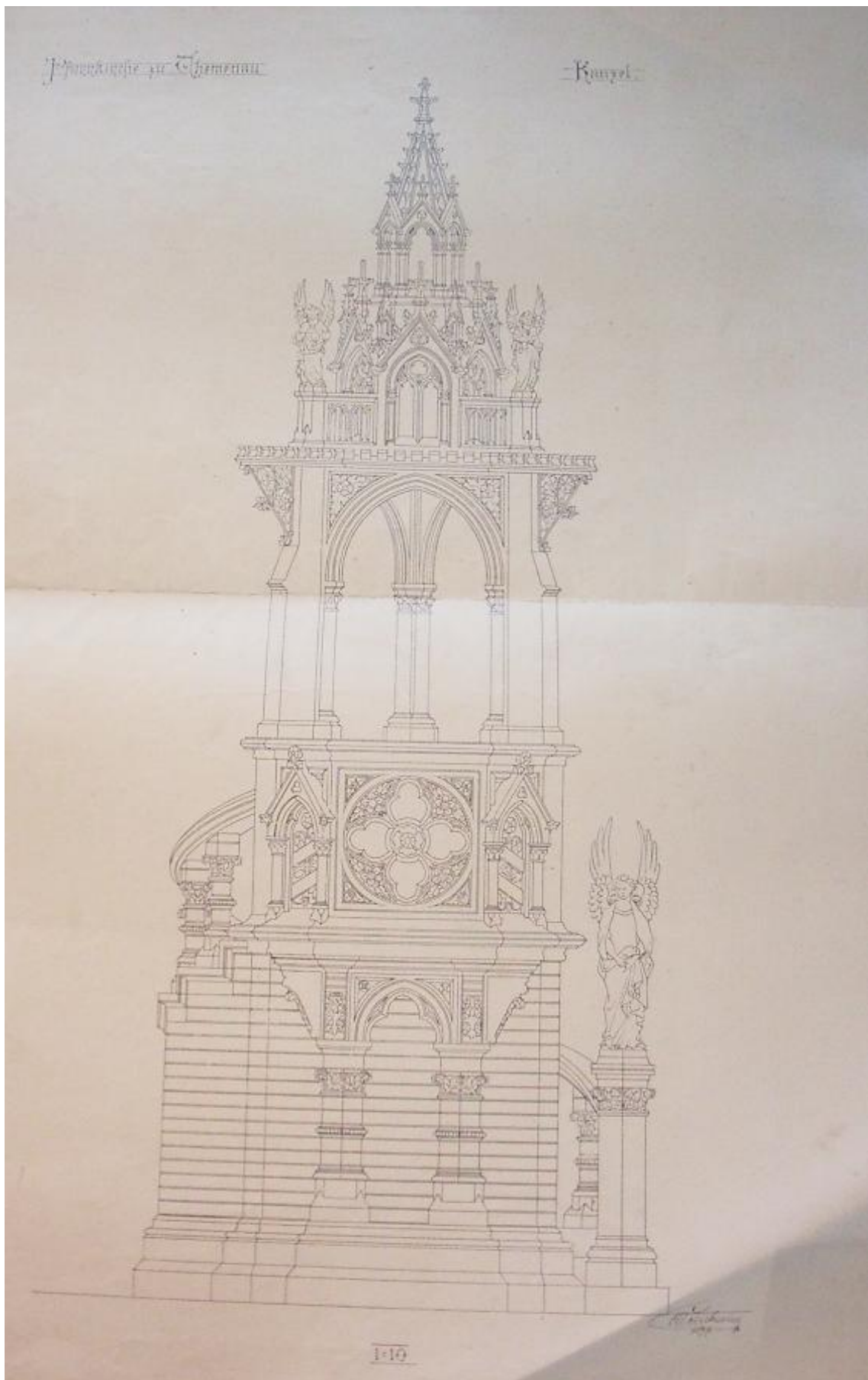
92. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie pilíř v lodi

181

93. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, kazatelna

95. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, plán pilíře

96. Poštorná, kostel Navštívení Panny Marie, návrh kazatelny

97. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla

99. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla

100. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla

101. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla

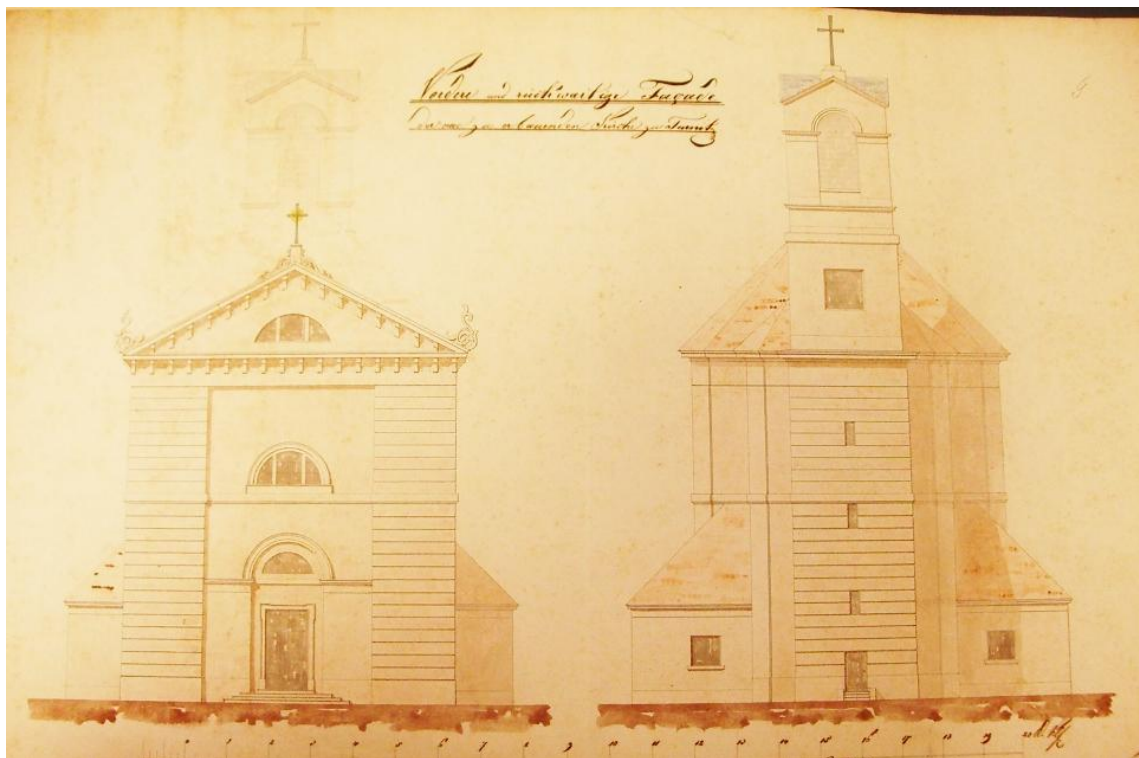
102. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla, portál

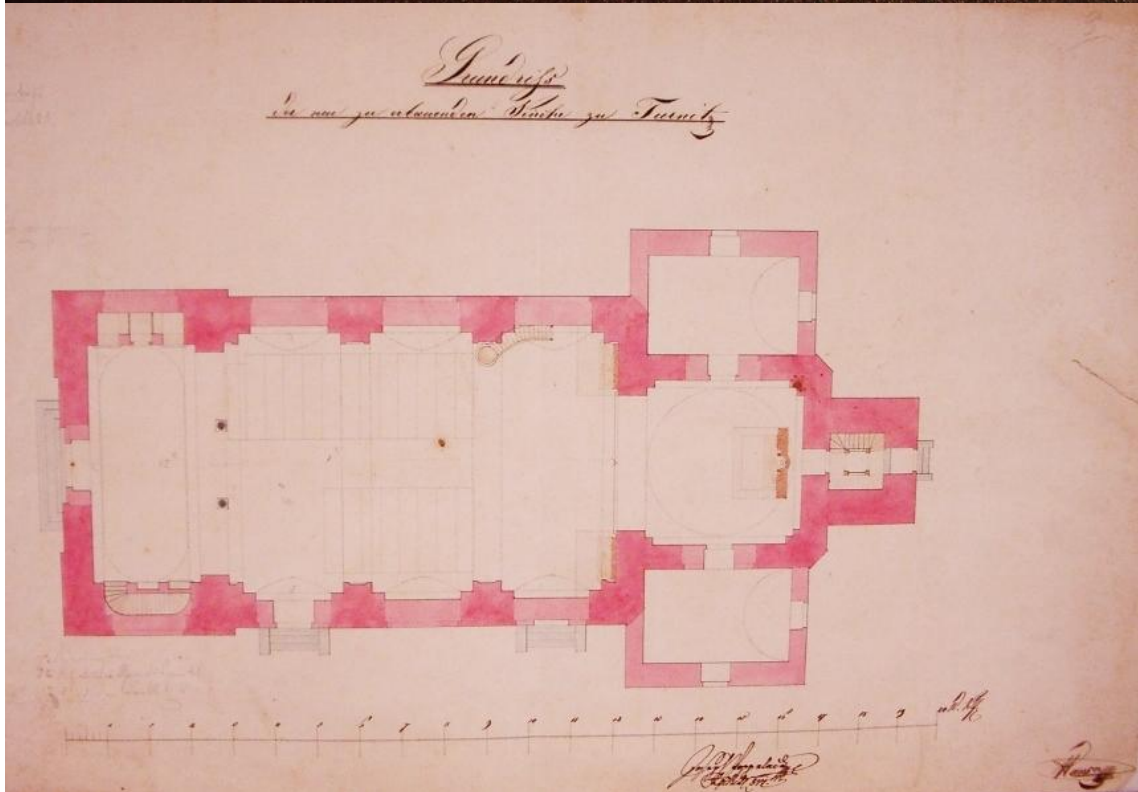
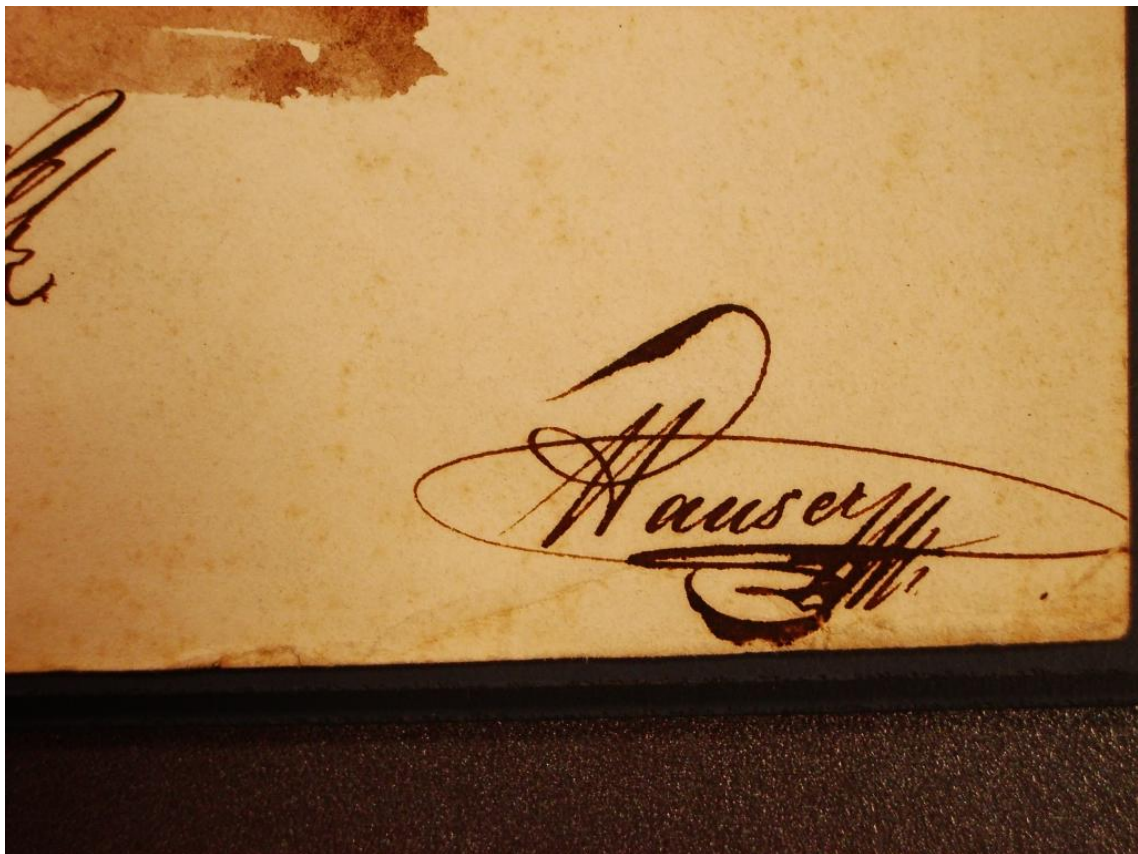
103.Smržice, kostel sv. Petra a Pavla, boční portál

104. Smržice, kostel sv. Petra a Pavla, detail okna

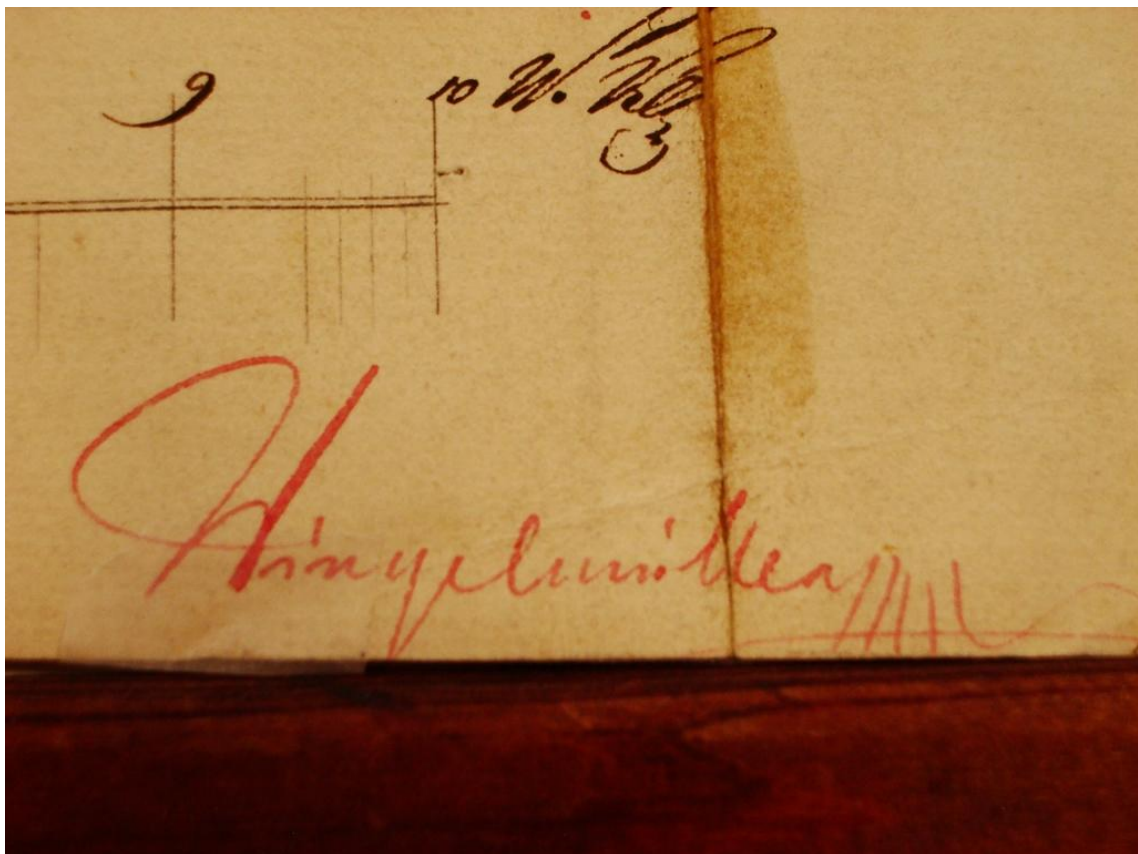
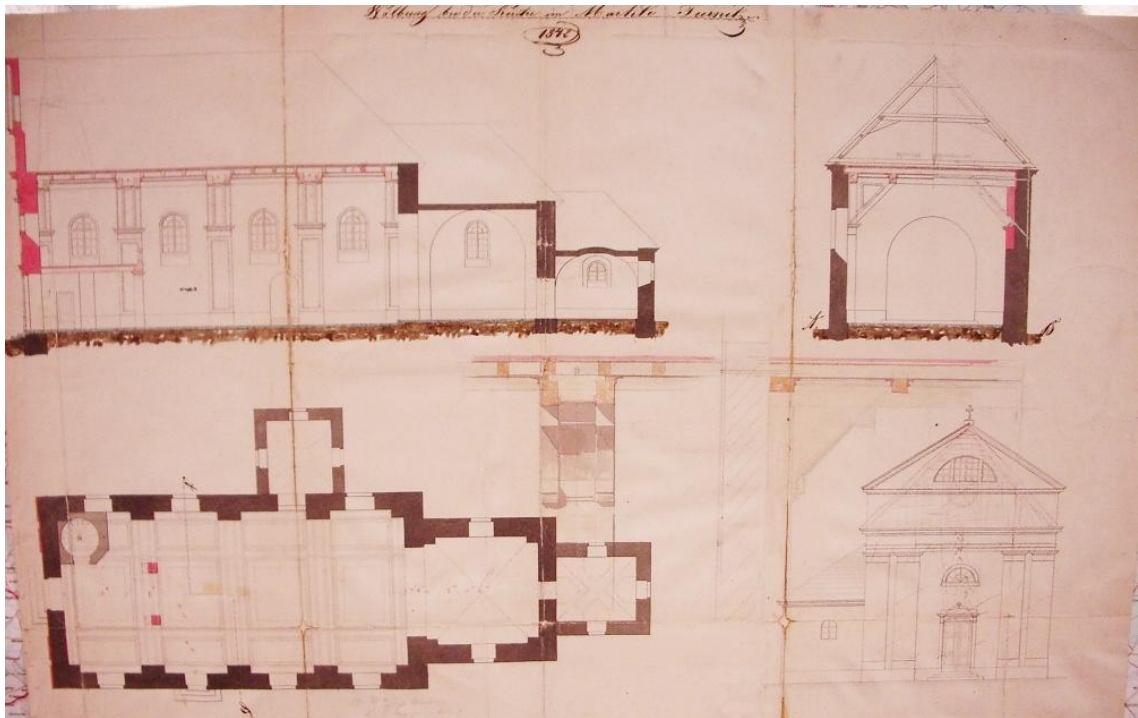

105. Tvrdonice, první plán kostela sv. Mikuláše

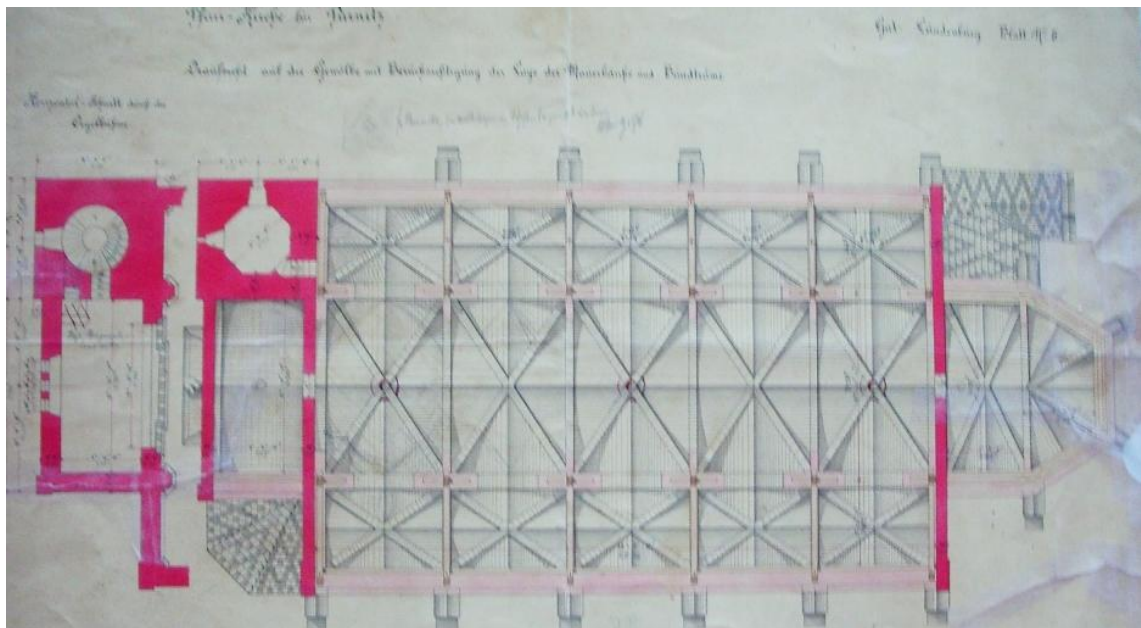
106. Tvrdonice, první plán kostela sv. Mikuláše, sgnatura architekta

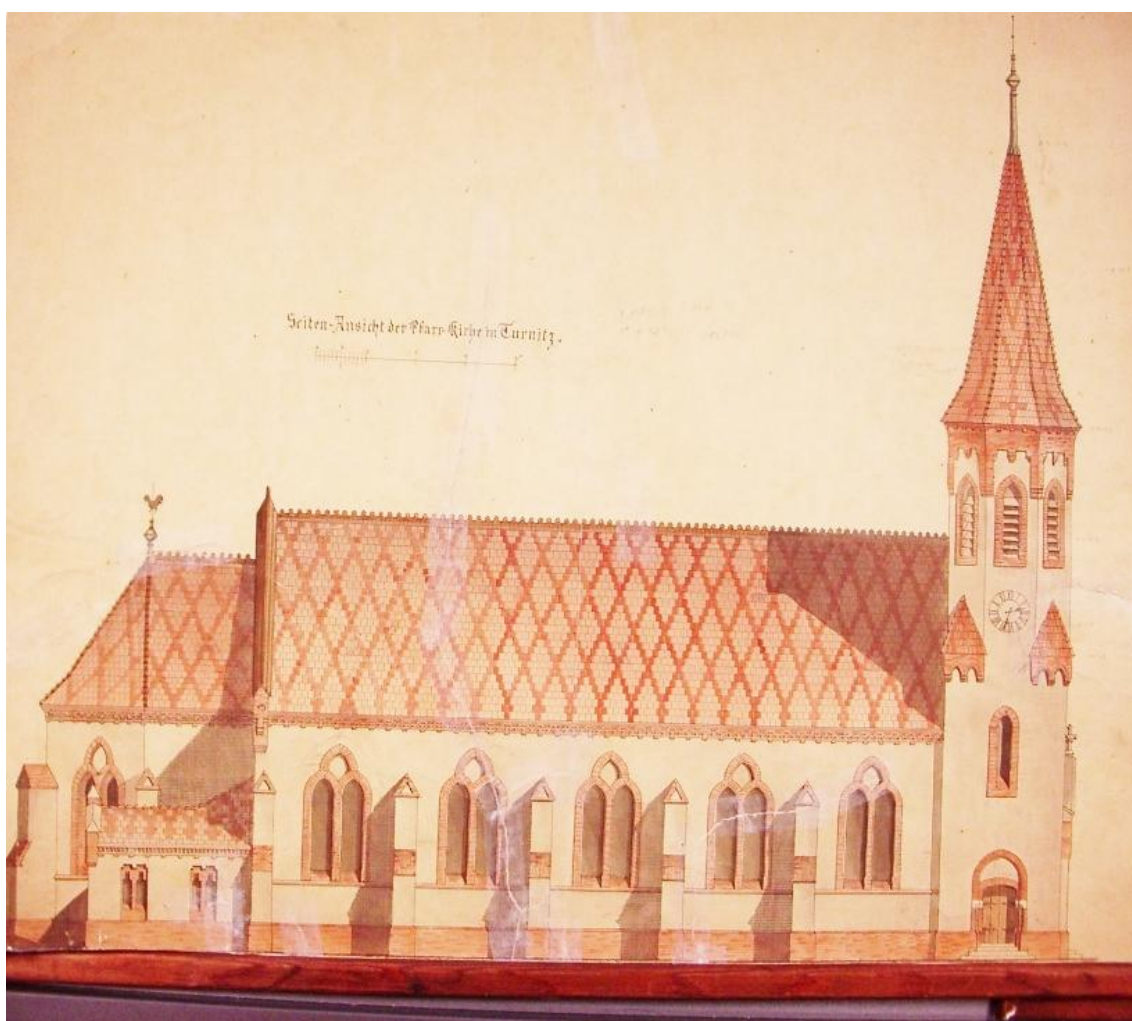
107. Tvrdonice, první plán kostela sv. Mikuláše, půdorys kostela

108. Tvrdonice, první plán kostela sv. Mikuláše, druhý plán

109. Tvrdonice, první plán kostela sv. Mikuláše, signatura architekta

112. Tvrdonice, plán kostela sv. Mikuláše, třetí plán, kresba kostela

113, 114, 115. Tvrdonice, kostel sv. Mikuláše, historické fotografie novogotického kostela

116. Tvrdonice, současný kostel sv. Mikuláše

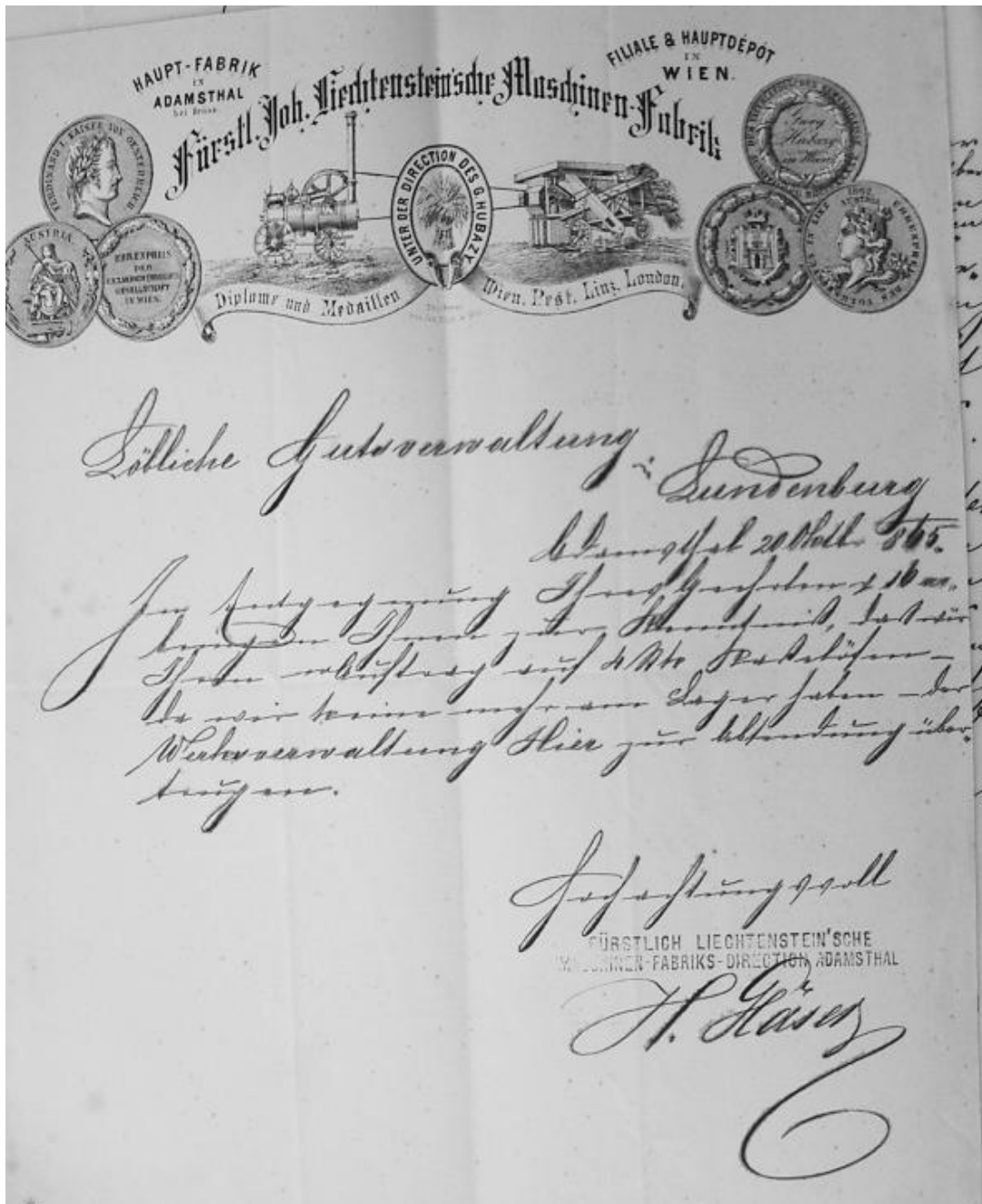

117. Tvrdonice, současný kostel sv. Mikuláše

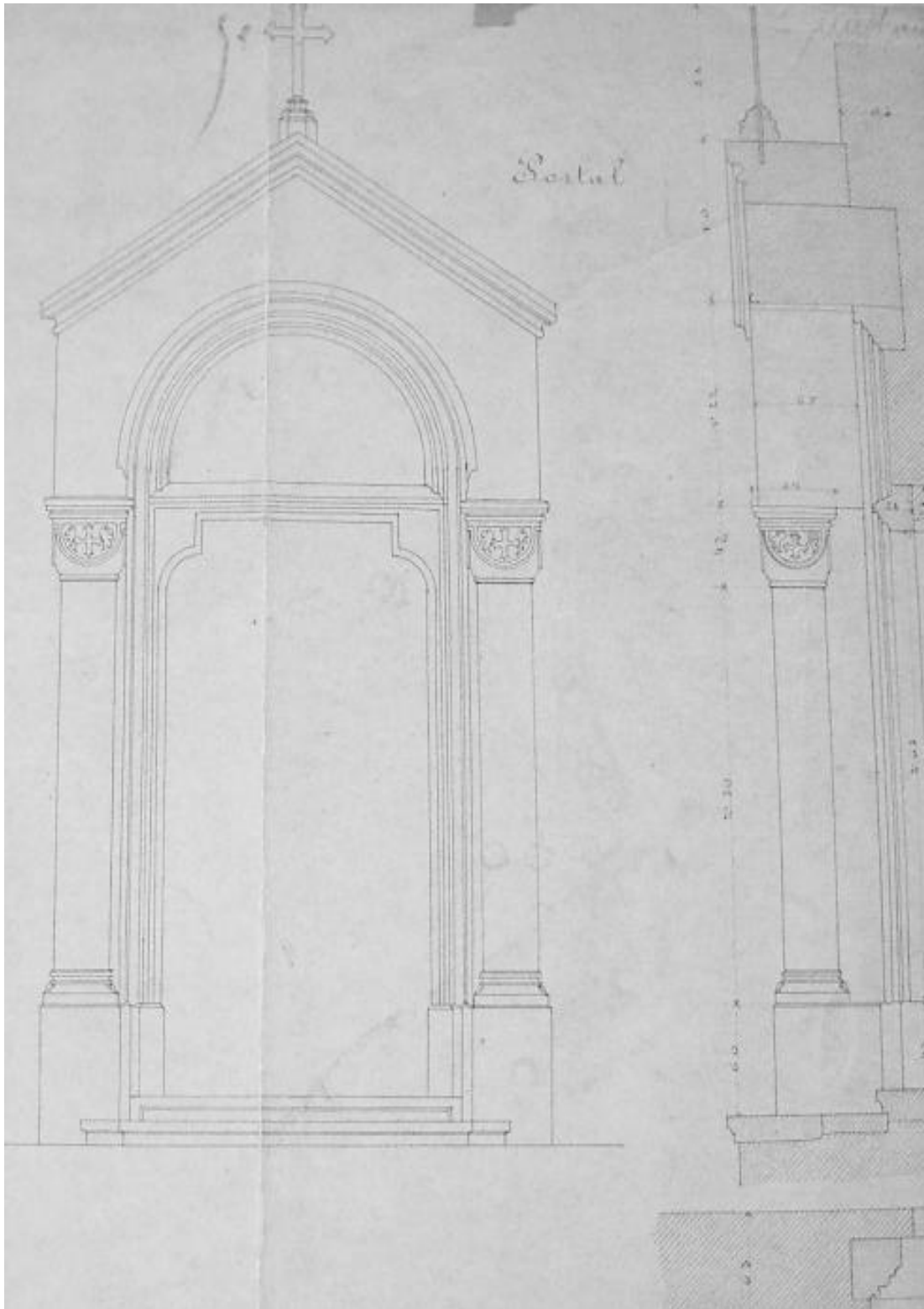

119. Kostel Maria vom Siege, Vídeň

120. Ukázka dopisu Liechtenstenských prům. závodů

121. Portál Moravský Žižkov

Hoflieferant Sr. päpstl. Heiligkeit.

Inhaber des päpstlichen Ehrenkreuzes *Pro Ecclesia et Pontifice*.

Ferdinand Stuflesser
Kunstanstalt
für Altarbau und kirchl. Bildhauerei
in Holz.
St. Ulrich-Gröden, Tirol-Austria.

Rome 1888.

THE UNITED STATES OF AMERICA
FERD. STUFLESSLER, ST. ULRICH GRÖDEN
TIROL-AUSTRIA
EXHIBIT SCULPTURES
Christoph Columbus Chicago 1893.

In 17 Decemb. 09
Euer Wohlgebohren!

*Sehr dank für Ihr Schreiben & sind es mir
sehr freuen, wenn ich wieder mit einer Bestellung
Ihnen dienen.*

*1 Altar samt Plafond pflegt in Eichenholz geschnitten,
die Rahmen Platten Holz u. Rosetten echt vergoldet
Kostet Kronen 600*

*Für eine schöne Kunst u. stilvolle Ausführung
leiste ich Garantie.*

Der Preis versteht sich ab St. Ulrich.

*Soll der Rahmen aus Eichenholz Natur bleiben, oder
vergoldet werden?*

*Indem ich eine schöne Ausführung versichere
nehme ich Ihren v. Auftrag mit Aufmerksamkeit entgegen*

Domino Ferdinando Stuflesser
St. Ulrich-Gröden (Tirol).

*Magna gratia affectu, quod ad te
scripturam pervenit, statim tibi
has res scribo. Invenit et in ligno
sculptam ad te et ornata cum impo-
nitibus plus satis. Polychroma
omninoconcoloribus. Evidens praescriptis
viresque elegans. Adornata habita,
et quo sua aene excellentia claret.
una cum capite armataque con-
fectione affertur, ut imago vera pia et
pulchra dicenda sit. Quare libenter tibi
gratis agimus pro opera et labore tuo.
Cum reverentia.*

Rome, die 2. Jan. 1899.
Joh. Biedlack, S. J.
ex Collegio Germanico-Hungarico.